

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Vaida Šalkauskienė

Karjeros edukologijos magistrantūros studentė

**Profesinio informavimo taškų veikla,
įtakojanti 9-12 klasių mokinių profesinį pasirinkimą**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė:
doc.dr. D. Malinauskienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus Vaida Šalkauskienė
(studento parašas)

SANTRAUKA

Šalkauskienė V. PROFESINIO INFORMAVIMO TAŠKŲ VEIKLA, ĮTAKOJANTI 9-12 KLASIŲ MOKINIŲ PROFESINĮ PASIRINKIMĄ. Karjeros edukologijos magistro baigiamasis darbas / mokslinė vadovė docentė dr. D. Malinauskienė; Šiaulių universitetas, Edukologijos katedra. – Šiauliai, 2010. – 78 p.

Mokymosi, gyvenimo ir darbo modeliai labai sparčiai keičiasi ir vykstančių pokyčių – ekonominių, socialinių ir technologinių – kontekste jaunam žmogui nėra lengva atsakyti į klausimą – kuo tapti? Vieni jau vaikystėje žino, kuo jie nori būti, o kiti, net ir baigdami mokyklą, negali atsakyti į šį klausimą. Dažnai jaunuoliui reikia patarimo, o kartais vien tik pritarimo ar paskatinimo. Šioje vietoje atsiranda poreikis padėti besimokančiajam surasti savo kelią. Vykdam tarptautinius projektus, kurių tikslas – plėtoti profesinio informavimo ir konsultavimo sistemą, siekti išskirtinių rezultatų plėtojant profesinio informavimo ir konsultavimo sistemą, gerinti paslaugų kokybę ir prieinamumą, mokyklose įkurti ir veikia profesinio informavimo taškai (PIT).

Tyrimo tikslas – nustatyti profesinio informavimo taškų veiklos įtaką mokinių profesiniam pasirinkimui.

Tyrimo objektas – profesinių informavimo taškų veikla, įtakojanti mokinių profesinį pasirinkimą.

Tyrimo imtis ir vieta Siekiant atskleisti profesinių informavimo taškų veiklą mokykloje ir jos įtaką mokinių profesiniam pasirinkimui buvo įvykdyta anketinė apklausa 6 skirtingose mokyklose. Pusėje jų veikia profesinis informavimo taškas. Apklaustas 291 respondentas.

Gauti tyrimo duomenys, leidžia teigti, jog tiek vienoje, tiek kitoje mokykloje respondentai panašiai pasiskirstę pagal profesinį apsisprendimą. Dauguma jų dar abejoja dėl profesijos rinkimosi, o to priežastį įvardija – profesinės informacijos trūkumą. Dažniausia nerimą kelia tokie dalykai kaip situacija darbo rinkoje, stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimų ir tvarkos informacijos trūkumas bei tolesnio mokymo ir studijų galimybes. Nors mokyklose dirba nemažai specialistų, galinčių teikti profesinę informaciją, maža dalis respondentų į juos kreipiasi – didelė dalis tiriamųjų konsultuojasi šiais klausimais su tėvais.

SUMMARY

Šalkauskienė V. THE INFLUENCE OF THE ACTIVITIES OF CAREER INFORMATION POINTS ON CAREER CHOICES OF STUDENTS IN 9-12 GRADES. The Master thesis of Career Education / supervisor Assoc. Prof. Dr. D. Malinauskienė; Šiauliai University, the Department of Educology, Šiauliai, 2010. – p. 78

Models of training, life and work are undergoing a rapid change and it is not easy for a young person to make a decision on his/her career in the current period of economic, social and technological variations. Some people know what they are going to do even in their childhood, and some cannot answer to the question even after finishing their schools. A young person very often needs advice and sometimes only agreement or encouragement. Thus, the need arises to help for a student find his/her way in life. During the period of carrying out international projects, aiming at developing and achieving good results in work guidance and consultation system, improving the quality of services and availability, career information points (CIPs) are established and are operational.

The aim of the research is to identify the influence of the activities of career information points on career choices of students

The object of the research is the influence of the activities of career information points on career choices of students.

The sample and place of the research. So as to reveal the activities of career information points at schools and their influence on career choices of students, a survey was carried out in 6 different schools. As a result, half of schools possess career information points. 291 respondents participated in the questionnaire.

According to the findings of the survey, the respondents of the schools are classified similarly by their career choices. The majority of them have certain doubts when choosing their job, the reason of which lies in the lack of career information. The worries usually arise concerning the situation in labor market, the lack of information on requirements and policy related to entering institutions of high or vocational education and possibilities for further trainings and studies. Although there are many specialists providing information on career at schools, however, a very small number of respondents use their help. The majority of students discuss the questions related to career with their own parents.

TURINYS

Išvadas.....	4
1. Profesinių informavimo taškų veiklos, įtakojančios mokinių profesinį apsisprendimą, teoriniai pagrindai.....	10
1.1. Profesinio informavimo taško samprata.....	10
1.1.1. Profesinio informavimo taško veiklos apibrėžimų įvairovė.....	10
1.1.2. Profesinio informavimo taško veikla: funkcijos ir uždaviniai.....	16
1.1.3. Profesinio informavimo taško veikla mokykloje.....	19
1.2. Profesijos pasirinkimą įtakojančios veiksniai.....	25
1.3. 9-12 klasių mokinių amžiaus tarpsnių ir profesijos pasirinkimo sąsajos.....	31
2. Profesinių informavimo taškų veiklos, įtakojančios mokinių profesinį pasirinkimą, empirinis tyrimas.....	33
2.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristika.....	33
2.2. Mokinių profesinio pasirinkimo veiksnių analizė skirtingose mokyklose.....	38
2.2.1. Mokinių profesinio informavimo veiklos analizė, mokykloje turinčioje profesinį informavimo tašką.....	39
2.2.2. Mokinių profesinio informavimo veiklos analizė, mokykloje neturinčioje profesinio informavimo taško.....	49
2.3. Mokinių profesinio pasirinkimo veiksnių analizė pagal demografinius kintamuosius.....	57
2.4. Gautų rezultatų lyginamoji analizė.....	63
Išvados.....	67
Rekomendacijos.....	70
Literatūra.....	71
Priedai.....	74

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas.

Socialinio gyvenimo tikrovė reikalauja iš jaunimo anksti suvokti savo pašaukimą, tuo tarpu ne visi jauni žmonės vienodai anksti subręsta socialiniu ir profesiniu atžvilgiu. Taigi pasirenkama paskubomis, neįsigilinus į savo galimybes, profesijos ar mokymo įstaigos reikalavimus. L. Jovaiša (1981) mano, jog norint išvengti įvairių prieštaravimų ir sunkumų, reikia diferencijuotai ugdyti pašaukimą, padėti laiku jaunimui „išgirsti savo pašaukimo balsą“.

Kiekvienas pasakytų, jog tai nėra lengva. Tačiau ši situacija dar labiau tampa paaštrėja paaugliui ar jaunuoliui, iš kurio visi: tėvai, mokytojai, valstybė, suvokdami, jog jaunimas – itin svarbi žmogiškųjų išteklių dalis ir jos puoselėjimas dabartyje reiškia investiciją į ateitį, tikisi, jog investuodami į jų ugdymą išaugins aktyvius ir naudingus visuomeninės narius.

L. Gotfredson teigia, jog mokykloje “jaunuoliai privalo rasti kompromisą tarp idealių vaizdinių apie trokštamą profesiją, savivaizdžio ir profesinės realybės” (cit. R. Adamonienė, S. Daukila ir kt., 2004, p. 93). Tačiau profesijos pasirinkimo problemą pačiam jaunuoliui išspręsti gana sunku “dažnai jam reikia patarimo, o kartais vien pritarimo, paskatinimo siekti užsibrėžto tikslo” (D. Beresnevičienė, 1990 p. 3). Šioje vietoje atsiranda poreikis padėti besimokančiajam surasti savo kelią itin sudėtingose mokymo sistemose bei sparčiai kintančioje darbo rinkoje.

Tuo tikslu, įkurti ir šiuo metu veikia 308 profesinio informavimo taškai (PIT), kurių akreditavimas – viena iš Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos įgyvendinto projekto “Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas”, finansuoto iš Europos socialinio fondo lėšų, veiklą.

Bendrajai prasme profesinis informavimas traktuojamas kaip veikla, kuria užsiima profesijos patarėjas, teikdamas žinias apie švietimo sistemą, specialybių, profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, kvalifikacijas, jų įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes bei tvarką. Taip pat, tai sistemingas mokinių (ar suaugusiųjų) supažindinimas ne tik su profesijų įvairove, bet ir su darbo rinkos esama situacija ar naujovėmis.

Tai, kaip teigiama Profesinio orientavimo strategijoje (2003), profesinio švietimo sudedamoji dalis. Pats profesinis švietimas įvardijamas kaip mokymo programos dalis ir kita mokymo institucijose vykdoma veikla, kurios tikslas - padėti besimokantiems išsiaiškinti būsimosios profesinės karjeros tikslus, susipažinti su darbo pasauliu bei padėti jiems įgyti gebėjimus profesinei karjerai planuoti (tai gali būti organizuota veikla, kurioje teikiant patarimus bei informaciją dalyvautų darbdaviai, studentai, besimokančiųjų tėvai).

Lietuvai esant Europos Sąjungos dalimi, akivaizdu, jog didelę įtaką daro Europoje vyraujančios tendencijos profesinio informavimo ir konsultavimo plėtros srityje. Tad ir profesinio informavimo tikslai, skelbiami Profesinio informavimo standarte (2007), igauna

platesnę prasmę – profesinis informavimas vystomas ne tik šalies mastu - gerinamas bendrojo lavinimo, profesinio mokymo sistemų bendradarbiavimas ir jų sąveiką atsižvelgiant į vietinius, regioninius, nacionalinius ir europinius darbo rinkos poreikius.

Šiai dienai tyrimo aktualumą liudija tai, jog siekiant progresyvios profesinio informavimo žinių sklaidos, nuolat vykdomi tarptautiniai projektai, gerinama profesinio informavimo sistema, siekiant padėti mokiniams visapusiškai profesinio pasirinkimo srityje.

ES Leonardo da Vinčio programos paramos fondu (įkurtu 1998m.) pasitelkiant, įgyvendinamas EUROGUIDANCE projektas Lietuvoje, kurio tikslas – plėtoti profesinio informavimo ir konsultavimo sistemą, skatinti žmonių mobilumą Europoje bei siekti išskirtinių rezultatų plėtojant profesinio informavimo ir konsultavimo sistemą, paslaugų kokybę ir prieinamumą, skatinant mokymąsi visą gyvenimą.

H.Galkytė (1977) teigia, kad svarbu yra ne tik teikiamos žinios (informacija), bet ir tai, kaip jos išsąmoninamos, tad tyrimu siekta išsiaiškinti, kaip profesinio informavimo taškų veikla įtakoja mokinių profesinį apsisprendimą, kaip skleidžiamą informaciją įsisavina mokiniai, ar informacijos raiška pakankama mokykloje.

Ieškant atsakymų į šiuos klausimus buvo surasti ir paanalizuoti mokslininkų daryti tyrimai, apžvelgtas **temos iširtumas**. Nemažai šioje srityje tyrimų atliko Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio ir Vytauto Didžiojo universitetų mokslininkai.

Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkai J. Reingardienė ir A. Zdanevičius 2003 m. atliko tyrimą „Moksleivių vertybinės orientacijos ir pasirengimas karjerai“. Remiantis tyrimo rezultatais, buvo nustatyta, kad daugiau nei pusės (59%) respondentų neapsisprendė dėl profesinio pasirinkimo, kuris, galimai nulemtas prielaidos, kad profesinis mokinių orientavimas ir rengimas karjerai vidurinėse mokyklose ir gimnazijose nėra pakankamai efektyvus.[15]

2003 m. taip pat atliktas tyrimas „Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje“ (K. Pukelis ir D. Garnienė). Šio tyrimo rezultatai atskleidė mokinių ugdymo karjerai sistemos silpnąsias vietas. Išvadose akcentuojama, kad profesinis konsultavimas pradedamas pavėluotai (10 – 12 klasėse), mokyklose vyksta mažai profesinio konsultavimo renginių ir susijusių veiklų, pabrėžiamas šios srities profesionalių specialistų poreikis. [15]

„2004 m. atliktas tyrimas „14 – 19 metų paauglių, linkusių į praktinę veiklą, mokymosi krypties pasirinkimo galimybės“ (D. Bukantaitė, R. Laužackas, V. Targamadžė, V. Indrašienė, L. Statauskienė, A. Ramanauskaitė). Šio tyrimo rezultatai parodė, kad profesinis informavimas pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose yra nepakankamas, nes mokiniai apie paklausias profesijas dažniausiai sužino patys arba iš draugų ar pažįstamų, o mažiausiai juos apie profesinio darbo

perspektyvas informuoja mokyklos vadovai bei dirbantys pedagogai.“ (cit. V. Indrašienė, V. Rimkevičienė, ir kt. p.14).

2006 m. V. Indrašienės, V. Rimkevičienės, ir kt. atliktas tyrimas „Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas“ pateikė tokią išvadą, jog mokyklose vykdomas profesinis orientavimas yra nepakankamas. Jose teigiama, jog mažai dėmesio skiriama įvairioms profesinio orientavimo paslaugų formoms bei raiškai. Pagalbos profesijos konsultavimo klausimais mokiniai dažniausiai nesulaukia ir į įstaigas, teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas papildomai nesikreipia. Profesinių konsultacijų efektyvumui daugiausia trūksta specialistų pagalbos ir kvalifikuoto jų pačių pasirengimo.

2007 m. buvo atliktas tyrimas „Švietimo situacija bei poreikiai Alytaus, Panevėžio regionuose ir Vilniaus mieste“. Viena šio tyrimo dalių skirta profesinio informavimo raiškai mokykloje, todėl pažvelgsime į tyrimo pateiktas išvadas. Apibendrinus suinteresuotų švietimo sistemos kokybe visuomenės grupių atstovų bei švietimo darbuotojų nuomonę gauti tokie rezultatai:

- Mokyklose profesinio orientavimo programos yra labai silpnos arba jų nėra. (dalyvavusieji tyrime norėtų, jog profesinio informavimo programa būtų pradeda vykdyti pradinėse klasėse, jog didesnis dėmesys būtų skiriamas supažindinimui su darbo rinkos situacija tame regione).

- Trūksta informacijos apie mokymosi visą gyvenimą galimybes, naudą.

Kaip teigiama tyrime, net 95% jaunimo vidurinėse mokyklose nežino, ko jie nori. Baigę vidurines jie stoja bet kur, nes nėra apsisprendę: arba stoja į populiarias specialybes, arba ten, kur gali įstoti.

Pedagogų švietimo centro užsakymu 2008 m. buvo atliktas tyrimas „Profesinio informavimo veikla Panevėžio rajone“. Jame buvo apklausti 202 (11-12 klasių) mokiniai. Tyrimo autoriai gana kritiškai teigia, jog „daugumoje mokyklų jokio profesinio orientavimo nėra. Didžiuosiuose šalies miestuose besikuriantys profesinio informavimo centrai ar panašios įstaigos geriausiu atveju gali padėti moksleiviams gauti atsakymą tik į pavienius klausimus.“

Kaip matome, profesinį informavimą, profesijos rinkimąsi bei jį įtakojančius veiksnius tyrė nemažai įvairiausių autorių, tačiau neabejotinai galima teigti, jog šios tema yra ir bus aktuali. Veiksniai įtakojančios profesijos apsisprendimą yra pastoviai kintantys, mokinių profesinio informavimo srityje gerinamos sąlygos, tačiau tyrimų metu gauti rezultatai rodo, jog mokinių profesiniam apsisprendimo tai nepalengvina.

Tyrimo problema – nors per pastaruosius metus profesinio informavimo srityje vyksta nuolatinė kaita, kiek įmanoma gerinamos informavimo teikimo sąlygos, didėja PIT skaičius

mokyklose, parengiama vis nauja karta karjeros edukologų, tačiau atliktų tyrimų duomenimis mokiniams trūksta informacijos apie profesijos pasirinkimo kelius, tolesnio mokymosi, studijų ir veiklos galimybes.

Tyrimo objektas – Profesinių informavimo taškų veikla, įtakoianti mokinių profesinį pasirinkimą.

Hipotezės. Remiantis ES vykdomais tarptautiniais projektais, gerinama profesinio informavimo sistema ir toliau steigiami bei akredituojami PIT mokyklose, siekiama įvairiapusiškai padėti mokiniams profesinio pasirinkimo srityje, todėl tikėtina, kad:

1. mokyklose, kuriose yra PIT, mokiniai labiau apsisprendę dėl profesijos pasirinkimo.
2. mokinių profesiniam pasirinkimui įtakos turi šie demografiniai kintamieji:
 - klasė,
 - pažangumas,
 - geografinė padėtis.

Tyrimo tikslas – ištirti profesinio informavimo taškų veiklą, įtakančią 9-12 klasių mokinių profesinį pasirinkimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti pedagoginės ir psichologinės literatūros bei švietimą reglamentuojančių dokumentų analizę nagrinėjamu klausimu.

2. Išsiaiškinti mokinių profesinį pasirinkimą skirtingose mokyklose: turinčiuose profesinį informavimo tašką ir jo neturinčiuose.

3. Išanalizuoti, kaip demografiniai kintamieji (klasė, pažangumas, geografinė padėtis) lemia moksleivių profesinį pasirinkimą.

4. Atlikti lyginamąją mokinių profesinio pasirinkimo veiksmų analizę skirtingų mokyklų kontekste.

Tyrimo metodologija. Tyrimas remiasi humanistine asmenybės teorija, kuri asmenybę laiko visiškai savarankišką, iniciatyvią, motyvuotą, turinčią potencialių jėgų spręsti savo problemas, tobulėti, būti. Humanistų teigimu, jaunimui reikia padėti kuo geriau pažinti save, išsiaiškinti, ką jie mėgsta ir ko nori, kas jie yra, kam jie turi pašaukimą. Mokykloje mokiniai turi atrasti savo poreikius atitinkančią veiklą, ugdyti kūrybines galias. Svarbu išmokyti juos savarankiškai bei kartu su kitais spręsti savo ir visuomenės gyvenimo problemas, įgyti žinių ir gebėjimų, reikalingų savarankiškam ir prasmingam jauno žmogaus gyvenimui. Realizuojant humanistinį profesinio ugdymo turinio metodologinį aspektą, būtina įvertinti asmens individualumą, renkantis profesiją,

o ugdymo turinys turi būti orientuotas į asmenybės individualumo ir socialumo racionalų derinį profesinėje saviraiškoje.

Tyrimo metodai:

- Pedagoginės ir psichologinės literatūros bei švietimą reglamentuojančių dokumentų analizė.
- Anketinė apklausa.
- Kokybinė ir kiekybinė tyrimo duomenų analizė. Gautų tyrimų duomenų apdorojimui bei vaizdinei medžiagai pavaizduoti pasitelkta Microsoft Exel programa.

Tyrimo imtis ir vieta. Siekiant išsiaiškinti PIT įtaką mokinių profesiniam pasirinkimui atlikta anketinė apklausa, kurioje dalyvavo 291 mokinys.

Tyrimo dalyvavo šešių Lietuvos mokyklų mokiniai. Pagal geografinę padėtį respondentai pasiskirstė taip: Šiaulių miesto (N=135), Vilniaus miesto (N=66), Joniškio rajono apskrities centro (N=75), Šiaulių rajono Šilėnų gyvenvietės (N=15). Tiriamieji suskirstyti į dvi grupes pagal klases: 9-10 klasės (N=113) ir 11-12 klasės (N=178). Apklausti 166 mokiniai iš mokyklos, kuriose yra PIT, ir 125 mokiniai, kuriose jo nėra.

Profesinį informavimo tašką turi 4 iš tirtų mokyklų:

- Vilniaus Antano Vienuolio pagrindinė mokykla (N=66)
- Šiaulių Stasio Šalkauskio gimnazija (N=75)
- Šiaulių Simono Daukanto gimnazija (N=10)
- Šilėnų pagrindinė mokykla (N=15)

Profesinio informavimo taško neturi šios mokyklos:

- Šiaulių Aukštabalio vidurinė mokykla (N=50)
- Joniškio Mato Slančiausko gimnazija (N=75).

Darbo naujumas ir reikšmingumas.

Darbo reikšmingumą ir naujumą lemia tai, kad atskleista dabartinė profesinio informavimo taškų veikla, nustatyta, kaip profesinio taško veikla mokykloje įtakoja mokinių profesinį pasirinkimą ir apsisprendimą. Gauti tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, jog vis didesnės svarbos įgyja individas kaip aktyvus orientavimo proceso dalyvis, o ne pasyvus gavėjas. Mokiniai noriai reiškia nuomonę, apie profesinės informacijos sklaidą, žino, kokie kriterijai, renginiai ir profesinio informavimo formos svarbios renkantis profesiją. Lyginant šio ir anksčiau darytų tyrimų rezultatus, matome, jog mokiniams suteikiamos sąlygos „priėjimui prie informacijos“, o ne pačios “informacijos suteikimas”, renkantis profesiją, mokiniai nebesivadovauja profesijos ar įstaigos, rengiančios specialistus, prestižu.

Darbo struktūra.

Darbą sudaro: įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūra ir priedai. Darbe pateikiamos 10 lentelių, 29 paveikslai.

1. Profesinių informavimo taškų veiklos, įtakojančios mokinių profesinį apsisprendimą, teoriniai pagrindai

1. 1. Profesinio informavimo taško samprata

Šiandieniniai žmonės gyvena sudėtingame socialiniame pasaulyje. Mokymosi visą gyvenimą memorandume (2000) Europos Taryba patvirtino išvadas, kad Europa neginčijamai įžengė į Žinių amžių ir kad tai turės įtakos kultūriniam, ekonominiam bei socialiniam gyvenimui.

Mokymosi, gyvenimo ir darbo modeliai labai sparčiai keičiasi ir vykstančių pokyčių – ekonominių, socialinių ir technologinių – kontekste jaunam žmogui turėtų būti teikiami patarimai, kaip tapti atviru naujovėms, lanksčiai derinti įvairias mokymosi strategijas, remiantis įvairiais mokymosi būdais, rasti, pažinti, įvertinti ir adaptuoti savo reikmėms nuolat besikeičiančią informaciją profesijos pasirinkimo srityje.

Tuo tikslu miestuose ir rajonuose steigiami **Profesinio informavimo taškai (PIT)**, kurie, kaip teigiama Profesinio informavimo standarte (2003) :

1. Atsižvelgdami į įstaigą, kurioje veikia profesinio informavimo taškas, teikia profesinio informavimo paslaugas joje besimokantiems bendrojo lavinimo mokyklos mokiniams ir priskirtų mokyklų mokiniams, profesinių mokyklų mokiniams, aukštųjų mokyklų studentams ir kitiems asmenims profesinio informavimo taške nustatyta tvarka;

2. Užtikrina prieigą prie AIKOS internetinės svetainės;

3. Rūpinasi, kad profesinio informavimo taške būtų teikiama informacija apie profesinio konsultavimo paslaugų teikėjus.

Profesinio orientavimo strategijoje (2003) profesinio informavimo taškai išskiriami kaip akredituotos ar kitos institucijos, kurios turi įrengtus laisvos prieigos prie interneto taškus, priėjimą prie šalies švietimo ir darbo rinkos duomenų bazių ar sukauptą informaciją kompiuterinėse laikmenose, vaizdajuostėse, spaudiniuose ir pan. Jie informuoja asmenis apie mokymosi bei įsidarbinimo galimybes šalyje ir užsienyje. Profesinio informavimo taškuose paslaugas teikia profesijos patarėjas.

1. 1. 1. Profesinio informavimo taško veiklos apibrėžimų įvairovė

PIT – tai vieta, kurioje vyksta profesinis informavimas, tad išsamiau pažvelgsime kas tai yra pats profesinis informavimas, kaip supranta ir šią sąvoką pateikia įvairūs autoriai.

Bendraja prasme profesinis informavimas traktuojamas kaip veikla, kuria užsiima profesijos patarėjas, teikdamas žinias apie švietimo sistemą, specialybių, profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, kvalifikacijas, jų įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes

bei tvarką. Taip pat, tai sistemingas mokinių (ar suaugusiųjų) supažindinimas ne tik su profesijų įvairove, bet ir su darbo rinkos esama situacija ar naujovėmis.

Profesinis informavimas, D. Beresevičienės (1990) teigimu, yra sudedamoji profesinio orientavimo dalis, teikianti mokiniams ekonomikos, socialinių, psichologijos, medicinos ir kitokių žinių apie profesijas ir jų įsigijimo būdus.

L. Jovaišos (1981) manymu, tai padeda susivokti darbo pasaulyje, sužinoti apie savybes reikalingas atskiroms darbo sritims.

Šiek tiek plačiau profesinio informavimo paskirtį pateikia D. Augienė (2009) teigdama, jog jo paskirtis – suteikti augančiai kartai informaciją apie profesijų pasaulį, padaryti ją prieinamą, sudarant sąlygas priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros projektavimo sprendimus, derinant saviraiškos ir individualius asmenybės tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais.

V. Čebyševa (1969) vartoja ne profesinio informavimo, bet informacinės konsultacijos sąvoką. Literatūroje teigiama, jog tai konsultacija teikianti žinių kur tais metais gali įstoti baigiantieji mokyklą mokiniai, norintieji įgyti profesinį pasirengimą ar gauti darbą. Tokia konsultacija turi padėti mokiniams ir jų tėvams gauti būtinų žinių apie juos dominančias profesijas (apie darbo pobūdį ir sąlygas, apie reikalavimus stojantiesiems ir t.t.)

Profesinio informavimo standarte (2007) pagrindinis profesinio informavimo tikslas apibūdinamas kaip rinkimas ir tvarkymas profesinio informavimo tikslinių grupių poreikius atitinkančią informaciją, padarymas ją prieinamą kiekvienam asmeniui ar asmenų grupei, sudarymas sąlygų priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros projektavimo sprendimus, derinimas saviraiškos ir individualius asmenybės tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais.

Profesinio informavimo metu vaiko sąmonėje pradeda bręsti profesiniai ketinimai. *Profesinis ketinimas* – pirmasis žingsnis apsisprendžiant dėl profesijos. Profesinis ketinimas nuo profesinio apsisprendimo skiriasi informuotumu apie save, profesiją ir šių dviejų žinojimų suderinamumo lygiu.

Kadangi profesinis informavimas viena iš **profesinio konsultavimo** formų, tad šioje vietoje, trumpai apžvelgsime ir šią sąvoką. Tai plataus masto požiūris į visus žmogaus asmeninio, profesinio ir socialinio gyvenimo aspektus. Jis taikomas bet kurio amžiaus ir įvairiausios socialinės padėties asmenims, siekiant padėti kiekvienam iš jų vystyti asmeninę karjerą, rasti teisingus sprendimus mokslo, darbo ir visuomeninio gyvenimo srityse.

L. Jovaiša (1981) šią sąvoką apibūdina, kaip pagalbą rasti tinkamiausią specialybę ir darbo vietą, kurioje atsiskleistų geriausios asmeninės savybės. Jį sudaro patarimai profesijos

rinkimosi klausimais ir pedagoginis, psichologinis bei medicininis vadovavimas mokinių savianalizei ir saviauklai renkantis profesiją.

Kiek kitaip į šį procesą žvelgia M. Jigau. Jis profesinį konsultavimą išskiria kaip „procesą, kuriuo siekiama maksimalaus individo galimybių, poreikių, troškimų ir interesų atitikimo realiai pasiūlai mokytis, socialiai ir profesiskai integruotis. Profesinis konsultavimas – tai socialinės paslaugos, turinčios holistinį, tęstinį, lankstų požiūrį į individus visose jų gyvenimo stadijose (...) ir į visus reikšmingus gyvenimo aspektus bei atliekamas pareigas mokykloje, darbe, socialiniame ir bendruomeniniame gyvenime, šeimoje, laisvalaikio praleidime ir kt., kur kompetentingi konsultantai atlieka profesinį orientavimą.“ (cit. Jigau M., Luminita Ph.D., 2008, p.12).

Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje 2003-2013m. teigiama, jog profesinis informavimas ir konsultavimas – tai informacija apie mokymosi galimybes pagal profesinio mokymo, aukštesniųjų ir aukštojo mokslo studijų programas, mokymosi galimybes kitų šalių mokyklose, įsidarbinimo galimybes Lietuvos darbo rinkoje ir konsultavimas. Šios paslaugos teikiamos mokyklose, informavimo centruose, konsultavimo tarnybose, darbo biržose pagal švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų nustatytus reikalavimus.

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų apraše (2008) taip pat pateikiama profesinio konsultavimo sąvoka, kuri, kaip teigiama, yra veikla, skatinanti mokinį ar kitą asmenį, optimaliai panaudoti savo jėgas kvalifikacijai įgyti ir dirbti, pagalba asmenims renkantis ar keičiant profesiją, atsižvelgiant į jo individualias savybes, konkrečių profesijų ypatumus bei mokymosi, studijų ir darbo galimybes.

Profesinis tinkamumas, profesinio apsisprendimo klausimai bei norėjimas išvengti profesijos rinkimosi klaidų nuolat kelė ir kelia susidomėjimą žmonėms iki pat šių dienų. Į juos atsakymų ieško įvairių mokslo sričių specialistai. Profesijos pasirinkimu yra suinteresuotas ne tik besirenkantysis, bet ir visa visuomenė, todėl yra ruošiami tos srities specialistai neleidiantys „mažam“ žmogui pasiklysti „dideliame“ profesijų pasaulyje.

Profesinio orientavimo strategijos įgyvendinimo plane (2004, p.16) išdėstyta nuostata: „rengti universitetuose ir kolegijose profesijos konsultantus, įtraukti į pedagogų, socialinių pedagogų mokymo programą profesinio orientavimo kursą“. Tada buvo ruošiami žmonės dirbti PIT darbo rinkos mokymo tarnybose ar įdarbinimo biuruose.

Lietuvos profesijų klasifikatoriuje (2002), profesijos konsultantai, įvardijami kaip asmenys, kurie konsultuoja klientus dėl profesijos pasirinkimo, profesinės karjeros, tolesnio mokymosi, persikvalifikavimo ir pan.

Profesinio informavimo standarte (2007) minimas profesijos patarėjas kaip kvalifikuotas specialistas, teikiantis žinių profesinio informavimo tikslinėms grupėms ar atskiriems klientams apie švietimo institucijas, mokymo ir studijų programas, profesijas, kvalifikacijas, jų įgijimo

sąlygas, darbo rinką, įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes ir dirbantis profesinio informavimo taške.

Profesijos patarėjo sąvoka apimanti tokias profesinės veiklos sritis: informacijos kaupimą ir tvarkymą, profesinio informavimo turinio sudarymą ir teikimą, bendravimą ir bendradarbiavimą su socialiniais partneriais bei įsidarbinimo galimybes siekiant padėti asmeniui ar asmenų grupėms priimti racionalius profesijos rinkimosi sprendimus sutinkama ir Profesinio informavimo mokymo programoje (2008). Pagrindinė profesinio informavimo vieta – profesinio informavimo taškas bendrojo lavinimo mokykloje;

Panašiai profesijos patarėją apibūdina ir Profesinio informavimo ir konsultavimo darbo vadovas (2008, I tomas). Jame teigiama, jog tai - profesinio informavimo taške dirbantis specialistas, kuris renka, tvarko ir teikia žinias profesinio informavimo tikslinėms grupėms ar atskiriems klientams apie Švietimo institucijas, jose vykdomas mokymo ar studijų programas, profesijas ir/ar kvalifikacijas, jų įgijimo sąlygas, darbo rinkos būklę bei įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes.

“Profesijos patarėjas turi vadovautis profesinio informavimo principais, t.y. reikalavimais, kurių būtina laikytis renkant, tvarkant ir teikiant profesinio informavimo tikslinių grupių poreikius atitinkančią informaciją apie švietimo institucijas, profesijas, kvalifikacijas, mokymo/ studijų programas, darbo rinkos poreikius, bendrojo lavinimo, profesinio rengimo ir karjeros projektavimo sistemas bei įsidarbinimo galimybes“ (Profesinio informavimo standartas 2006).

Kaip teigiama Profesinio orientavimo strategijoje (2003) profesinio orientavimo sektoriuje vis labiau ryškėjant profesionalumui, atitinkamai didėja reikalavimai konsultantų specialiam pasirengimui.

Pateikiami ir profesinio informavimo paslaugų teikimo principai :

1. Pagarba asmeniui, jo profesiniam ketinimui ar apsisprendimui;
2. Laisvas ir savarankiškas asmens apsisprendimas renkantis informacijos teikėjus ir šaltinius;
3. Informacijos teikimo objektyvumas, nešališkumas ir konfidencialumas;
4. Profesinio informavimo prieinamumas ir lygios galimybės teikiant informaciją skirtingoms profesinio informavimo tikslinėms grupėms;
5. Profesinio informavimo sistemiškumas ir nuoseklumas;
6. Informavimo metodų ir priemonių kompleksiskumas, korektiškumas ir tęstinumas įvertinant asmenines, mokymosi/studijų, ekonomines, geografines, socialines, įsidarbinimo ir kitas galimybes;
7. Profesijų tarpusavio priklausomumas, socialinis naudingumas ir sąryšis;
8. Teorinio ir praktinio profesijos pažinimo vienovė.

Be viso to, profesijos patarėjas „dirba vadovaudamasis Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymais, Profesinio informavimo standartu, mokyklos nuostatais, mokyklos darbo tvarkos taisyklėmis, Profesinio informavimo konsultanto etikos kodeksu bei profesijos patarėjo bendraisiais pareiginiiais nuostatais“ (cit. „Profesinio informavimo ir konsultavimo darbo vadovas“ 2008, I tomas p. 25).

Profesinio informavimo taškų bendruosiuose nuostatuose (2008) teigiama, jog profesijos patarėjas turi teisę: ne mažiau kaip tris dienas per metus kelti savo kvalifikaciją Lietuvoje ir užsienyje bei atsisakyti vykdyti užduotis, jei jos viršija specialisto profesinę kompetenciją ar pažeidžia profesinės etikos normas.

Iniciatyvesnio profesijos patarėjo vaidmenį bei keliamus uždavinius išvystame Mokymosi visą gyvenimą memorandume (2000). Čia teigiama, jog reikalingas iniciatyvesnis požiūris. Reikia eiti pas žmones ir stebėti jų pažangą, o ne laukti, kol jie paprašys patarimo. Padėti individui dalyvauti jo vienintelėje gyvenimo kelionėje, atskleisti motyvus, suteikti reikalingų žinių ir palengvinti sprendimų darymą.

Atsižvelgiant į šiuos nurodymus Profesinio informavimo mokymo programoje (2008) profesinio informavimo konsultantui priskiriamas dar vienas uždavinys - skatinti institucijas, organizacijas, darbdavius, klientus ir suinteresuotus pavienius asmenis bendradarbiauti tokiais metodais, kurie leistų gerinti teikiamų paslaugų kokybę ir veiksmingumą.

Peržiūrėjus profesinio informavimo, konsultavimo bei profesijos patarėjo apibūdinimus, nuolat sutinkamos tokios sąvokos, kaip darbas, profesija, specialybė, karjera, tad šioje vietoje apžvelgsime jas plačiau.

Darbas - pasak L. Jovaišos, visuomenės ir žmogaus egzistavimo pagrindas.

Panašiai apie darbo sąvoka kalba ir R. Laužackas (2005), teigdamas, jog tai materialinė visuomenės egzistavimo sąlyga.

L. Jovaiša (1968) teigia, jog darbas pagal pasirinktą profesiją – tai aktyvi kuriamoji veikla visų labui, veikla, kuriai atlikti reikia tam tikrų žmogaus jėgų ir savybių, įgalinčių sėkmingai veikti tiek kolektyvinio, tiek individualaus darbo sąlygomis.

Dažnai profesijos sąvoka tapatinama su specialybės sąvoka, nors tai nėra tapatūs dalykai. Profesijos sąvoka atspindi veiklos pobūdį ir atsako į klausimą „Ką žmogus veikia?“. Pvz., jei jis gydo, jo profesija – gydytojas, jei moko – mokytojas ir t. t. Specialybės sąvoka atspindi „įrankį“, kuriuo praktiškai realizuojama profesinė veikla. Vadinasi, profesija yra platesnė, specialybė – siauresnė sąvoka.

L. Jovaiša (1968) profesija laiko tokią visuomenės veiklą, kuri atliekama pagal specialybę ir skiriama kurti materialinėms bei dvasinėms gėrybėms.

R. Laužackas (2005) profesiją apibūdina kaip daugiau ar mažiau specializuotą darbą, tam tikrą adekvatumą tarp konkretaus žmogaus ypatybių ir jo veiklos požymių struktūros, tam tikrą fiksuotą priklausomumą nuo konkrečios aplinkos (įmonės, įstaigos, organizacijos), nuolatinę veiklos požymių kitimą ir darbuotojų veiklumą charakterizuojančių asmenybinių parametru atsinaujinimą. Kitaip sakant, profesijoje integruojasi žmogaus asmenybinės charakteristikos ir bruožai su konkrečiomis darbo sąlygomis (atitinkamais reikalavimais, taisyklėmis, santykiais ir kt.).

„(...) subjektyviaja prasme profesija žmogui yra „visuma jo polinkių ir sugebėjimų“, suteikiančių asmeniniam apsisprendimui tam tikrą kryptingumą (Molle, 1968; Fischer, 1967).“ (cit. R. Laužackas, 2005, p. 26).

Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) internetinės svetainės aprašų standartuose (2006) profesija įgyja konkretesnę aprašą. Jame rašoma, jog tai specialiomis kompetencijomis (funkcinėmis, pažintinėmis ir bendrosiomis) grindžiamos žmogaus veiklos kombinacijos atliekant konkrečiais tikslais ir uždaviniais apibrėžtą gamybos, aptarnavimo, verslo, švietimo, kultūros ir kt. sričių veiklą.

Profesija, profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodikoje, apibūdinama :

1. Veikla, kuri yra pastovus asmens pragyvenimo šaltinis.
2. Veikla, kaip, pavyzdžiui, teisė, medicina ar inžinerija, kuriai atlikti reikia ženklaus profesinio pasirengimo, darbo patirties ir specializuotų tam tikros trukmės studijų. Galimybės užsiimti šia veikla gali būti tam tikru būdu reglamentuojamos.
3. Darbas/tarnyba, profesija ar užsiėmimas.
4. Pašaukimas.

Specialybe L. Jovaiša (1981) laiko kurios nors darbo srities kvalifikuotų žinių, mokėjimų ir įgūdžių sistemą.

S. Gudelis (1983) teigia, jog specialybė yra siauresnė sąvoka nei profesija. Ji pažymi tam tikrą veiklos sritį, apibūdinama kaip žmogaus žinių, mokėjimų ir įgūdžių visuma, reikalinga kvalifikuotam ir specializuotam darbui atlikti.

Greta visų šių sąvokų susijusių su profesiniu pasirinkimu sutinkama ir pašaukimo bei profesinio kryptingumo sąvokos.

Pašaukimas, pasak L. Jovaišos (1981), teigiamas asmenybės vidinis santykis su profesija.

„(...) pirmasis profesijos sąvoką rašytiniuose šaltiniuose pavartojęs vokiečių bažnyčios reformatorius Martin Luther suteikė tarnybos Dievui prasmę (Scmiel, 1976)“ (cit. R. Laužackas, 2005, p. 25).

Kai profesija sutampa su gyvenimo pašaukimu, tai veikla duoda didelį pasitenkinimą gyvenimu „pasirinkęs darbą ne pagal savo polinkius ir pašaukimą, žmogus dirba formaliai, be ugnelės, be ryžto siekti geresnių darbo rezultatų.“ (cit. Bitinas, 1961, p. 5)

Aukščiausiu ir ryškiausiu profesinio kryptingumo pasireiškimo laipsniu, pašaukimą laiko S. Gudelis (1983) teigdamas, jog tai veržlus asmenybės kryptingumas į konkrečią veiklą. Žmonės, kurie profesiniame darbe išvelgia savo gyvenimo prasmę ir turi pašaukimą tam darbui.

J. Vabalas-Gudaitis ir A. Gučas rašydami apie pašaukimą žvelgia iš kitos pusės, ne tik kaip į asmens norus, polinkius, bet įveda gabumų sąvoką. Jų manymu, tai „įgimti gabumai, galėjimas pasiekti maksimalų darbo našumą, rasti pasitenkinimą. Darbas be pašaukimo „virsta prakeiksmu“. Šie pašaukimo požymiai padeda suprasti jo reikšmę asmenybės gyvenimui“ (cit. L. Jovaiša, 1999, p. 71). A. Gučas, kalbant apie pašaukimą, siūlo prisiminti, kad ne kiekviena asmenybė laiku subręsta, „išgirsta savo pašaukimo balsą“. Kartais tas balsas prabyla tik dirbant atsitiktinį darbą: vienais atvejais jis pasako „čia tavo vieta gyvenime“, o kitais – „ne čia patekai.“

Profesinis kryptingumas, pasak S. Gudelio (1983) tai asmenybės polinkis į tam tikrą veiklos sritį, profesiją, aktyvus domėjimasis ja, valingas siekimas, teigiamos nuostatos jos atžvilgiu, teigiamų emocijų išgyvenimas veikloje.

S. Kregždė (1988) teigia, kad tai sudėtingas asmenybės darinys, struktūra, kuri lemia žmogaus veiksmų ir poelgių tendencijas, susijusias su visomis jo pagrindinėmis socialinėmis nuostatomis į kitus žmones, save, savo ateitį. Taigi vartojant siauresnę, profesinio kryptingumo sąvoką, lengva visapusiškai atspindėti žmogaus santykio su profesija tendencijas ir jų ypatybes.

Karjeros charakteristikas - procesualumą ir chroniškumą bei kokybinį augimą atskleidžia R. Kučinskienė (2005) teigdama, jog laikas duotas žmogui tam, kad jis žengtų pirmyn, darytųsi tobulesnis ir laimingesnis, o kartu su juo tobulėtų ir visuomenė.

1. 1. 2. Profesinio informavimo taško veikla: funkcijos ir uždaviniai.

Profesinio informavimo ir konsultavimo darbo vadovo III tome (2008) pastebimai didėja profesinio orientavimo vartotojų įvairovė, vis artimesnis darosi valstybinio ir privataus sektorių tarpusavio ryšys – atsiranda partnerystė tarp švietimo, užimtumo ir visuomenės. Ten pat siūloma plėtojant PIT veiklą tikslingai bendradarbiauti su švietimo įstaigomis, praktinio mokymo ir profesinio informavimo bei konsultavimo paslaugas teikiančiomis institucijomis, darbdaviais, visuomeninėmis organizacijomis ir kitais socialiniais partneriais.

Panašūs tikslai nurodomi ir Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012m. nuostatuose. Juose teigiama, kad siekiant sukurti atvirą ir lanksčią švietimo struktūrą, kuriant bendrą švietimo erdvę, turi būti kuriamos lanksčios švietimo programos, suartinamos akademinė ir technologinė, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo kryptys. Kiekvienas mokyklos išorės partnerių tipas

sprendžia skirtingus svarbius bendrojo lavinimo mokyklai uždavinius. Sutartys su aukštosiomis ir profesinėmis mokyklomis taip pat, kaip ir sutartys su kitomis organizacijomis (pasienio užkarda, girininkija, Lietuvos kariuomenės daliniais ir t.t.), padidina mokinių profesinio orientavimo ir informavimo galimybes. Į PIT veiklą svarbu įtraukti visą įstaigos, kurioje įsikūręs PIT, bendruomenę: vadovus, mokytojus, specialistus, bibliotekininkus, mokinius ir jų tėvus (globėjus).

PIT savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos įstatymais ir teisės aktais, reglamentuojančiais švietimo, profesinio orientavimo veiklą bei šiais Nuostatais bei vykdo šias **funkcijas**:

1. PIT kaupia duomenis apie profesijas Lietuvoje ir joms keliamus reikalavimus.
2. Kaupia informaciją apie šalies profesinėse ir aukštosiose mokyklose (kolegijose ir universitetuose) įgyjamas kvalifikacijas, mokymo ir studijų programas, mokymo ir studijų trukmę, konkursus, stojimo sąlygas, priėmimo taisykles ir pan.
3. Kaupia statistinę informaciją apie savo veiklą (registruoja ir rūšiuoja sukauptą medžiagą, registruoja lankytojus, rengia veiklos planus ir ataskaitas).
4. Organizuoja PIT paslaugų ir sukauptos metodinės medžiagos sklaidą.
5. Teikia metodinę paramą švietimo įstaigų specialistams, mokytojams mokinių profesijos rinkimosi klausimais, organizuoja dalykinius pasitarimus, seminarus, konferencijas.
6. Informuoja visuomenę svarbiais jaunimo profesinio pasirinkimo klausimais.

Profesinio informavimo taškų bendruosiuose nuostatuose (2008) pateikiami tokie bendrieji PIT uždaviniai:

- teikti informaciją apie šalies švietimo sistemą, mokymosi ir įsidarbinimo galimybes;
- teikti informaciją ir patarti mokiniams rengiant individualius ugdymo planus ir juos derinant su tolesnio mokymosi galimybėmis, padėti mokiniams įgyti profesinės karjeros planavimo gebėjimų;
- teikti informaciją apie profesijas bei darbo rinką;
- teikti informaciją apie kvalifikacijas, kvalifikacijos tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes bei tvarką.

Išanalizavus mokyklų deklaruojamas programas PIT veikloje, šie bendrieji uždaviniai, įgauna smulkesnį pavidalą. Apibendrinant galima išskirti šiuos PIT vykdomus uždavinius:

- Kaupti, sisteminti ir skleisti informaciją apie profesijų turinį, ypatumus, įsigijimo galimybes ir mokymo įstaigas Lietuvoje ir užsienyje, profesinės karjeros galimybes ir darbo rinką bei jos kaitos prognozes šalyje ir užsienyje.

- Gerinti jaunų žmonių įsidarbinimo gebėjimus, skatinti jų verslumą, žinių siekimą.
- Ugdyti pasitikėjimą savimi ir padėti kryptingai siekti užsibrėžto tikslo.
- Bendradarbiauti su kitomis profesinio informavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis.
- Mokyti savianalizės – nustatyti savo polinkius, interesus, gabumus; Padėti planuoti profesinę karjerą atsižvelgiant į savo individualumą, darbo rinkos poreikius;
- Užtikrinti profesinio informavimo sąlygas PIT lankytojams (darbo vieta, kompiuterinė įranga, internetinis ryšys, IT sauga).
- Organizuoti profesinio informavimo ir konsultavimo seminarus, paskaitas ir konsultacijas.
- Informuoti dėl mokymosi krypčių, specialybių, kvalifikacijų bei profesijų sąsajų, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes bei tvarką;
- Informaciją prieinamai teikti kiekvienam asmeniui, sudarant sąlygas priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros planavimo sprendimus, derinant saviraiškos bei individualius asmenybės tobulinimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais.
- Užtikrinti prieinamumą prie egzistuojančių profesinio informavimo bazių, atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (toliau – AIKOS), kitų informacinių sistemų ir profesinio informavimo šaltinių bei ir pagalbą jomis naudojantis.
- Informuoti apie darbo rinką bei jos prognozes;

Profesinio informavimo taškai bei jose platinama informacija aktuali PIT klientams, atsižvelgiama į jų individualias ypatybes – amžių, išsilavinimą, poreikius ir pan., todėl svarbu PIT naudojamų informavimo formų naujovė bei įvairovė. Ekonominiai, socialiniai ir kultūriniai pakitimai daro savo įtaką, todėl siekiant padėti klientams profesijos paieškos procese, konsultantams ir psichologams svarbu sukurti naujus įvertinimo ir intervencijos modelius, kurie šiuos poreikius atitiktų.

Profesinio informavimo formomis laikomi renginiai, kurių metu supažindinama su profesijomis bei žmogaus savybėmis, reikalingomis atlikti tam tikrą veiklą. Kuo daugiau naudojama profesinio informavimo formų, tuo lengviau prisiderinti prie konkrečių tikslinių grupių poreikių. Formų įvairiapusiškumas palengvina ne tik domėjimąsi profesine veikla, bet ir išplečia profesinį akiratį, padidina interesą. Profesinio informavimo formos sukelia ne tik laikiną susidomėjimą profesija, bet ir gali išugdyti nuolatinį domėjimąsi bei išplėsti profesinį akiratį.

Kaip teigia K. Pukelis (2008) PIT naudojamų informavimo formų naujovė bei įvairovė lemia:

1. PIT profesijos patarėjų iniciatyvumas, kuriam įtakos turi darbo užmokesčio sistema ir įstaigos, kurioje įsikūręs PIT, požiūris į jį.

2. PIT bendradarbiavimas su išoriniais partneriais.
3. PIT materialiniai ištekliai.
4. PIT finansiniai ištekliai.

PIT veikla finansuojama iš steigėjo biudžeto pagal steigėjo nustatytą tvarką. Jei PIT įsteigtas mokykloje, PIT veikla finansuojama ir iš mokinio krepšelio lėšų pagal Mokinių profesiniam konsultavimui skirtų lėšų naudojimo metodines rekomendacijas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 4 d. įsakymu Nr. ISAK-605 (Žin., 2007, Nr. 41–1551).

Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2000) teigia, jog didelį potencialią mokymo bei mokymosi metodų naujovėms teikia kompiuterinėmis ir komunikacinėmis technologijomis pagrįstas mokymasis, nors švietėjai praktikai tvirtina, kad, siekiant didžiausio veiksmingumo, tie metodai turi atitikti laiko sąlygas ir mokinių bei mokytojų ryšius.

1.1.3. Profesinio informavimo taško veika mokykloje

Mokykla, bene svarbiausią vaidmenį atlieka ugdytinių profesinių galimybių atskleidime. Šiandieninis jos tikslas – padėti asmeniui kuo labiau išskleisti kūrybos galias ir gebėjimus, tenkinti savirealizaciją – savęs įprasminimą, rinkimosi laisvę, kūrybą, padėti vystyti asmeninę karjerą, rasti teisingus sprendimus mokslo, darbo ir visuomeninio gyvenimo srityse. Suteikti jaunam žmogui pakankamai žinių, renkantis profesiją, kad jis susigaudytų tarp to, ko nori, ir to, ką gali bei, ko reikia šiandieninei darbo rinkai.

Šiuos uždavinius laiku padeda išspręsti profesinis informavimas ir mokyklose įkurti profesinio informavimo taškai (PIT). Svarbiausias uždavinys – padėti mokiniams priimti racionalų profesijos rinkimosi sprendimą. Tai susiję su atsakymais tiek į egzistencinį (prasminį) klausimą „kas aš esu?“, tiek į pragmatinius klausimus „kuo būti?“ arba „kokioje ir kodėl šitoje profesinio rengimo institucijoje mokytis / studijuoti?“.

Profesinio informavimo taškų bendruosiuose nuostatuose (2008) teigiama, jog „PIT profesinio informavimo paslaugas teikia bendrojo lavinimo mokyklų mokinių, jų tėvų, mokytojų, (...) grupėms arba individualiai pagal išankstinį užsirašymą nustatytais PIT darbo valandomis.“ (cit. Profesinio informavimo taškų bendrieji nuostatai, 2008, p.55)

Pagrindinė PIT veiklos kryptis mokykloje: darbas su mokiniais, mokytojais, mokinių tėvais bei globėjais.

Profesinio informavimo standarte (2006) nurodomi asmenys, kurie užsiima profesiniu informavimu ir konsultavimu mokyklose. Išskiriami šie specialistai:

- Profesinio informavimo konsultantai;
- Profesijos patarėjai;

- Socialiniai pedagogai;
- Mokyklų psichologai;
- Profesijos konsultantai;
- Profesijos mokytojai;
- Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai.

Reali situacija mokyklose, turinčiuose profesinį informavimo taškus, tokia, jog profesijos patarėjai profesinio informavimo funkcijas atlieka dirbdami papildomai šalia pagrindinio psichologo, socialinio pedagogo, bibliotekininko ar mokytojo darbo. Kaip teigiama Profesinėje orientavimo strategijoje (2003), šios pareigybės priklauso nuo mokyklos vadovybės teikiamų prioritetų bei skiriamų lėšų. Psichologų pareiginėse instrukcijose yra tik rekomenduojama teikti profesinio orientavimo paslaugas, o socialiniams pedagogams tokios funkcijos visai nenumatytos.

Profesinio informavimo vykdytojų funkcijos, nurodomos Profesinio informavimo standarte (2006) :

1. Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai mokiniams suteikia elementarias žinias apie darbo ir profesijų pasaulį, AIKOS interneto svetainę ir kitus profesinio informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, informuoja, kur galima rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas;

2. Profesijos patarėjai organizuoja profesinio informavimo taško veiklą, kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją magnetinėse laikmenose ir žinyne, informacinių leidinių, aprašų ir kitomis informacijos popieriuje formomis, teikia naudodamiesi AIKOS ir kitais informacijos šaltiniais profesinio informavimo paslaugas bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams (...) teikia žinių apie profesijų ir darbo pasaulį, profesijų turinį, jų ypatumus ir reikalavimus, mokymosi ir studijų galimybes Lietuvos Respublikoje ir užsienyje, mokymo ir studijų programas, įgyjamas kvalifikacijas, priėmimo sąlygas, kvalifikacijos įgijimo arba tobulinimo, įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes, bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojus informuoja apie teikiamas paslaugas bei naujoves profesinio informavimo srityje (...) rūpinasi, kad priskirtų mokyklų mokiniai gautų informaciją apie profesinio konsultavimo paslaugas artimiausiame profesinio orientavimo centre;

3. Socialiniai pedagogai ir mokyklų psichologai mokiniams teikia informaciją apie AIKOS interneto svetainę ir kitus profesinio informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, darbo rinką ir profesijas, padeda mokiniams susirinkti reikalingą informaciją bei medžiagą ir susidaryti individualius profesinės karjeros planus bei juos vykdyti, informuoja mokytojus, klasės auklėtojus, profesijos mokytojus apie profesinės karjeros planavimo principus ir metodikas.

Analizuojant mokyklų profesinio informavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašus ryškėja tokios tendencijos, jog profesinis informavimas vykdomas tokia tvarka tokioms klasių grupėms:

1. Mokyklos mokytojai:

1.1. teikia pažintinę informaciją 1 – 4 klasių mokiniams apie darbą ir profesijų pasaulį;

1.2. teikia pažintinę informaciją 5 – 8 klasių mokiniams apie darbo rinką, profesijas, specialybes, tolesnio mokymosi galimybes (klasių valandėlių metu).

1.3. teikia pažintinę informaciją 9 – 10 klasių mokiniams apie darbo rinką, profesijas, specialybes, mokymo ir studijų sistemą, priėmimo sąlygas. Mokiniai supažindinami su profesinio informavimo šaltiniais, karjeros planavimo klausimais.

1.4. teikia tikslinę informaciją 11 – 12 klasių mokiniams apie specialybių ir profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, mokymosi profilius, mokymosi ir studijų galimybes, priėmimo sąlygas (gebėjimai, reikalingos savybės, reikalingas išsilavinimas, reikalingi pagrindiniai dalykai, profilio pasirinkimas, ugdymo įstaigos, programos ir kt.), supažindina su profesinio informavimo šaltiniais, pataria, kur rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas

2. Klasių auklėtojai:

2.1. teikia pažintinę informaciją 8 – 9 klasių mokinių tėvams apie mokymosi profilius, specialybes, mokymo ir studijų sistemą. Supažindina su profesinio informavimo vietos teikiamomis galimybėmis, profesinio informavimo ir konsultavimo šaltiniais ir institucijomis;

2.2. teikia pažintinę informaciją 10 klasių mokinių tėvams apie mokymosi profilius, specialybes, mokymo sistemą, priėmimo sąlygas, darbo rinką, profesijas ir kt. Supažindina su profesinio informavimo vietos teikiamomis galimybėmis, profesinio informavimo ir konsultavimo šaltiniais ir institucijomis;

2.3. teikia tikslinę informaciją 11 – 12 klasių mokiniams, jų tėvams apie mokymosi profilius, specialybes, mokymo ir studijų sistemą, priėmimo sąlygas, darbo rinką, profesijas, supažindina su profesinio informavimo vietos teikiamomis galimybėmis, profesinio informavimo ir konsultavimo šaltiniais ir institucijomis;

3. Socialiniai pedagogai:

3.1. supažindina 5 – 8 klasių mokinius su profesinės karjeros planavimu, vykdo profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programas;

3.2. konsultuoja 9 – 10 klasių mokinius profesinės karjeros planavimo klausimais, vykdo profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programas;

3.3. konsultuoja profesinės karjeros planavimo klausimais, 9 – 12 klasių mokinius, vykdo profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programas; atlieka gebėjimų, polinkių,

profesinio tinkamumo testus, įvertina asmens profesinį kryptingumą, tinkamumą, asmenines savybes ir gebėjimus.

3.4. Mokytojus, klasės auklėtojus supažindina su profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programomis;

Kaip teigiama, Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimo apraše (2005) klasės auklėtojai bei mokytojai informaciją teikia ne tik mokiniams, bet ir mokinių tėvams. 2007m. buvo atliktas tyrimas „Pradinio ugdymo mokinių profesiniai tyrimai“. Jo metu gautos išvados, kurios teigia, jog tėvai nėra informuojami apie mokykloje teikiamas profesinio orientavimo paslaugas; mažai domisi profesiniu orientavimu mokykloje bei pačiu profesijos pasirinkimo procesu.

Profesinio informavimo standarte (2006) išskiriami tokie vientisos profesinio informavimo sistemos pagrindiniai elementai: gerai apmokytas personalas; gerai suformuotas profesinio orientavimo tinklas; profesijos patarėjo etikos kodeksas bei profesijos patarėjo kokybės standartai; tikslinėms grupėms tinkančių metodų ir technikų paketai.

Vadovaujantis Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro (LMITKC) vykdžiusio profesijų informavimo taškų akreditaciją, informacija - profesijos patarėjų kvalifikacijos tobulinimui skiriamų lėšų pakankamumas buvo teigiamai įvertintas 72,7%. Nors atskiro šios srities finansavimo kol kas nėra.

PIT mokyklose įsikūrę įvairios paskirties patalpose:

- specialiai tam skirtuose atskiruose kabinetuose;
- psichologo arba socialinio pedagogo kabinetuose;
- bibliotekose arba skaityklose;
- kompiuterių klasėse.

PIT profesinio informavimo paslaugos teikiamos nustatytomis PIT darbo valandomis. Susitarus iš anksto su PIT konsultantėmis, laikas derinamas individualiai.

Akredituojant profesinius informavimo taškus Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras (LMITKC) pateikė tokią informaciją, jog beveik visi profesinio informavimo taškai (92,3%) savo patalpose turi būtiniausią biuro įrangą: spausdintuvą, skenerį, projektorių. Vadinasi, technine įranga PIT yra aprūpinti. PIT klientams profesinio informavimo tikslais leidžiama naudotis:

- Internetu (97,7%) PIT profesijos patarėjai klientus supažindina su AIKOS duomenų bazės naudojimosi ypatumais.
- Spausdintais leidiniais (99,6%) PIT klientams patariama, kuriuose leidiniuose jie gali rasti dominančią informaciją.

- Informacija elektroninėse laikmenose (91,6%) PIT klientams patariama, kokioje medžiagoje jie gali rasti aktualią informaciją.
- Videomedžiaga (81,7%) PIT klientams patariama, kokioje medžiagoje jie gali rasti aktualią informaciją.

Peržiūrėjus Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro (LMITKC) akredituotų PIT išvadas, susidaro nuomonė apie teigiamą, beveik idealią situaciją. Tačiau kaip yra iš tikrųjų vertėtų pažiūrėti ir į mokyklų PIT savianalizės suvestines. Žvelgiant į jas, matome, jog:

- Turima techninė ir programinė įranga (įstaigos PIT turi multimedijos projektorių, nešiojamą kompiuterį, kopijavimo aparatas);
- PIT patalpų estetinė būklė tinkama veiklos funkcijų realizavimui (patalpų apsauga atitinka nustatytus reikalavimus);
- Kaupiama ir sisteminama informacija (PIT kaupiama spausdinta medžiaga ir leidiniai apie mokymosi ir studijų galimybes, profesijas, kvalifikacijas, darbo rinką kita medžiaga);
- Teikiama informacija ir konsultacijos mokytojams, vykdančioms profesinio informavimo veiklą gimnazijoje, mokinių tėvams ir globėjams, norintiems individualiai padėti vaikams pasirinkti tolesnio ugdymosi kelią (mokytojams organizuojami pasitarimai profesinio informavimo klausimais, klasių auklėtojų metodinės grupės užsiėmimai, informuojama apie naudojamą internetu profesinio informavimo tikslais, AIKOS duomenų bazę, kitais informacijos šaltiniais);
- Mokyklų bendruomenės aktyviai dalyvauja įvairiuose projektuose, kurie sudaro galimybes mokytojų profesinės kultūros plėtotei, mokinių pažintinių ir kūrybinių galių plėtotei.
- Visa turima informacija registruojama ir sisteminama (spausdintina informacija skirstoma į bylas pagal temas. Kaupiamos ir registruojamos elektroninės laikmenos. Asmeniniai PIT klientų duomenys neskleidžiami tretiesiems asmenims);
- Taikomi įvairūs informavimo metodai: seminarai, individualios konsultacijos, bendravimas elektroniniu paštu (informacija moksleiviams teikiama individualiai ir grupėmis. Rengiamos išvykos į profesines mokyklas, atvirų durų dienas, kurias rengia aukštosios mokyklos. Yra parengtas standas, kuriame moksleiviai gali rasti naujausią informaciją apie aukštąsias mokyklas, stojimo sąlygas ir kt.);
- Skleidžiama informacija apie PIT veiklą (informacija apie PIT veiklą skleidžiama įstaigos Interneto svetainėje, elektroniniu paštu, renginiuose, susitikimuose su įvairių klasių mokiniais).

- Kompetentingi profesinio informavimo patarėjai (PIT dirbantys profesinio informavimo komandos nariai turi aukštąjį universitetinį pedagoginį išsilavinimą, turi kompiuterinio raštingumo kompetencijas patvirtinančius dokumentus, moka bent vieną užsienio kalbą).
- Profesijos patarėjai planingai kelia kvalifikaciją (Profesinio informavimo komandos nariai dirba pagal profesinio tobulinimo planus, atsižvelgiant į profesinio tobulėjimo poreikius ir PIT veiklos planus, nuolat kelia kvalifikaciją).

Mokyklų PIT savianalizės suvestinėse išskiriamos ir problemos, kurias išskiria mokyklos organizuojančios bei vykdančios PIT:

- Silpni ryšiai su kitais švietimo įstaigų PIT
- Sudėtinga vykdyti PIT veiklą, kai nėra mokykloje numatyta etato šiai veiklai vykdyti.

Profesinio informavimo taškai bei jose platinama informacija aktuali mokiniams, atsižvelgiama į jų individualias ypatybes – amžių, išsilavinimą, poreikius ir pan. todėl svarbu PIT naudojamų informavimo formų naujovė bei įvairovė. Profesinio informavimo formomis laikomi renginiai, kurių metu supažindinama su profesijomis bei žmogaus savybėmis, reikalingomis atlikti tam tikrą veiklą. Kuo daugiau naudojama profesinio informavimo formų, tuo lengviau prisiderinti prie konkrečių tikslinių grupių poreikių. Kaip teigiama, Profesinio informavimo ir konsultavimo darbo vadove II (2008), formų įvairiapusiškumas palengvina ne tik domėjimąsi profesine veikla, bet ir išplečia profesinį akiratį, padidina interesą. Profesinio informavimo formos sukelia ne tik laikiną susidomėjimą profesija, bet ir gali išugdyti nuolatinį domėjimąsi bei išplėsti profesinį akiratį.

Profesinio konsultavimo metodinėse rekomendacijose profesijos konsultantams (2008) išskiriamos šios informavimo formos:

Ekskursijos į įmones ir profesines mokyklas. Ekskursija – tam tikra mokymo forma. Per specialias mokomąsias ekskursijas galima siekti profesinio informavimo tikslų. Svarbiausia, kad jos būtų tinkamai organizuotos, t. y. tinkamai išaiškinamas tikslas, atskleidžiamas profesijų turinys panaudojant supažindinimo su profesija planą.

Susitikimai su atitinkamos profesijos atstovais. Tokio tipo susitikimai ne tik pateikia žinių apie įvairias profesijas, bet ir atlieka auklėjamąjį vaidmenį. Mokiniai turi galimybę tiesiogiai bendrauti, sužinoti faktus apie vienos ar kitos profesijos atstovų darbą. Gauta informacija įtaigesnė nei mokytojų teikiami pavyzdžiai.

Masinių informacinių laidų žiūrėjimas ir aptarimas. Tokia informavimo forma vaizdingiau perteikia informaciją apie profesijas. Būtinai stebėtų kino filmų, televizijos laidų aptarimas, nes

tai lengvina suvokimą ir profesijos supratimą. Aptarimas sudaro sąlygas geriau įsisąmoninti, įsiminti labai svarbius profesinio darbo ypatumus, suprasti jo reikšmę visuomenei ir žmogui.

Speciali literatūra, internetinių duomenų bazių, elektroninių laikmenų ir vaizdinės medžiagos peržiūra bei jos aptarimas.. Mokyklose grožinė literatūra naudojama kaip priemonė gyvenimo keliui išsirinkti. Profesinio informavimo tikslais prasminga naudoti profesinius žurnalus ir laikraščius. Sparčiai plintant informacinėms ir komunikacinėms technologijoms spausdintus leidinius keičia internetinės duomenų bazės, informacija elektroninėse laikmense ar vaizdo medžiaga, kurioje fiksuota informacija apie profesijas, joms keliamus reikalavimus.

Parodos, paskaitos. Parodos reikalingos ugdyti praktinę darbo rezultatų analizę. Mokyklose organizuojamos specialios profesinio informavimo parodos, kuriomis siekiama pasidalyti tam tikros srities patirtimi, supažindinti mokinius su įvairiomis profesijomis. Paskaitos skaitomos įmonių, specialiųjų mokyklų atstovų, taip pat mokytojų, mokyklos gydytojo ar psichologo. Jos padeda mokiniams išsirinkti profesijas pagal regiono poreikius, supažindina su psichologiniais ir mediciniais profesinio tinkamumo klausimais, profesijos naujovėmis.

Profesinio informavimo savaitės (dienos). Mokyklos pedagogai dažniausiai metų pabaigoje sudaro profesinio informavimo programą visai savaitei ar kelioms dienoms. Dažniausiai tai būna pokalbiai, ekskursijos į įmones, susitikimai, parodos, tėvų susirinkimai, konferencijos ir t. t.

Teminiai vakarai, konkursai olimpiados. Tai įvairūs literatūros, chemijos, matematikos renginiai, konkursai ar olimpiados. Šiuose renginiuose vyksta apibendrinimas to, ką mokiniai pasiekė per pamokas, būreliuose ar dirbdami individualiai. Taip pat skatinamas mokinių apsiskaitymas ir pasiruošimas būsimai profesijai. Tokie vakarai reikalingi profesiniams interesams žadinti bei ugdyti.

Kiekvienais metais rengiamas profesinio informavimo planas, kuriame numatomos profesinio informavimo veiklos priemonės, jų įgyvendinimo terminai bei finansavimo būdai (valstybės biudžetas, ES fondai ir kt.). Miestų ir rajonų savivaldybės koordinuoja ir planuoja profesinio informavimo taškų steigimą ir veiklą; glaudžiai bendradarbiauja su profesinio informavimo taškų steigėjais, ypač su bendrojo lavinimo mokyklomis.

1.2. Profesijos pasirinkimą įtakoiantys veiksniai.

Profesijos rinkimosi sprendimas, kaip teigiama, Profesinio informavimo standarte (2006) – asmens profesijos rinkimosi rezultatas, prasidedantis mokykliniame amžiuje ir besitęsiantis iki profesijos pasirinkimo. Racionalus profesijos pasirinkimo sprendimas – profesinis sprendimas, pagrįstas objektyviu turimų asmeninių gabumų bei gebėjimų ir darbo rinkos poreikių, įvertinimu.

„Sąmoningas profesijos pasirinkimas – tai individualus mokinio apsisprendimas įsisąmoninus profesinio tinkamumo tam tikrai profesijai kriterijus ir žinant objektyvią informaciją apie turimas profesiskai reikšmingas savybes, tolesnes jų lavinimo ir ugdymo perspektyvas, praktiškai išbandant savo pasiryžimą ir išgales sėkmingai dirbti.“ (cit. D. Beresnevičienė, 1990, p. 33)

„Renkantis profesiją dažnai jaunas žmogus orientuojasi į socialinį pasirinkimą, t.y. į socialinę padėtį, kurią galėtų suteikti tam tikra profesija.“ (cit. D. Augienė, 2009, p. 117) Todėl yra labai svarbu, su kokia atsakomybe jaunas žmogus renkasi profesinį ir viso gyvenimo kelią.

Pašaukimas, anot L. Jovaišos (1981) yra lemiamas profesijos pasirinkimo motyvas. Jis išskiria šiuos profesijos rinkimosi veiksniai:

1. socialiniai – ekonominiai (tai gyvenamoji aplinka: tėvai, kultūrinė (mokymo vietų) aplinka, uždarbis),
2. ugdymo (kryptingas lavinimas, būreliai),
3. psichologiniai (profesinis subrendimas, intelektas, poreikiai, interesai, vertybės, charakteris),
4. sveikatos.

Panašius, tik kiek plačiau, profesijos pasirinkimą įtakojančius veiksniai, pateikia A. Sakalas, A. Šalčius (2007). Jie skirsto juos į vidinius ir išorinius.

VIDINIAI:

1. Fiziniai veiksniai (asmens fizinė sveikata) ;
2. Psichiniai veiksniai (patirtis, savivoka, interesai, polinkiai, intelektas, gebėjimai, charakteris, temperamentas, savęs vertinimas);
3. Dvasiniai veiksniai (asmens vertybinės nuostatos, asmens moralinės nuostatos).

IŠORINIAI

1. Socialiniai veiksniai: (tėvų socialinė padėtis; mokslo įstaigų artumas; tėvų išsilavinimas bei darbas; šeimos vertybinės nuostatos);
2. Ekonominiai veiksniai: (šalies ekonominė situacija; darbo rinkos tendencijos ir padėtis);
3. Visuomeniniai veiksniai: (požiūris į išsilavinimą; požiūris į darbą; visuomeninių vertybių sistema).

Profesinio konsultavimo metodinėse rekomendacijose profesijos konsultantams (2008) prie visų šių išvardintų veiksnių, dar išskiriama *profesijos rinkimosi sambranda* – tai asmenybės gebėjimas sąmoningai pasirinkti darbo pobūdį ir kelią specialybei įgyti. Profesijos rinkimosi sambrandą lemia ne tiek amžius, kiek informuotumas ir gebėjimas tinkamai tą informaciją

interpretuoti. Pastebėta, kad vieni vaikai jau vaikystėje žino, kuo jie nori būti, o kiti, net ir baigę mokyklą, negali atsakyti į klausimus: „kas aš esu?“ ir „Kuo noriu būti?“.

Šioje vietoje plačiau aptarsime profesijos rinkimosi veiksnius.

Lietuvos, kaip ir kitų pasaulio šalių darbo rinka, reikalauja daugybės profesijų specialistų, turinčių gana platų profesinių kompetencijų diapazoną - pradedant nesudėtingų profesinių operacijų atlikimu ir baigiant sudėtingiausių technologijų išmanymu bei valdymu, kuris kartais reikalauja fizinės jėgos ir puikios sveikatos. Atsižvelgiant į tai, renkantis profesiją svarbus veiksnys **asmens fizinė sveikata**.

Žvelgiant į **psichinius veiksnius**, matome, jog vienas jų *patirtis*. Ji L. Jovaišos (1981) apibūdinama kaip asmens žinios, mokėjimai, įgūdžiai. Praktinės, filosofinės, sociokultūrinės, gamtamokslinės žinios, darbiniai, techniniai mokėjimai, įgūdžiai, Profesinio konsultavimo metodinėse rekomendacijose profesijos konsultantams (2008) išskiriami kaip patirtis.

Savivokos sąvokai L. Jovaiša naudoja savimonės terminą. Manoma, jog yra viena *savimonė* kaip ir vienas „aš“, bet ji priklauso nuo atliekamų vaidmenų ir situacijos. Kokie vaidmenys labiausia priimtini savimonei, toks pasirenkamas ir socialinio gyvenimo kelias.

D. Augienė (2009) teigia, jog žmonės, aiškiau suvokiantys savo tapatumą, geriau supranta savo savybes, įgūdžius, pomėgius, įsitikinimus ir vertybes bei pasirenka profesiją atitinkančią jų asmenybę.

Interesas, pasak L. Jovaišos (1981), apibrėžia tik padidėjusio asmenybės aktyvumo dėmesio sritis, bet neparodo ko asmenybė ieško, ko nori gauti ir ką nori duoti.

Polinkis – kryptingas vienos ar kitos veiklos pasirinkimas, jis kyla iš būdingo žmogui veiklos poreikio, siekimo tobulinti veiklai būdingus gebėjimus ir įgūdžius. Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodikoje (2003)

Intelektas renkantis profesiją vaidina svarbų vaidmenį. „tai gebėjimas mokytis, susivokti naujose situacijose, atskleisti reiškinių ryšius, tai gebėjimas prisitaikyti prie kintančių aplinkybių: mokymosi procese, socialiniuose santykiuose, kūryboje ir kt.“ (cit. Augienė D. 2009, p.122)

Intelektas, Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodikoje (2003), aprašomas kaip asmens įgimtas gabumas pažinti, mąstyti, išmokti, spręsti problemas, greitai perprasti dalykus. Pastarąjį reikia skirti nuo proto, kuris yra įgyjamas mokymosi keliu intelektą paverčiant veikiančiu pažinimo įrankiu - protu.

„F. Parsons nuomone, pagrindinis profesinės sėkmės kriterijus – žmogaus *gebėjimai*, profesiskai reikšmingi *charakterio* bruožai.“ (cit. D. Beresnevičienė, 1990, p. 38)

Charakteris – visuma pagrindinių žmogaus psichinių savybių, pasireiškiančių jo elgesiu ir požiūriu į pasaulį bei į patį save. Asmenybės individualiosios savybės, nusakančios charakterį ir

leidžiančios nuspėti žmogaus elgesį tam tikromis sąlygomis, vadinamos charakterio bruožais. Charakteris nėra įgimtas.

Profesinio konsultavimo metodinėse rekomendacijose profesijos konsultantams (2008) teigiama, jog pažinę žmogaus charakterį, galime numatyti, kaip jis pasielgs tam tikromis aplinkybėmis ir ko iš jo galime tikėtis. Charakteris lemia žmogaus darbo kokybę.

Gabumus, kaip turinčius motyvuojančią galią apibūdina ir J. Laužackas (1981). Jis teigia, jog jų dėka atsiranda poreikis bei polinkis tam tikrai veiklos sričiai – konkrečiai profesijai, ir jei yra galimybės toje srityje vienaip ar kitaip veikti, susiformuoja ilgalaikis emocinis polinkis.

Kvalifikuoti patarimai besirenkančiajam profesiją galimi tik tada, kai pažįstama interesanto asmenybė. Nors nėra tokio testo, kuris pasakytų, kuo asmuo turėtų „būti“, yra priemonių, padedančių įvertinti save ir surasti labiausiai pagal asmenybės būdo bruožus tinkančias profesines veiklas ir užsiėmimus. Tačiau *savęs vertinimas* yra vienas iš veiksnių įtakančių profesijos pasirinkimą.

„Savęs pažinimas yra nenutrūkstantis procesas, vykstantis visą gyvenimą. Skiriasi tik šio proceso kokybė. Kuo žmogus vyresnis, tuo šis procesas kokybiškesnis. Paauglystės ir jaunystės metais savianalizė pasiekia aukščiausią tašką, vaikino ar merginos sieloje sukelia didžiausią įtampą. Vėliau ši įtampa pradeda slūgti dėl įvairių gyvenimiškų aplinkybių.“ (Profesinio konsultavimo metodinės rekomendacijos profesijos konsultantams 2008m., p. 7)

Savęs vertinimo tikslai pateikiami Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodikoje (2003) :

1. Atpažinti, suprasti ir ugdyti savo gabumus, plėtoti interesus, pomėgius, įgūdžius, vertybes, charakterio savybes, norimą gyvenimo būdą;
2. Nustatyti savo silpnybes ir stiprybes;
3. Suprasti santykį tarp savęs ir profesinio pasirinkimo;
4. Nustatyti sritis, kuriose norėtum tobulėti arba įgyti naujų žinių ir patirti

Dažnai tarp vidinių ir išorinių veiksnių visada yra tam tikrų prieštaravimų, tačiau juos dažniausia galima suderinti. Nuo to, kaip sugebama juos suderinti priklauso karjeros sprendimo priėmimas, o nuo apsisprendimo priklauso žmogaus esamo ir būsimo gyvenimo kokybė.

Vienas iš socialinių veiksnių, atliekančių svarbų vaidmenį profesijos pasirinkime - žmogų supanti aplinka ir joje cirkuliuojanti informacija apie veiklos pasaulį ir jį sudarančią profesinę veiklą. „Reali jaunuolių supanti aplinka kartais būna stipresnė ir įtakingesnė už maksimaliai objektyvias ir moksliskai pagrįstas konsultuojamojo ir informuojamojo pobūdžio priemones.“ (J. Laužackas, 2005, p. 54)

R. Adamonienė (2003) teigia, jog aplinka (mokymosi įstaiga) teisinga kryptimi veikia jaunuolius per reikalavimus, lūkesčius ir galimybes. Reikalavimai – aplinkos poveikis, verčiantis

jaunuolių imtis tam tikros rūšies veiklos: mokslo ar darbo. Lūkesčiai – aplinkos (mokytojų, tėvų) ir jaunuolio santykis susijęs su jo elgesio ir veiklos formomis, priimtinomis jam laiko atžvilgiu. Galimybės – objektyviosios tam tikros veiklos sąlygos jaunuolių aplinkoje.

Kiekviename gyvenimo ir karjeros etape, pasak D. Augienės (2009), asmeniui reikalinga pagalba ir parama žmonių, kuriais jis pasitiki. Tie žmonės gali būti šeimos nariai, draugai, bendramoksliai. Pati artimiausia asmeniui aplinka – tėvai. Šeima tai pirminė institucija perduodanti vaikams tautos bei šeimos tradicijas, skiepija ir formuoja žmogiškąsias vertybes ir paruošia juos tapti visaverčiais visuomenės ir bendruomenės nariais. Todėl, pasak B. Bitino (1961) pasitaiko, jog profesijos pasirinkimą nulemia tėvų rekomendacijos ir netgi jaunuoliams primesta tėvų nuomonė. Dažnai tėvų pažiūroje į vieną ar kitą profesiją vyrauja materialiniai sumetimai, profesijos skirstomos į „pelningas“ ir „nepelningas“.

D. Beresnevičienė (1990) išskiria šiuos pagrindinius veiksnius, turinčius įtakos profesijos pasirinkimui: amžius, lytis, profesiniai interesai, specialieji gebėjimai bei profesijos pasirinkimo motyvai.

Profesinio informavimo ir konsultavimo darbo vadove II (2008) teigiama, jog profesinę sėkmę galima patirti tik tokioje profesijoje, kuriai žmogus turi pašaukimą (specialųjį gabumą). Viena svarbesnių specialaus gabumo apraiškų gali būti mokinio pažangumas, kurio vidurkiai turėtų apibūdinti mokinių polinkius į vieną ar kitą mokomąjį dalyką, bet šie skaičiai teikia gana ribotos informacijos apie mokinių jų gabumus tam tikrai profesinei veiklai.

Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodikoje (2003) išskiriamos **pagrindinės profesijos rinkimosi klaidos:**

1. *Nusiteikimas, kad „profesiją renkuosi visam gyvenimui“.*

Bet kurioje veiklos sferoje vyksta pasikeitimai. Keičiasi žmogaus kvalifikacija, o kartu ir užsiėmimas bei pareigos. Įgyta profesija, net jei vėliau žmogus persigalvoja ir atranda veiklą, kuri labiau traukia, pravert netikėtose situacijose.

2. *Vyraujanti nuomonė apie profesijos prestižą.*

Išankstinės nuostatos pasireiškia tuomet, kai svarbios ir naudingos visuomenei profesijos laikomos nevertingomis. Galvojant apie profesijos prestižą negalima užmiršti žmogaus gabumų ir interesų. Priešingu atveju, galima įgyti „madingą“, bet neteikiančią malonumo profesiją arba tokią, kuriai žmogus neturi gebėjimų.

3. *Profesijos rinkimasis pasiduodant draugų įtakai .*

Tokios savybės, kaip lygiavimasis į bendraamžius ar grupinis mąstymas, yra pozityvios ir reikalingos tam tikrame amžiaus tarpsnyje, kai įsisavinamos bendros visuomenės elgesio normos, formuojamas savojo „Aš“ įvaizdis, savęs vertinimas.

4. *Profesijos vertinimas pagal tai, kaip vertinamas profesijos atstovas.*

Renkantis profesiją reikia kreipti dėmesį į veiklos ypatybes toje srityje, tačiau neverta sureikšminti simpatijos arba antipatijos profesijos atstovui. Dažnai klaidingai pasirenkama, kai norima sekti savo idealu – sportininku, politiku, dainininku, kino žvaigžde.

5. Susidomėjimas ar susižavėjimas tik išorine arba daline profesijos puse.

Ši klaida daroma, kai renkantis profesiją vadovaujama tik išorine profesijos puse, kuomet pasikliaujama pirmine nuomone.

6. Mokykloje mokomo dalyko sutapatinimas su profesija arba nesugebėjimas atskirti šių sąvokų.

Profesijų yra kur kas daugiau, nei mokomųjų dalykų mokykloje. Pvz.: dalykas – užsienio kalba, tačiau ji reikalinga ne tik būsimam vertėjui, bet ir ekskursijų vadovui, tarptautinio ryšio telefonistui, padavėjui ar taksi vairuotojui.

7. Pasenusios nuostatos apie darbo pobūdį gamybos sferoje.

Kaita paliečia visas profesijas, o pirmiausia darbininkiškas. Diegiama nauja, sudėtinga, pajėgesnė, įdomesnė technika ir technologijos, keliama darbo kultūra. Vis daugiau darbo vietų aprūpinama kompiuteriais.

8. Nesugebėjimas, nenorėjimas suvokti savo asmeninių gabumų, turimų gebėjimų, polinkių ir charakterio savybių.

Padėti pažinti save padeda draugai, tėvai, mokytojai, profesijos konsultantai. Savęs pažinimui praverčia įvairios užduotys, testai, kurių galima rasti internete, leidiniuose. Gautus testų rezultatus reikėtų vertinti kritiškai, o ne tikėti kiekvienu parašytu ar pasakytu žodžiu. Populiarių testų tikslas – paskatinti savęs pažinimo, stebėjimo, savianalizės veiklą, o ne pateikti atsakymą į klausimą „kuo būti?“.

9. Sveikatos ypatumų nežinojimas ar neįvertinimas.

Egzistuoja profesijos, kurioms reikalinga stipri sveikata (lakūnas, karininkas, policininkas, gaisrininkas). Žmogui, kuris alergiškas žiedadulkėms, bus sunku dirbti patalpoje, kur fasuojamos vaistažolės. Lokomotyvo mašinistu negalės tapti žmogus, kurio regėjimas yra silpnas.

10. Pagrindinių profesijos rinkimosi žingsnių nežinojimas.

Matematikos uždavinys sprendžiamas tam tikra tvarka. Renkantis profesiją irgi yra daug dalykų apie ką reikia pagalvoti (savęs, aplinkos, profesijų pasaulio pažinimas), o tik paskui priimti sprendimą.

Dar prie rinkimosi klaidų priskiriamos ir tokios: *kuo greičiau pradėti dirbti (kai nesiseka mokytis); neskubėjimas apsispręsti; uždarumas, susijęs su jautriu asmens požiūriu į savo pasirinkimą; atsitiktinės aplinkybės.*

1.3. 9-12 klasių mokinių amžiaus tarpnių ir profesijos pasirinkimo sąsajos

Paauglystė ir jaunystė yra virsmo iš vaikystės į suaugusiųjų gyvenimą metas. Vaikiško gyvenimo prasmė tampa nebeaktuali, o nauja, suaugusio žmogaus – dar neatrasta.

Profesijos rinkimasis neatskiriamas nuo asmenybės ir jos vystymosi. „(...) profesijos pasirinkimas priklauso nuo bendrojo ir profesinio asmenybės subrendimo.(...) tai vienas iš asmenybės profesinio vystymosi mokymosi ir darbo procese elementų, išryškėjantis tam tikrais asmenybės vystymosi ir gyvenimo momentais“ (cit. L. Jovaiša, 1981, p.3).

Sugebėjimas teisingai įvertinti savo tinkamumą profesijai, pasak S. Gudelio (1983), priklauso nuo amžiaus, pažangumo, mokymo pobūdžio, profesinio orientavimo sistemos mokykloje. Šiame procese dalyvauja ne tik besirenkantysis profesiją, bet ir kiti asmenys (tėvai, mokytojai, bendraamžiai ir kt.) kaip konsultantai ir patarėjai. Tačiau į klausimus „Kuo būti?“ ir „Kokiam būti?“ turi atsakyti pats mokinys, jis savarankiškai turi įvertinti aplinkos poveikius ir apsispręsti. Tam būtina, kad asmenybė būtų priebrendusi rinktis profesiją.

Kaip teigia, H. Galkytė (1977) objektyviau save įvertinti ir gilesnę savianalizę geba 7 –10 klasių mokiniai. Rinkdamiesi profesiją, šio amžiaus paaugliai atsižvelgia į mėgstamus ir nemėgstamus dalykus, savo mokymosi rezultatus. Tačiau šiame amžiuje neapsieinama be ambicijų ir prieštaravimų. Kur kas realiau apie savo galimybes rinktis tą ar kitą profesiją sprendžia 11 - 12 klasių jaunuoliai, kadangi labiau subrendusi jų savimonė.

B. Bitinas (1961) teigia, kad brendimo amžiuje keičiasi žmogaus psichinės savybės, polinkiai vienai ar kitai profesijai, pasireiškia nauji gabumai, į kuriuos reikia atsižvelgti pasirenkant profesiją.

„Paauglystę, kaip pakopą, kurioje „kristalizuojasi“ realesni, daugiau gebėjimais, bet ne fantazijomis besiremiantys profesiniai planai“, apibūdina ir D.E. Superis (cit. R. Adamonienė, S. Daukila ir kt., 2003, p.159).

Žmogaus raidos teorijoje D.E. Superis suskirstė visą profesinio asmenybės tapsmo procesą į laikotarpius, kur kiekviename iš jų pasireiškia tam tikri individo profesinių nuostatų ir aktyvumo ypatumai, skatinantys asmenybės profesinį tapsmą. „(...) (13 – 14 m.) – paauglys įvairiuose užsiėmimuose išbando individualius gebėjimus ir ima suprasti profesinio pasirengimo svarbą. (...) vyksta savęs ir darbo pasaulio tyrinėjimas siekiant išryškinti savąjį Aš ir identifikuoti vaidmenis, kurie jį atitiktų. Tyrinėjami ir socialiniai ir profesiniai vaidmenys.(...) Kristalizacijos etape (14 – 18 m.) - vyksta idėjų apie norimą veiklos sritį kūrimas. Jaunuolis įvertina savo interesus, polinkius ir kitus profesiniu požiūriu reikšmingus asmenybės išteklius ir suformuluoja preliminarų profesinį tikslą arba veiklos kryptį“. (cit. D. Augienė, 2009, p.67)

„L. Gotfredson nuo 14 metų ir toliau, stadiją įvardina kaip orientavimasis į vidinę, unikalią savastį. Jis geriau pradeda suprasti savo asmeninius interesus, gabumus ir vertybes bei sieti jas su profesiniu apsisprendimu(...). Šioje stadijoje paauglys pradeda geriau suprasti savo profesines aspiracijas ir sugeba tiksliau apibūdinti norimą veiklą ir ko tikisi iš būsimos profesijos. Jis koreguoja profesinio pasirinkimo alternatyvų sąrašą ir trumpina jį remdamasis savo asmeniniais gebėjimais, interesais ir vertybėmis. Paauglys atmeta neįdomius, nepatrauklius užsiėmimus arba kuriems, jo nuomone, neturi gabumų.“ (cit. R. Adamonienė, S. Daukilas ir kt., 2004, p. 88)

S. Gudelis (1983) teigia, jog socialinio - profesinio pasirinkimo veikla trunka beveik visą gyvenimą, bet intensyviausiai profesijos rinkimasis vyksta mokymosi laikotarpiu, ypač baigiant mokyklą. 9 – 12 klasės jaunuoliai jau gali sukaupti dalykinių žinių, gausią informaciją apie profesijas, sugeba ją geriau apmastyti. Šiuo laikotarpiu iškyla nemažai problemų ir sunkumų, todėl būtina padėti rasti savo pašaukimą, sudaryti sąlygas atsiskleisti polinkiams ir sugebėjimams.

Profesijos rinkimosi proceso ypatumus pagal amžių išskyrė ir Zunker. Ji panašiai kaip ir L. Gotfredson pateikia profesijos rinkimosi proceso eigą ir skirsto: „(...) ankstyvoji jaunystė (11 – 17 metų) vaikas labiausia koncentruojasi į save - vertina savo interesus, polinkius, vertybes. Gerėja darbo reikalavimų supratimas (...) išsąmoninamas skirtumas tarp mėgstamų ir nemėgstamų veiklos rūšių (...). Vidurinioji jaunystė (17 - 18 metų ir vyresni). Remiantis ankstesniais periodais pasiektu savęs pažinimu koncentruojamasi į prieinamas profesijas, vyksta polinkių ir interesų integravimasis, vertybių hierarchijos raida ir tolesnis profesijos pasirinkimo konkretinimas“ (cit. R. Kučinskienė, 2003, p. 94)

L. Jovaiša (1978) profesinį konsultavimą siūlo pradėti ikimokykliniame amžiuje, stebint vaiko interesus ir pagal tai nukreipiant jo veiklą, vėliau mokykliniame amžiuje, patariant ir nukreipiant vaiką veikti pagal jo jėgas ir polinkius tam tikroje srityje. Kaupiantis psichologinei ir pedagoginei medžiagai apie vaiko vystymosi ypatybes, konsultacija darosi vis geriau parengta, vis labiau kvalifikuota.

„E.Eriksonas šį laikotarpį apibūdina kaip *tapatumą* arba *vaidmenų sumaištį*. Jaunuoliui labai sunku suderinti savo norus ir išgyvenimus su aplinkinių norais, laukimais bei prisitaikyti prie visuomenės normų. (...) Paauglys privalo sujungti visa ką žino apie save kaip apie sūnų ar dukterį, mokinį, sportininką ir pan.į visumą, apmąstyti, įprasminti, susieti su praeitimi ir suprojektuoti ateitį. Jo metu jaunam žmogui leidžiama bandyti visus būsimus suaugusiojo žmogaus vaidmenis ir uždavinius.“ (cit. R. Adamonienė, S. Daukilas ir kt., 2004, p. 58)

B. Bitinas (1961) rašo, jog kuo vyresnis mokinys, tuo didesnę atsakomybę jis turi jausti ne tik už savo darbą, poelgius, ne tik už dabartį, bet ir už ateitį, turi ruoštis savarankiškam gyvenimui.

2. Profesinių informavimo taškų veiklos, įtakojančios mokinių profesinį pasirinkimą, empirinis tyrimas

2.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristika

Nors per pastaruosius metus profesiniam informavimui, jo sklaidai ir kokybei, skiriamas didelis dėmesys, tačiau atliekamų tyrimų duomenimis mokiniams, jų tėvams, mokytojams trūksta informacijos apie profesijos pasirinkimo kelius, tolesnio mokymosi, studijų ir veiklos galimybes.

Tuo tikslu, t.y. išsiaiškinti dabartinę PIT veiklos įtaka mokinių profesiniam pasirinkimui, atliktas empirinis tyrimas.

Tyrimo organizavimo etapai.

Pirmajame etape buvo studijuota pedagoginė, psichologinė literatūra susipažinta su švietimą reglamentuojančiais dokumentais, interneto duomenų bazių medžiaga.

Antrajame etape suformuluotos darbo hipotezės, apibrėžtas tyrimo tikslas, uždaviniai bei apgalvota tyrimo metodika ir sudarytas tyrimo klausimynas.

Trečiame etape buvo atliekama 9 - 10 ir 11 - 12 klasių mokinių anketinė apklausa.

Ketvirtame etape, remiantis mokslinės literatūros analizės ir gautais tyrimo rezultatais, buvo analizuojami duomenys, formuluojamos išvados ir teikiamos rekomendacijos.

Iš viso išdalinta 320 anketų. Trijų savaičių laikotarpyje didžioji dalis 291 užpildytų anketų buvo sugrąžintos.

Tyrimo tikslas – ištirti profesinio informavimo taškų veiklą, įtakojančią 9-12 klasių mokinių profesinį pasirinkimą.

1. Atlikti pedagoginės ir psichologinės literatūros bei švietimą reglamentuojančių dokumentų analizę nagrinėjamu klausimu.

2. Išsiaiškinti mokinių profesinį pasirinkimą skirtingose mokyklose: turinčiuose profesinį informavimo tašką ir jo neturinčiuose.

3. Išanalizuoti, kaip demografiniai kintamieji (klasė, pažangumas, geografinė padėtis) lemia moksleivių profesinį pasirinkimą.

4. Atlikti lyginamąją mokinių profesinio pasirinkimo veiksmų analizę skirtingų mokyklų kontekste.

Tyrimo metodika

Siekiant atskleisti profesinių informavimo taškų veikla mokykloje ir jos įtaką mokinių profesiniam pasirinkimui buvo įvykdyta anketinė apklausa, t.y. „duomenys gauti iš tiriamųjų, užduodant klausimus raštu“ (C. M. Charles, 1999, p. 373)

Prieš atliekant *anketinę apklausą* respondentams buvo paaiškintas tyrimo tikslas, anketos paskirtis, turinys bei pildymo instrukcija. Pildymo laikas nebuvo ribojamas. Tiriamiesiems buvo pateikta anoniminė anketa (1 Priedas) sudaryta iš 20 klausimų, iš jų 8-iuose buvo galima pasirinkti pateiktą variantą ir/arba įrašyti savo nuomonę, 11 - oje pasirinkti iš pateiktų variantų bei 1-ame pateikti savo nuomonę. Atsakymų pasirinkimo variantai vyravo nuo 1 iki kelių galimų. Po kiekvienu klausimu smulkesniu šriftu buvo nurodytos žymėjimo sąlygos. Respondentai 7 klausime turėjo pateiktus kriterijus, kuriuos kiekvieną pagal svarbumą turėjo pažymėti eilutėje, atsižvelgdami, ar jiems tai: *svarbu, mažai svarbu, nesvarbu ar nežinau*.

Suteikiant konkretumo ir aiškumo anketai, ji suskirstyta į 3 diagnostinius blokus:

- 1) demografinį (duomenys apie tiriamuosius - lytis, klasė, mokyklos tipas, vietovės (kurioje yra mokykla) tipas bei mokinių pažangumas);
- 2) profesinio informavimo raišką mokykloje atspindintis klausimų blokas;
- 3) klausimų blokas skirtą atskleisti respondentų nuomonę bei žinias apie profesiją, jos rinkimosi ypatybes;

Tyrimo instrumento - anketos didžioji dalis klausimų sudaryta remiantis mokslinės literatūros analize, S.Gudelio metodine medžiaga „Mokinių profesinio orientavimo psichologiniai klausimai“ (1983), Profesinio informavimo standartu (2007), ŠMM atliktu tyrimu „Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokyklose“ (2006).

Anketos duomenys buvo analizuojami programos MS Excel pagalba.

Respondentų atsakymai į uždaro tipo klausimus koduoti skaitinėmis reikšmėmis.

Apklausoje dalyvavo 291 respondentas iš 6 Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų. Norint, išsiaiškinti esminius skirtumus tyrime buvo teiktas dėmesys į šiuos dalykus:

- pasirinktos mokyklos, kuriose yra profesinio informavimo taškas ir, kuriose jo nėra;
- parinktos mokyklos iš skirtingų vietovių (didmiesčio ir apskrities);
- mokinių grupės suskirstytos pagal klases (9-10) ir (11-12).
- mokiniai išskirti pagal lyties faktorių;
- mokiniai išskirti pagal pažangumą.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal demografinius duomenis (vietovę, kurioje yra mokykla, klases, pažangumą) pateikiami 1 – 4 lentelėje.

1 lentelėje pateikti duomenys apie respondentų pasiskirstymą pagal vietovę, kurioje yra mokykla.

1 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir vietovę kurioje yra mokykla (N=291)

			Vietovė				Iš viso:
			Vilnius	Šiauliai	Joniškis	Šilėnai	
Lytis	Mergina	N	26	72	46	9	153
		%	39.4%	53.3%	61,3%	60%	52.6%
	Vaikinas	N	40	63	29	6	138
		%	60.6%	46.7 %	38.7%	40%	47.4%
Iš viso:		N	66	135	75	15	291
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Viso imtyje:		%	23%	46%	26%	5%	100.0%

Žvelgiant į 1 lentelės duomenis, matomas respondentų pasiskirstymas dviem aspektais:

- pagal geografinę padėtį: didžiausią dalį apklaustųjų sudaro mokiniai iš Šiaulių - 46%, iš apskrities centro 26%, iš Vilniaus - 26%, o iš rajono 5% visų respondentų.
- pagal lytį: pasiskirstymas tiek vaikinų, tiek merginų apylygis. Vaikinų 47,4%, merginų 52,6% visų apklaustųjų.

Tuo tarpu 2 lentelėje pateikiami duomenys pagal tai, koks respondentų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą (pagrindinė mokykla, vidurinė mokykla ar gimnazija).

Tyrime dalyvavo :

- 2 pagrindinės mokyklos:

Vilniaus Antano Vienuolio pagrindinė mokykla (N=66) ir Šilėnų pagrindinė mokykla (N=15);

- 1 vidurinė mokykla:

Šiaulių Aukštabalio vidurinė mokykla (N=50);

- 3 gimnazijos:

Šiaulių Stasio Šalkauskio gimnazija (N=75);

Šiaulių Simono Daukanto gimnazija (N=10);

Joniškio Mato Slančiausko gimnazija (N=75).

Respondentų pasiskirtymas pagal mokyklos tipą (N=291)

			Mokyklos tipas			Iš viso:
			Pagrindinė	Vidurinė	Gimnazija	
Lytis	mergina	N	35	27	91	153
		%	43.2%	54%	61,3%	52.6%
	vaikinas	N	46	23	69	138
		%	56.8%	46 %	38.7%	47.4%
Iš viso:		N	81	50	160	291
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

2 lentelėje pateikiamas respondentų pasiskirstymas pagal mokyklų tipus. Neatsitiktinai lyginant su kitais mokyklų tipais išsiskiria gimnazijoje besimokančių tiriamųjų skaičius. Tokių mokinių net dvigubai daugiau nei pagrindinėje ir beveik trigubai daugiau nei vidurinėje mokykloje besimokančių tiriamųjų. Pastaruoju metu šalyje daugėja gimnazijų. Švietimo ir mokslo ministerija kryptingai vykdo šią Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012m. nuostatą – Švietimo ir mokslo ministerijos įsteigtų bendrojo lavinimo mokyklų nuo 10 (2006 – 2007m.m.) sumažėjo iki 6 mokyklų (2008 – 2009 m.m.). [29]

Atliekant amžiaus tarpsnių įtakos profesijos pasirinkimui literatūros analizę, autoriai išskyrė du amžiaus tarpsnius: 14-16 bei 17-19 metų. Tyrime tai atitinkamai sudaro (9-10) ir (11-12) klasių mokiniai. Kaip teigiama analizuotoje literatūroje, skirtingo amžiaus jaunuolių profesinis kryptingumas bei profesijos rinkimasi įtakojantys veiksniai yra skirtingi, tad ir tyrime respondentai išskirti pagal klasių grupes.

Šioje vietoje aptarsime respondentų pasiskirstymą pagal klases. Duomenys pateikti 3 lentelėje.

Atliekant tyrimą aktualu sugrupuoti respondentus ne tik pagal klases, bet ir pagal klasių grupes, nes analizuosime gautus klasių grupių duomenis.

3 lentelėje pateikiamas respondentų skaičius pagal:

- klases,
- klasių grupes.

Respondentų pasiskirstymas pagal klases (N=291)

			Klasė				Iš viso:
			9	10	11	12	
Lytis	mergina	N	35	27	34	57	153
		%	43.2%	44.3%	65.4%	58.8%	52.6%
	vaikinas	N	46	34	18	40	138
		%	56.8%	55.7%	34.6%	41,2%	47.4%
Iš viso:		N	81	61	52	97	291 100.0%
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	
Išraiška	Imtyje	%	27,8%	21%	17,9%	33,3%	
Grupės	Iš viso:	N	142		149		
		%	100.0%		100.0%		
Grupės	išraiška imtyje	%	48.8%		51.2%		

Žvelgiant į 3 lentelėje pagal klases pasiskirsčiusius respondentus matome, jog pagal procentinę išraišką imtyje didesnę dalį sudaro 9 ir 12 klasių tiriamieji. Nežiūrint to, jog pavieniui lyginant klases, kai kurių tiriamųjų procentinė išraiška skyrėsi ženkliau, tačiau sugrupavus klases tie skirtumai sumažėjo minimaliai. Lyginant klasių grupes (9–10) bei (11–12) procentinės išraiškos skiriasi nežymiai ir skirtumas tesiekia tik 2,4%.

Akivaizdu, jog tyrime abi grupės pasidalina po beveik vienodą skaičių (N) tiriamųjų.

Pagal lyties kriterijų matosi tendencingas pasiskirstymas: (9–10) klasėje vaikinių procentas sudaro didesnę dalį (56,8% - 55,7%) apklaustųjų, tuo tarpu keliaujant į vyresnes klases vaikinių skaičius mažėja (34,6% - 41,2%), o merginų atvirkščiai – didėja (nuo 43,2% - 44,3% iki 65,4% - 58,8%).

Profesinio konsultavimo metodinėse rekomendacijose profesijos konsultantams (2008) vienas svarbesnių specialaus gabumo apraiškų išskiriamas mokinio „pažangumas – mokymosi kokybės charakteristika, gaunama lyginant faktinius mokymosi rezultatus su mokymo programų reikalavimais.“ Kadangi viena iš keliamų hipotezių dalių susijusi su respondentų pažangumu, verta pažvelgti į šį demografinio anketos bloko, kriterijų.

Respondentų pažangumas 4 lentelėje sugrupuotas po du balus ir vertinant buvo siūloma atsižvelgti į pusmečio rezultatus.

Respondentų pasiskirstymas pagal pažangumą(N=291)

			Pusmečio rezultatai (balais)				Iš viso:
			1 - 4	5 - 6	7 - 8	9 - 10	
Lytis	mergina	N	0	24	112	17	153
		%	0.0%	27%	64%	68%	52.6%
	vaikinas	N	2	65	63	8	138
		%	100%	73 %	36%	32%	47.4%
Iš viso:		N	2	89	175	25	291 100.0%
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	
Išraiška	imtyje	%	1.0%	31.0%	60.0%	9.0%	

Žvelgiant į gautus rezultatus, matome, jog tiriamųjų pažangumas ženkliai išsiskiria vienoje balų grupėje (7–8). Tokių respondentų sudaro net 60% visų imties tiriamųjų. Iš jų merginų (64%) beveik dvigubai daugiau nei vaikinių (36%).

Per pusę mažiau yra tokių, kurie savo pažangumą pažymėjo (5-6) skiltyje. Jie bendroje imties išraiškoje sudaro 31% visų tiriamųjų. Šioje dalyje įdomu tai, jog priešingai nei prieš tai aprašytoje, čia merginų sutinkama ženkliai mažiau (27%) nei vaikinių (73%).

Labai gerai ir puikiai (9–10) besimokančiųjų tyrime 9%. Tai nedidelė dalis respondentų, kurių didžiąją dalį (68%) sudaro merginos, beje dvigubai daugiau nei vaikinių (32%). Skaitine reikšme iš 291 tiriamojo, tai 25 asmenys.

Mažiausią procentą šioje tyrimo dalyje sudaro apklausiamieji, kurių pusmečio vidurkis siekia vos (1-4) balus. Tai 2 žmonės iš visų tiriamųjų, kurie sudaro 1% imties.

Anot P. Maldeikio (1939), pažymiai gali charakterizuoti mokinio žinias, dalykų mokėjimą ir sugebėjimą mokytis klasėje, bet būtų netikslu daryti išvadas apie mokinio polinkį į vieną ar kitą profesinę veiklą.

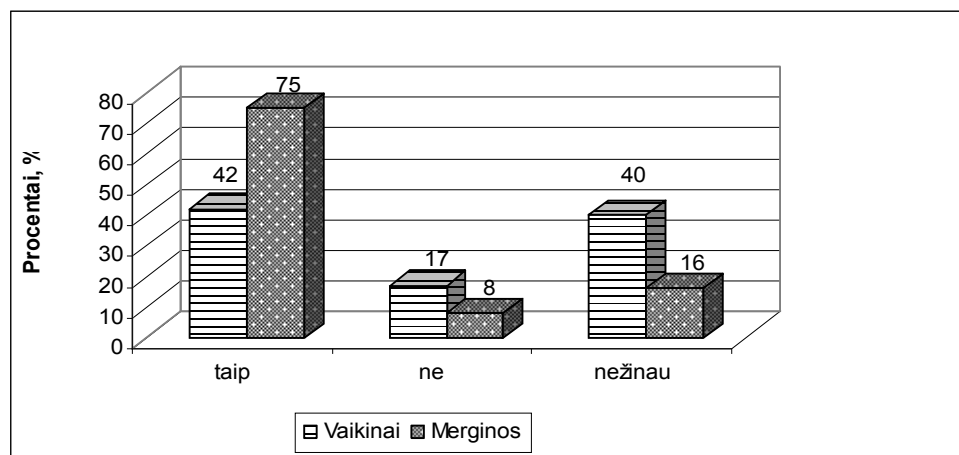
2.2. Mokinių profesinio pasirinkimo veiksnių analizė skirtingose mokyklose.

Bendraja prasme profesinis informavimas traktuojamas kaip veikla, kuria užsiima profesijos patarėjas, teikdamas žinias apie švietimo sistemą, specialybių, profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, kvalifikacijas, jų įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes bei tvarką. Tyrime analizuosime duomenis gautus iš skirtingų mokyklų: vienos yra įkurtas profesinis informavimo taškas, kitose jo nėra.

2.2.1. Mokinių profesinio informavimo veiklos analizė, mokykloje turinčioje profesinį informavimo tašką.

Antrasis anketos klausimų blokas skirtas atskleisti respondentų nuomonę bei žinias apie profesinį informavimą mokykloje: ar pakanka informacijos renkantis profesiją, kokios informacijos trūksta, kokie renginiai vyksta mokykloje šia tematika, kur respondentai papildomai ieško informacijos ir galų gale, ar kreipiasi į mokykloje esantį profesijos patarėją.

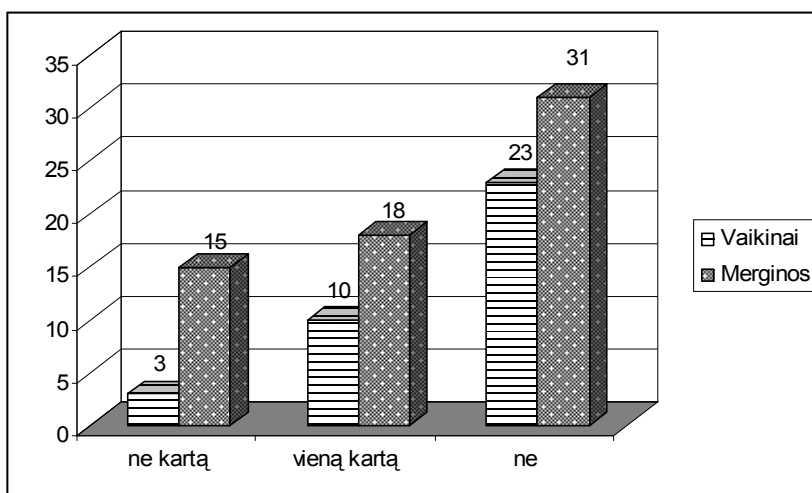
Šio bloko analizė pradeda klausimu, kuriuo siekiama išsiaiškinti, ar tiriamieji žino, jog jų mokykloje yra PIT. Mokyklų, kuriuose yra PIT, mokinių yra - 166.

1 pav. Respondentų nuomonių pasiskirstymas dėl PIT buvimo jų mokykloje (N=166)

1 paveiksle pateikti duomenys rodo, jog ne visi apklaustieji žino, jog jų mokykloje yra PIT. Iš žinančiųjų, didžiąją dalį net 75% sudaro merginos ir tik 42% vaikinių. Beveik toks pat procentas vaikinių (40%) nežino, ar jų mokykloje yra profesinis informavimo taškas. Net 17% vaikinių ir 8% merginų, teigia, jog jo iš viso nėra mokykloje.

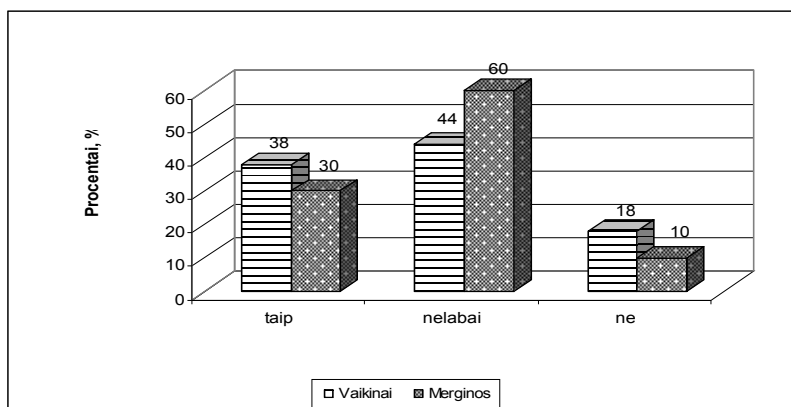
Žvelgiant į gautus rezultatus, galima daryti pirminę prielaidą, jog merginos dažniau lankosi pas profesijos patarėją mokykloje ar bent domisi mokykloje vykstančia tokia veikla. Tai pabandysime išsiaiškinti analizuojant kitus gautus atsakymų variantus pateiktus 2 paveiksle.

2 pav. Respondentų konsultacijų su profesijos patarėju dažnumas (N=93)

Žvelgiant į respondentų atsakymus, pateiktus 2 paveiksle matome, jog net 31% merginų ir 23% vaikinų atsakiusių, jog PIT yra mokykloje, nesikonsultavo su profesijos konsultantu. Pirminė prielaida, jog merginos dažniau lankosi pas profesijos patarėją mokykloje pasitvirtino, kadangi ne kartą pas jį lankėsi 15% merginų kai tuo tarpu vaikinų tik 3%. Po vieną kartą pas konsultantą apsilankė 18% merginų ir 10% vaikinų.

Vienas PIT tikslų mokykloje informuoti mokinus apie tai, kas vyksta profesijų pasirinkimo pasaulyje, tad respondentų buvo klausta, ar pakankama informacijos sklaida mokykloje. Gauti atsakymų rezultatai pateikti 3 paveiksle.

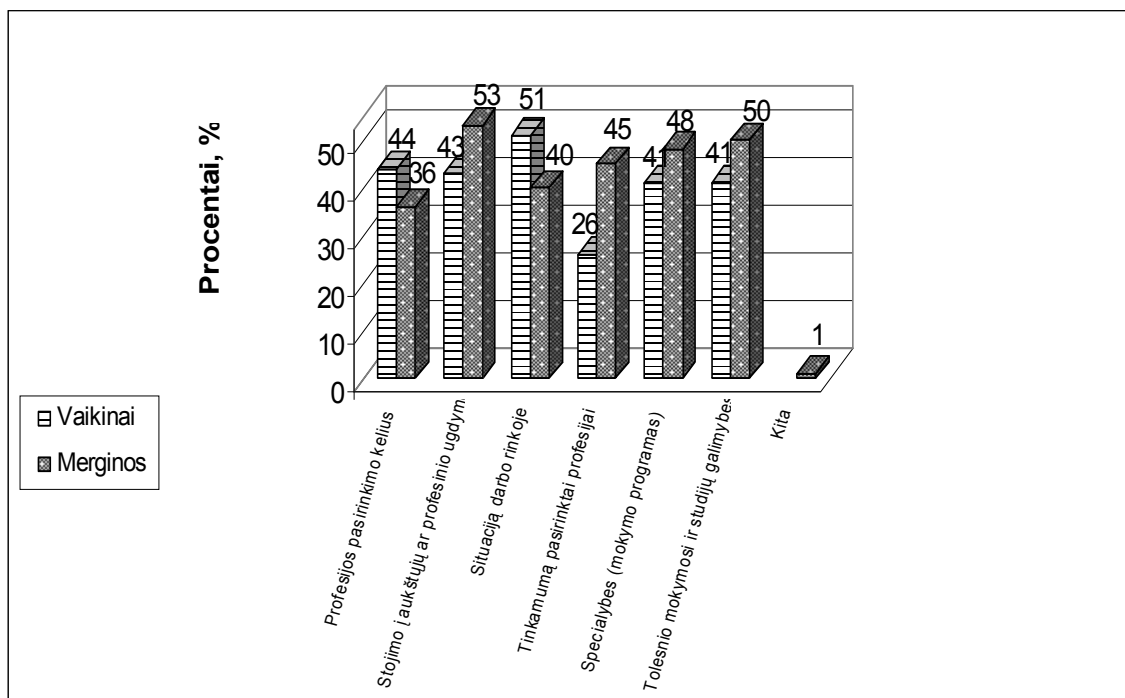

3 pav. Informacijos, renkantis profesiją, vertinimas kokybiniu aspektu (N=166)

Kaip matome, 3 paveiksle - 38% vaikinų ir 30% merginų informacijos užtenka. Tačiau ženkliai išsiskyrė respondentų skaičius, kuriems jos nepakanka - net 60% merginų bei 40% vaikinų teigia, jog informacijos sklaida nelabai tenkina juos. Kaip visišką informacijos nepakankamumą įvardijo 18% vaikinų bei 10% merginų.

Kadangi nemaža dalis respondentų teigia, jog informacijos renkantis profesijos mokykloje nepakanka, pabandysime išsiaiškinti, kokios informacijos labiausia trūksta moksleiviams.

Gauti duomenys pateikti 4 paveiksle.

4 pav. Sritis, kuriose respondentams trūksta profesinės informacijos (N=166)

Gauti rezultatai liudija, jog mokiniams informacijos trūkumas apima įvairias sritis – nuo profesijos pasirinkimo kelių, iki tolesnio mokymo ir studijų galimybių, ar situacijos darbo rinkoje.

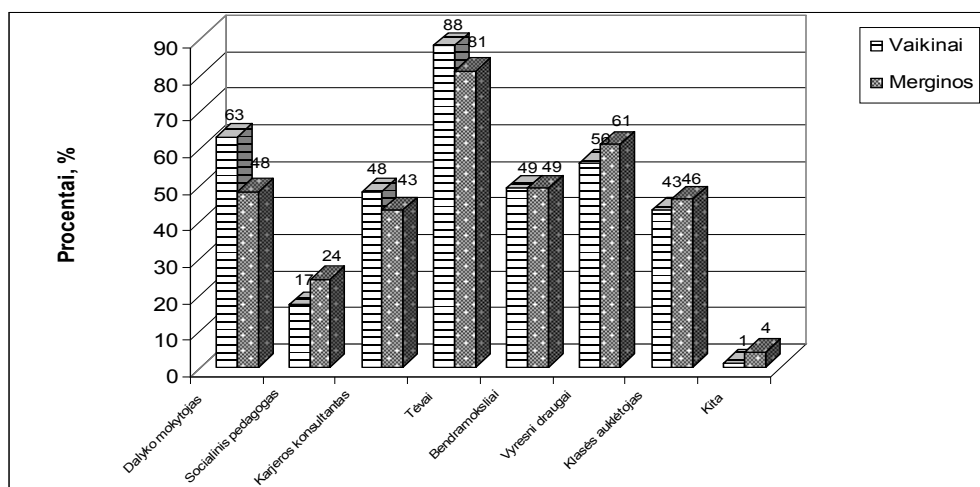
Vaikinams labiausia informacijos trūksta apie situaciją darbo rinkoje (51%), profesijos pasirinkimo kelius (44%) bei stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimus (43%).

Mažiausia vaikinams reikia informacijos apie tinkamumą pasirinktai profesijai (26%).

Merginoms aktualiausias stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimų bei tvarkos informacijos trūkumas (53%), tolesnio mokymo ir studijų galimybes (50%). Mažiausia informacijos trūksta apie profesijos pasirinkimo kelius (36%).

1% respondentų pasirinko paskutinį variantą *kita* ir jame įrašė savo nuomonę, kokios informacijos trūksta – savęs pažinimo.

Į klausimą, kas konsultuoja profesinio pasirinkimo klausimais gauti atsakymai pateikti 5 paveiksle.

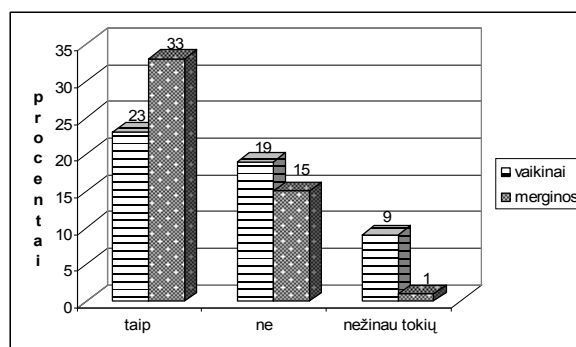
5 pav. Asmenys, dažniausia konsultuojantys tiriamuosius, profesijos pasirinkimo klausimais (N =166)

Pateiktame paveiksle matome, jog dažniausia mokiniai konsultuojasi su tėvais. Nepaisant lyties faktoriaus, šis pasirinkimo variantas ženkliai išsiskiria tiek vaikinių (88%), tiek merginų (81%) atsakymuose. Vaikinai, sekančiai po tėvų, konsultuojasi su dalyko mokytojais (63%), vyresniais draugais (56%) bei bendramoksliais (49%).

Merginos konsultuojasi su vyresniais draugais (61%), bendramoksliais (49%), klasės auklėtoja (46%), dalyko mokytojais (48%) bei karjeros konsultantu (43%). Mažesnę dalis visų apklaustų merginų konsultuojasi su socialiniu pedagogu (24%).

Pasirinkusiųjų variantą *kita* buvo išskirti šie asmenys, konsultuojantys profesijos pasirinkimo klausimais: sesuo, artimi žmonės.

Vienas profesinio informavimo taško uždavinių yra užtikrinti profesinio informavimo sąlygas PIT lankytojams (darbo vietą, kompiuterinę įrangą, internetinį ryšį, IT saugą). Tad 6 paveiksle pažvelgsime, ar mokiniai naudojami internetiniais puslapiais teikiančiais profesinį informavimą.

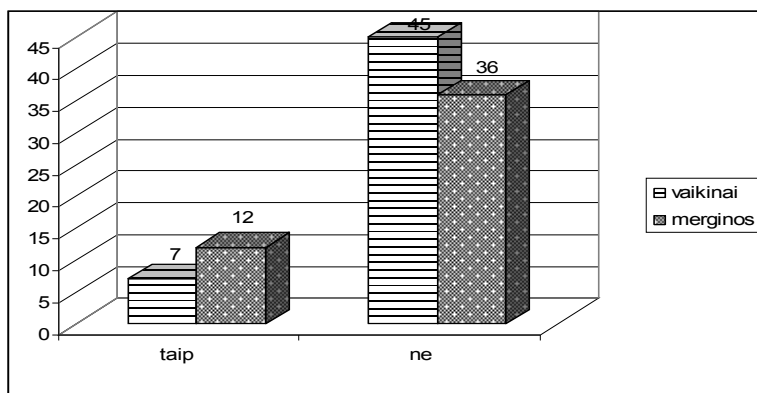

6 pav. Respondentų, besinaudojančių internetiniais puslapiais pasiskirstymas (N=166)

6 paveiksle matome, jog internetiniuose puslapiuose informacijos ieško 33% merginų ir 23% vaikinių. Net 9% vaikinių bei 1% merginų nežino tokių puslapių. Kai tuo tarpu žino, bet nesinaudoja 15% merginų ir 19% merginų.

Respondentų, kurie naudojami internetiniais puslapiais paprašyta išskirti, kuriais jie naudojami. Dažniausia minimi: www.profesijupasaulis.lt – šį tinklapį lanko 42, beveik vienodai pasiskirstė tiriamieji, kurie naudojami www.euroguidance.lt bei www.aikos.smm.lt tinklapių teikiama informacija. Tokių atitinkamai sudarė 28 ir 31 pasisakiusių respondentų. Savo nuomonę parašiusieji išskyrė, jog informacijos ieško tiesiog www.google.lt – tokių buvo 11 bei 2 mokiniai parašė, jog informacijos ieško universiteto tinklapiuose.

Dabar išsiaiškinkime, ar lankosi mokiniai profesinį informavimą ir konsultavimą teikiančiose įstaigose. Rezultatai pateikti 7 paveiksle.

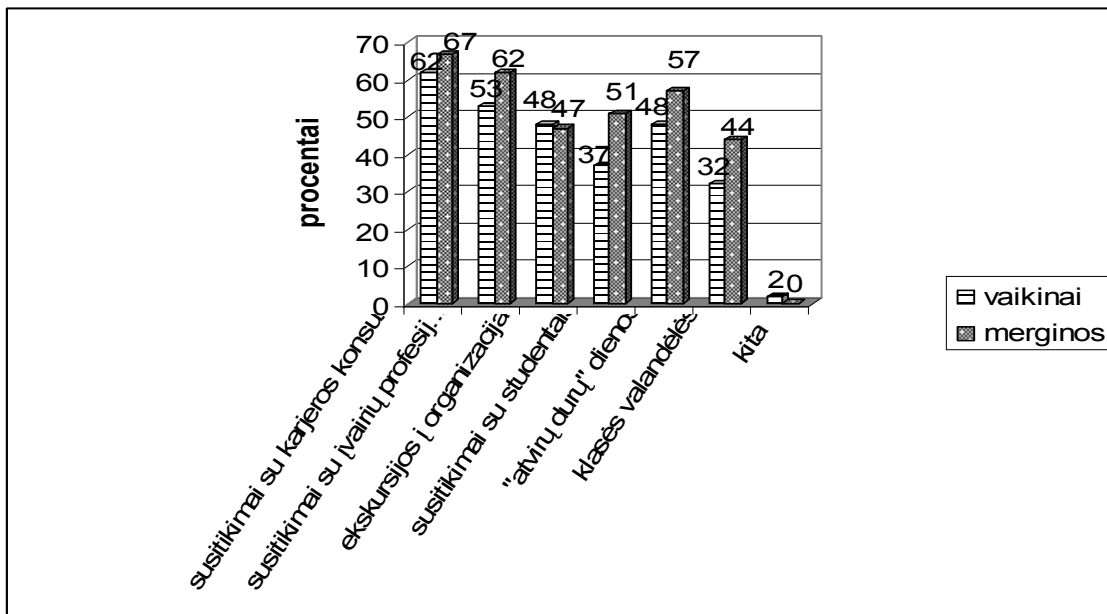
7 pav. Respondentų, apsilankiusių profesinį konsultavimą teikiančiose įstaigose, pasiskirstymas (N=166)

Žvelgiant į gautus rezultatus, matome, jog tik 12% merginų ir tik 7% vaikinių lankėsi tokiose įstaigose. Dauguma respondentų nesilankė profesinį informavimą ir konsultavimą teikiančiose įstaigose, tokių 45% vaikinių bei 36% atsakiusių merginų.

Tiriamųjų, atsakiusių, jog lankosi profesinį informavimą teikiančiose įstaigose, buvo paprašyta išskirti jas. Kaip paaiškėjo, dažniausia respondentai lankosi jaunimo karjeros centre bei karjeros planavimo centre Ženkliai mažiau respondentų lankosi darbo rinkos mokymo tarnybose bei darbo biržos padaliniuose.

Profesinio informavimo taškai bei jose platinama informacija aktuali mokiniams, atsižvelgiama į jų individualias ypatybes – amžių, išsilavinimą, poreikius ir pan., todėl svarbi PIT naudojamų informavimo formų naujovė bei įvairovė.

Šioje vietoje pažvelgsime, kokie renginiai, mokinių nuomonę svarbūs ir padeda profesiniam apsisprendimui. Gauti rezultatai pateikti 8 paveiksle.

8 pav. Svarbiausi renginiai profesinio pasirinkimo srityje (N=163)

Tiek merginos (67%), tiek vaikinai (63%) išskyrė vieną svarbiausių renginių – tai susitikimus su konsultavimo specialistais. Kitas svarbus renginys – susitikimas su įvairių profesijų atstovais, kurių metu mokiniai turi galimybę tiesiogiai bendrauti, sužinoti faktus apie vienos ar kitos profesijos atstovų darbą. Šis renginys svarbus 62% merginų ir 53% vaikinių.

Mažiau svarbūs renginiai merginų nuomone yra ekskursijos į įmones bei klasės valandėlės profesinio informavimo temomis. Tuo tarpu vaikiniams ne tokie aktualūs susitikimai su aukštųjų ar profesinių mokyklų studentais bei taip pat klasės valandėlės.

- Trečiasis anketos klausimų blokas *Profesijos rinkimasis*, skirtas atskleisti respondentų nuomonę bei žinias apie profesiją ir jos rinkimosi ypatybes. Tuo tikslu šis blokas pradedamas atviru klausimu, kuriame tiriamieji turėjo parašyti savo nuomonę „kas tai yra profesija?“. Šis klausimas sąmoningai parinktas šio bloko pradžioje, norint sužinoti ką, ir kaip respondantai mąsto, kokie jų samprotavimai apie profesiją.

Dažniausia pasitaikantys atsakymai pateikti 5 lentelėje. Dauguma teiginių autentiški, t.y. netaisyti ir pateikti taip kaip rašė respondentai.

Mokinių samprotavimai apie profesiją (N=166)

Profesija tai:
1. Mokslas, kurį turi baigti, kad gautum darbą ir kažką pasietum gyvenime (5.0%)
2. Užsiėmimas, kurį norite ir mėgstate daryti, už kurį moka pinigus (8.0%)
3. Ką įgyji baigęs mokslus-aukštojoje ar profesinėje mokykloje (9.0%)
4. Tai toks dalykas, kurį tu pasirenki, nes jis tau patinka (12.0%)
5. Ką pasirenki vidurinėje mokykloje ir baigęs mokslus pradedi ją įgyvendinti (4.0 %)
6. Specialybė (19.0%)
7. Darbas (21.0%)
8. Tai, ko žmogus nori nuo vaikystės, apie ką svajoja. (3.0%)
9. Kai žmogus įgauna išsilavinimą ir toliau tęsia savo žinias įvairiose darbo srityse. (6.0%)
10. Žmogaus ateitis (5.0%)
11. Tai vienas iš svarbiausių gyvenimo kelių, kurį gali pasirinkti pats (4.0%)
12. Pareigos (3.0%)
13. Kita (3.0%)

Žiūrint į 5 lentelėje pateiktas apklaustųjų mintis, išsiskiria keletas dažniausia pasitaikiusių atsakymų. Labiausia išsiskyrė trys pozicijos atsakymų.

Daugiausia profesiją įvardija kaip specialybę, tokių net 19% visų respondentų. Antroje vietoje, lyginant dažniausia pasitaikiusių atsakymų, liko teiginys, jog profesija – tai darbas, šitaip mano 21% apklaustųjų. Toliau sekančiai matome, jog profesija neatsiejama nuo to, kas turi būti miela ir mėgstama, tokių pasisakiusių sudarė 12 % visų atsakiusių į klausimą.

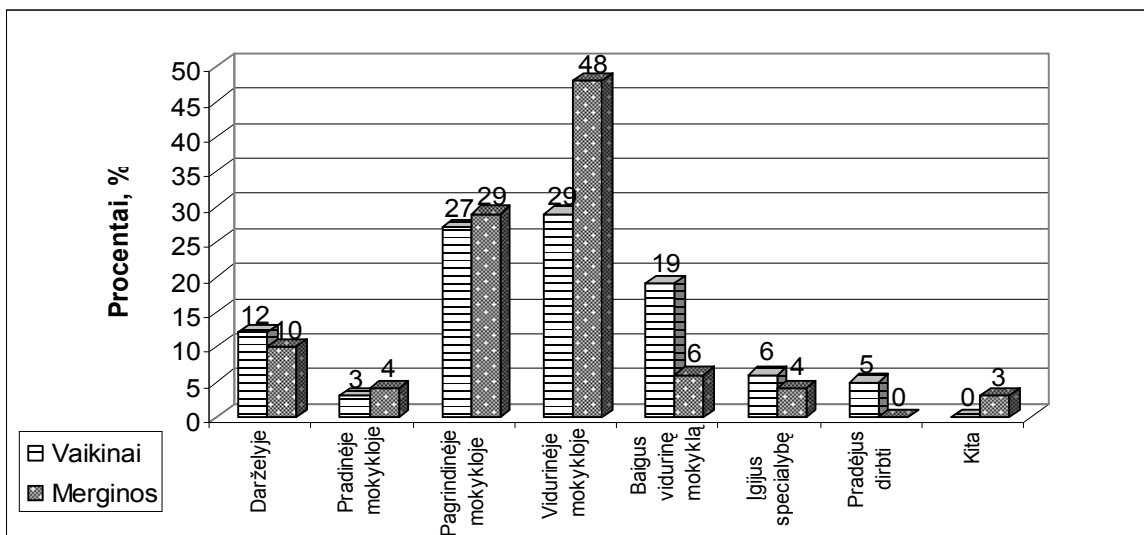
Apibendrinant, galima teigti, jog mokiniai profesiją tapatina su gana artimomis sąvokomis: specialybe ir darbu, kurie yra pasirenkami pačių mokinių sąmoningai ir turi tenkinti pasitenkinimo atliekama veikla kriterijų.

Sužinojus respondentų mintis apie profesijos sąvoką, buvo pateiktas klausimas, kada jų manymu, žmogus pradeda ruoštis profesijai. Apklausiamųjų buvo prašoma pažymėti vieną variantą iš tokių galimų:

- darželyje
- pradinėse klasėse
- pagrindinėje mokykloje
- vidurinėje mokykloje
- baigus vidurinę mokyklą
- įgijus specialybę

- pradėjus dirbti
- kita.

Atsakymai į šį klausimą pateikti 9 paveiksle.

9 pav. Laikas, kada pradama ruoštis profesinei karjerai (N=166)

Kaip matosi iš gautų rezultatų, 48% merginų skirtingai nei vaikinai, mano, jog profesijai ruoštis asmuo pradeda vidurinėje mokykloje. Taip manančių buvo 29% visų vaikinių. Tuo tarpu 19% merginų dalis mano, jog pasiruošimas profesijai prasideda jau pagrindinėje mokykloje. Tačiau visumoje apžvelgiant didžiausius respondentų pasirinkimo variantus dominuoja atsakymas, jog žmogus profesijai pradeda ruoštis pagrindinėje ar vidurinėje mokykloje.

Svarbūs ir svarūs kriterijai, renkantis profesiją bei tolimesnį profesinį kelią išskirti 6 lentelėje. Tiriamiesiems buvo pateikti kriterijai ir prašoma pagal svarbumą kiekvieną įvertinti, atsižvelgiant, ar jiems tai: *svarbu*, *mažai svarbu*, *nesvarbu* ar *nežinau*.

Kriterijai:

- Pažinti save (gabumus, interesus, vertybes);
- Žinoti apie aukštąsias ar profesines mokyklas ir jose ruošiamus specialistus;
- Mokyklos, ruošiančios specialistus, prestižas;
- Įsidarbinimo galimybės pagal specialybę;
- Profesijos populiarumas;
- Mokslo kaina;
- Būsimo atlygio dydis;
- Vieta ir aplinka, kurioje praleisite savo darbo laiką;
- Pašaukimas;
- Kita (įrašyti savo nuomonę).

Mokinių išskirti kriterijai, renkantis profesiją (N=166)

Kriterijai	Svarbu	Mažai svarbu	Nesvarbu	Nežinau
	Procentai, %			
Pažinti save	92	2	2	4
Žinoti apie aukštąsias ar prof. mokyklas	66	25	6	3
Mokyklos prestižas	33	50	10	7
Įsidarbinimo galimybės	83	12	1	4
Profesijos populiarumas	30	34	34	2
Mokslo kaina	54	33	8	5
Būsimo atlygio dydis	67	27	3	3
Vieta ir aplinka, kurioje praleisite savo darbo laiką.	57	31	8	4
Pašaukimas	64	23	5	8
Kita	3	0	0	0

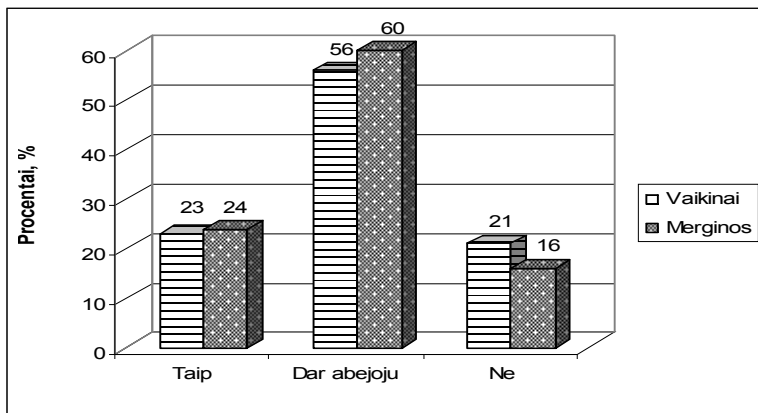
Kaip respondentai suvokia profesijos pasirinkime svarbius kriterijus, lemiančius sėkmingą profesinį gyvenimą, matome pažvelgę į gautus rezultatus. Galime išskirti 5 kriterijus, kuriuos apklausiamieji išskyrė kaip svarbius. Net 92% jų, mano, jog pažinti save, t.y. žinoti savo sugebėjimus, interesų lygį, vertybes, yra svarbu. Sekančiai išsiskiria nuomonės, jog svarbios įsidarbinimo galimybės (83%), būsimo atlygio dydis (67%), svarbu žinoti apie aukštąsias ar profesines mokyklas ir juose ruošiamus specialistus (66%) bei pašaukimas (64%). Daugiau nei 54% respondentų įvertino ir mokslo kainos kriterijų. Mažiausia dėmesio kreipiama į mokyklos, ruošiančios specialistus, prestižą (33%) bei profesijos populiarumą (30%)

Nedidelė dalis apklaustųjų (3%) išskyrė jiems dar svarbius, bet lentelėje nepateiktus kriterijus. Be visų čia išvardintų, profesijos pasirinkime atkreipiamas dėmesys ir į:

- būsimo darbo laiką;
- norą;
- karjeros galimybes;
- tėvų lūkesčius.

Paskutinis kriterijus, t.y. tėvų įtaka, jų lūkesčiai respondentams ne visada suvokiami, bet yra svarbūs ir tiesiogiai siejami su profesinio kelio pasirinkimu. Kaip teigia S. Kregždė (1988) - tėvų socialinė padėtis, jų profesijos, išsilavinimo lygis veikia vaikų profesinį apsisprendimą ne tiesiogiai, o kaip sąmoningas ar nesąmoningas pedagoginis poveikis, per kasdieninį bendravimą ir veikloje susidariusias vertybių sistemas.

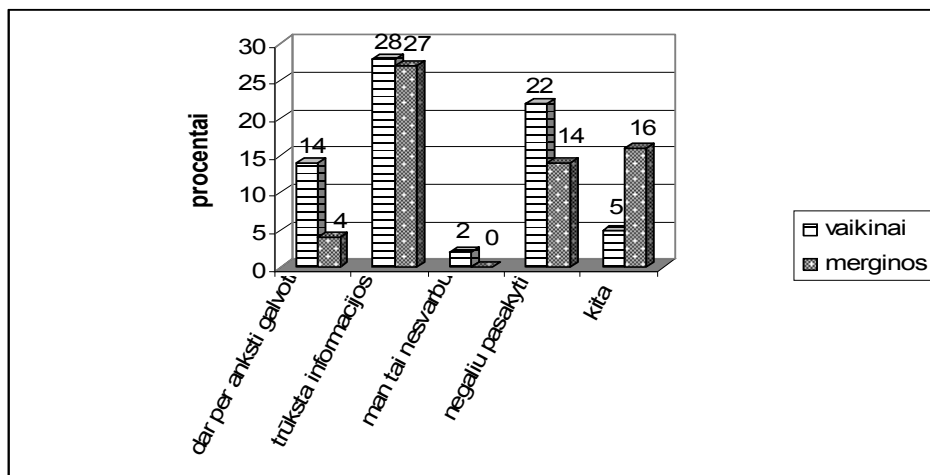
Anketos trečiasis blokas *Profesijos rinkimasis* baigiamas klausimu, ar respondentai jau nusprendę, kokią profesiją rinksis. 10 paveiksle pateikiama mokinių procentinė išraiška pagal tai, kiek jų jau apsisprendę kokią profesiją atstovaus, o kiek dar abejoja.

10 pav. Respondentų apsisprendimas dėl profesijos pasirinkimo (N=166)

Rezultatai rodo, jog tiek vaikinai (56%), tiek merginos (60%) panašiai pasiskirstę pagal apsisprendimą. Merginų abejojančių procentinė dalis didesnė, tačiau tik 4% skiriasi nuo vaikinių. Apsisprendusių profesijos pasirinkime, taip pat beveik vienodas procentas tiek vaikinių (23%), tiek merginų (24%). Visiškai neapsisprendusių daugiau vaikinių, jų net 21%, tuo tarpu merginų sudaro 16% atsakiusiųjų.

Neapsisprendusių, ar dar abejojančių tiriamųjų (N=132), buvo paprašyta išskirti to priežastis. Jos pateiktos 11 paveiksle.

11 pav. Respondentų neapsisprendimo, dėl profesijos pasirinkimo, priežastys (N=132)

Žvelgiant į tiriamųjų išskirtas neapsisprendimo priežastis, matosi, jog tiek vaikinai (28%) tiek merginos (27%) teigia, jog trūksta informacijos. Net 22% vaikinių ir 14% merginų negali iš viso įvardinti priežasčių. 14% vaikinių mano, jog dar per anksti galvoti, o 16% merginų pasirinko

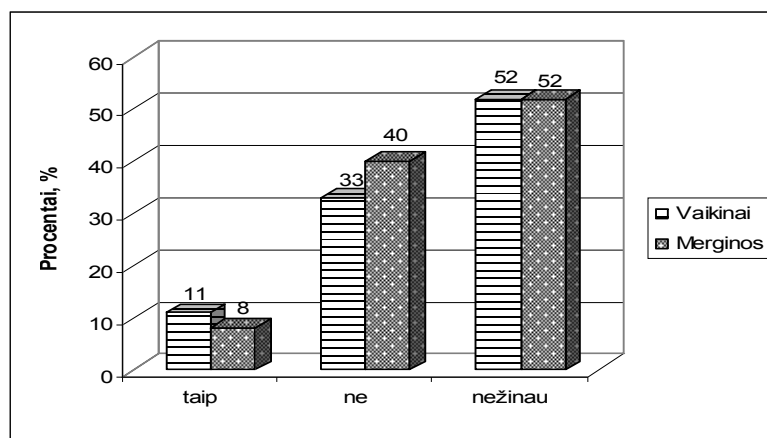
variantą *kita* ir parašė savo nuomonę, jog profesinį apsisprendimą sunkina pasitikėjimo savimi stoka, menkas savęs pažinimas bei rinkimasis iš keleto turimų variantų.

2.2.2. Mokinių profesinio informavimo veiklos analizė, mokykloje neturinčioje profesinio informavimo taško.

Šioje dalyje duomenų analizę taip pat pradėsime nuo antrojo anketos klausimų bloko, skirto atskleisti respondentų nuomonę bei žinias apie profesinį informavimą mokykloje: ar pakanka informacijos renkantis profesiją, kokios informacijos trūksta, kokie renginiai vyksta mokykloje šia tematika, kur respondentai papildomai ieško informacijos ir galų gale, ar kreipiasi į mokykloje esantį profesijos patarėją.

Šis blokas pradedamas klausimu, kuriuo siekiama išsiaiškinti, kokia tiriamųjų nuomonė atsakant į klausimą, ar yra jų mokykloje yra PIT.

12 paveiksle apžvelgsime, ar respondentai žino, jog jų mokykloje nėra PIT.

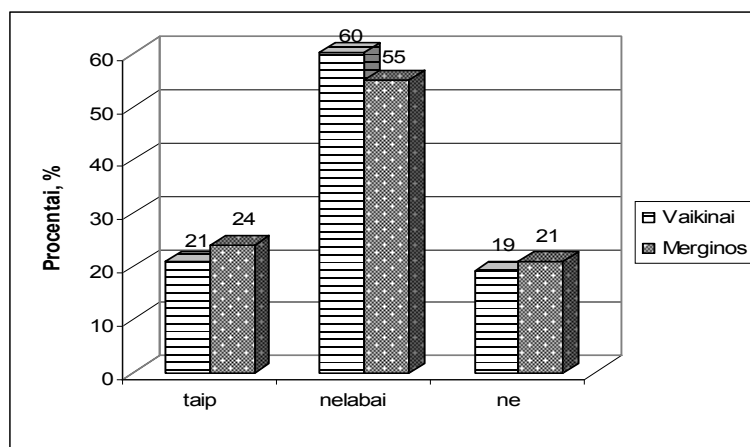
12 pav. Respondentų nuomonių pasiskirstymas apie PIT buvimą jų mokykloje (N =125)

Pateikti duomenys rodo, jog daugiau nei pusė apklaustųjų nežino ar jų mokykloje yra PIT, taip mano vienodas skaičius tiek merginų(52%), tiek vaikinų(52%).

Nemaža dalis žino, jog jų mokykloje profesinio informavimo taško nėra. Tarp žinančiųjų didesnę procentinę dalį sudaro merginos (40%).

Tačiau pasitaikė ir tokių, (8% merginų ir net 10% vaikinų), kurie mano, jog PIT jų mokykloje yra.

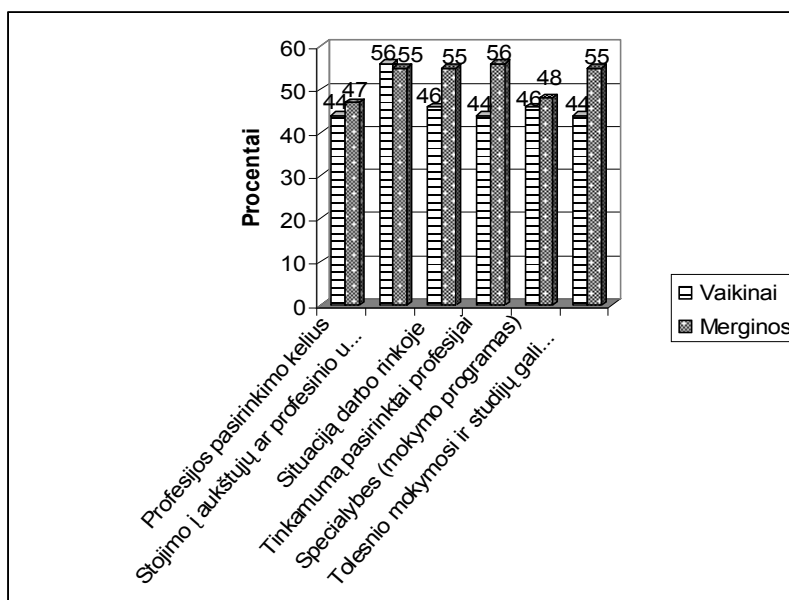
Vienas PIT tikslų mokykloje informuoti mokinius apie tai, kas vyksta profesijų pasirinkimo pasaulyje, tad respondentų buvo klausta, ar pakankama informacijos sklaida mokykloje. Gauti atsakymų rezultatai pateikti 13 paveiksle.

13 pav. Respondentų nuomonė apie profesinės informacijos pakankamumą. (N=125)

Pateikti duomenys rodo, jog 21% vaikinių ir 24% merginų informacijos užtenka. Tačiau ženkliai išsiskyrė respondentų skaičius, kuriems jos nepakanka. Net 55% merginų bei 60% vaikinių teigia, jog informacijos skaida nelabai tenkina juos. Kaip visišką informacijos nepakankamumą įvardijo 19% vaikinių bei 21% merginų.

Kadangi nemaža dalis respondentų teigia, jog informacijos renkantis profesiją mokykloje nepakanka, pabandysime išsiaiškinti, kokios informacijos labiausia trūksta moksleiviams. Gauti duomenys pateikti 14 paveiksle.

14 pav. Sritis, kuriose didžiausias informacijos trūkumas (N=125)

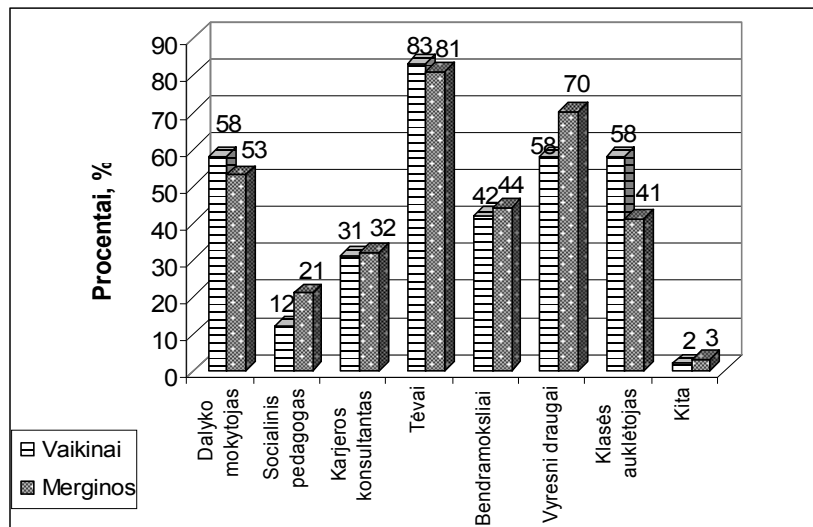
Gauti rezultatai liudija, jog mokiniams informacijos trūkumas apima įvairias sritis – nuo profesijos pasirinkimo kelių, iki tolesnio mokymo ir studijų galimybių, ar situacijos darbo rinkoje.

Vaikinams labiausia informacijos trūksta apie stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimus (56%), po to visa informacija pasiskirto vienodai. Tiek apie situaciją darbo rinkoje

(46%), tiek apie profesijos pasirinkimo kelius (44%) tiek apie tinkamumą pasirinktai profesijai (44%).

Merginoms aktualiausias stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimų bei tvarkos informacijos trūkumas (55%), situaciją darbo rinkoje (55%), tinkamumą pasirinktai profesijai (56%), tolesnio mokymo ir studijų galimybes (55%). Mažiausia informacijos trūksta apie profesijos pasirinkimo kelius (47%)

Į klausimą, kas konsultuoja profesinio pasirinkimo klausimais gauti atsakymai pateikti 15 paveiksle.

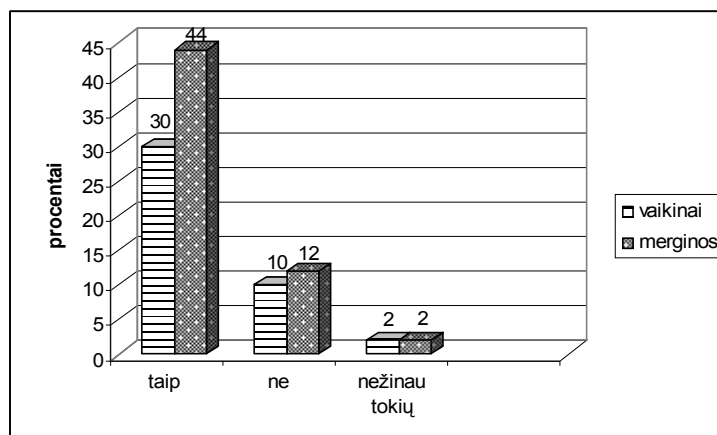
15 pav. Asmenys, dažniausia konsultuojantys profesijos pasirinkimo klausimais (N=125)

Pateiktame paveiksle matome, jog tiek vaikinai (83%), tiek merginos (81%) dažniausia konsultuojasi su tėvais. Be šio varianto, dar merginos konsultuojasi su vyresniais draugais (70%), dalyko mokytojais(53%) bendramoksliais (44%), klasės auklėtoja (41%), bei karjeros konsultantu (32%). Mažiausia merginų konsultuojasi su socialiniu pedagogu (21%).

Pasirinkusiųjų variantą *kita* buvo išskirti šie asmenys, konsultuojantys profesijos pasirinkimo klausimais: sesuo, pats skaitau ir domiuosi.

Vaikinai, sekančiai po tėvų, konsultuojasi su dalyko mokytojais(58%), vyresniais draugais (58%) bei klasės auklėtoja (58%). Mažesnis procentas, tačiau konsultuojasi su bendramoksliais (49%) bei karjeros konsultantu (31%).

Kaip jau buvo minėta, vienas profesinio informavimo taško uždavinių yra užtikrinti profesinio informavimo sąlygas PIT lankytojams (darbo vietą, kompiuterinę įrangą, internetinį ryšį, IT saugą). Tad 16 paveiksle apžvelgsime, ar mokiniai naudojami internetiniais puslapiams teikiančiais profesinį informavimą.

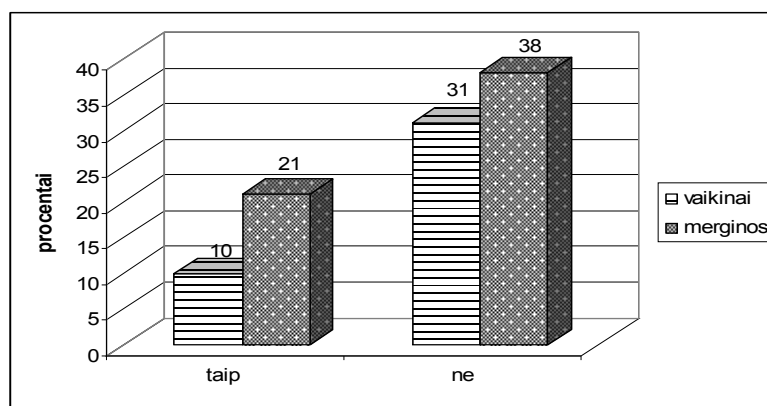

16 pav. Respondentų, besinaudojančių internetiniais puslapiais, pasiskirstymas (N=125)

16 paveiksle matome, jog internetiniuose puslapiuose informacijos ieško 44% merginų ir 30% vaikinių. Net 2% vaikinių bei tiek pat 2% merginų nežino tokių puslapių. Kai tuo tarpu visiškai nesinaudoja 12% merginų ir 10% vaikinių.

Respondentų, kurie naudojami internetiniais puslapiais paprašyta išskirti, kuriais jie naudojami. Dažniausia minimi: www.profesijupasaulis.lt – šį tinklapį lanko 56 mokinių, www.euroguidance.lt lankosi 10 apklaustųjų bei dvigubai daugiau net 20 mokinių naudojami www.aikos.smm.lt tinklapių teikiama informacija. Savo nuomonę parašiusieji išskyrė, jog informacijos ieško tiesiog www.google.lt – tokių buvo 2, www.studijos.lt - 4 bei www.egzaminai.lt 2 mokiniai.

Dabar išsiaiškinkime, ar lankosi mokiniai profesinį informavimą ir konsultavimą teikiančiose įstaigose. Rezultatai pateikti 17 paveiksle.

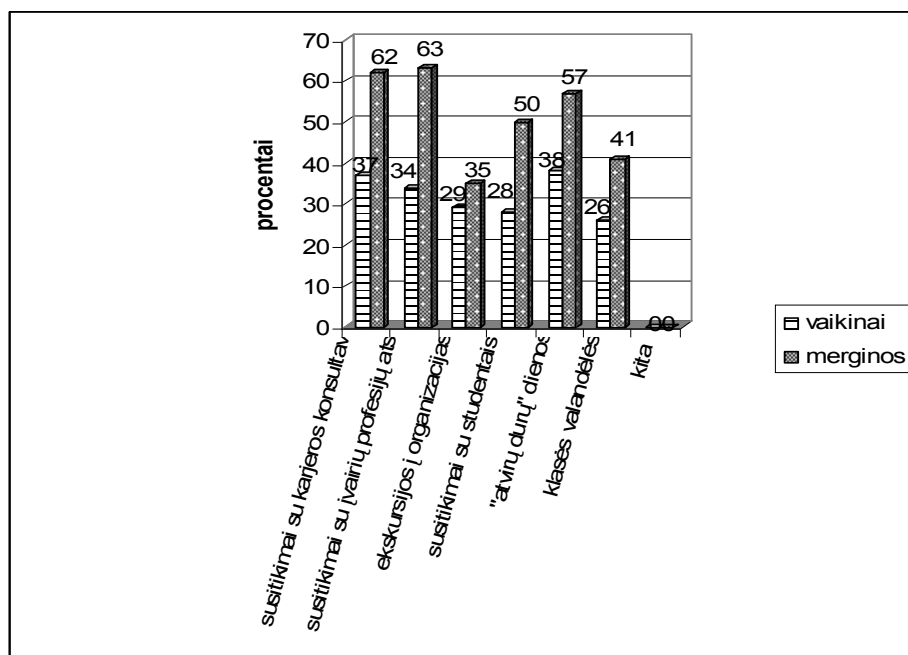
17 pav. Respondentų lankomumas profesinį konsultavimą teikiančiose įstaigose (N=125)

Žvelgiant į gautus rezultatus, matome, jog 21% merginų ir 10% vaikinių lankėsi tokiose įstaigose. Dauguma respondentų nesilankė profesinį informavimą ir konsultavimą teikiančiose įstaigose, tokių 31% vaikinių bei 38% atsakiusių merginų.

Paprašyti išskirti, kokiose įstaigose, teikiančiose profesinį konsultavimą ir informavimą, respondentai lankosi, sužinota, jog dažniausia apsilankoma jaunimo karjeros centre, karjeros planavimo centre. Vaikinai dažniau lankosi darbo rinkos mokymo tarnybose.

Profesinio informavimo taškai bei jose platinama informacija aktuali mokiniams, atsižvelgiama į jų individualias ypatybes – amžių, išsilavinimą, poreikius ir pan., todėl svarbi PIT naudojamų informavimo formų naujovė bei įvairovė. Profesinis informavimas mokykloje gali būti vykdomas ir užklasinėje, užmokyklinėje ir visuomeninėje veikloje. Efektyvų poveikį duoda skirtingų formų derinimas.

Šioje vietoje pažvelgsime, kokie renginiai, mokinių nuomone, svarbūs ir padeda profesiniam apsisprendimui. Gauti rezultatai pateikti 18 paveiksle.

18 pav. Svarbiausi renginiai profesinio pasirinkimo srityje (N=125)

Merginos, kaip vieną svarbiausių renginių, išskyrė - susitikimą su įvairių profesijų atstovais, kurių metu mokiniai turi galimybę tiesiogiai bendrauti, sužinoti faktus apie vienos ar kitos profesijos atstovų darbą. Šis renginys svarbus 63% merginų ir 34% vaikinų. Beveik tiek pat merginų (62%) svarbiu laiko ir susitikimus su profesijos konsultavimo specialistai bei „atvirų durų dienos“ aukštosiose ar profesinėse mokyklose (57%). Mažiau svarbios, merginų nuomone, yra ekskursijos į įmones (35%) bei klasės valandėlės profesinio informavimo temomis (41%).

Tuo tarpu vaikiniams ne tokie aktualūs susitikimai su aukštųjų ar profesinių mokyklų studentais (29%), ekskursijos į įmones (29%) bei klasės valandėlės (26%).

Trečiasis anketos klausimų blokas *Profesijos rinkimasis* skirtas atskleisti respondentų nuomonę bei žinias apie profesiją ir jos rinkimosi ypatybes. Tuo tikslu šis blokas pradedamas atviru klausimu, kuriame tiriamieji turėjo parašyti savo nuomonę į klausimą „kas tai yra profesija?“. Šis klausimas sąmoningai parinktas šio bloko pradžioje, norint sužinoti, ką ir kaip respondentai mąsto, kokie jų samprotavimai apie profesiją.

Dažniausia pasitaikantys atsakymai pateikti 7 lentelėje. Dauguma teiginių autentiški, t.y. netaisyti ir pateikti taip, kaip rašė respondentai.

7 lentelė

Mokinių samprotavimai apie profesiją (N=125)

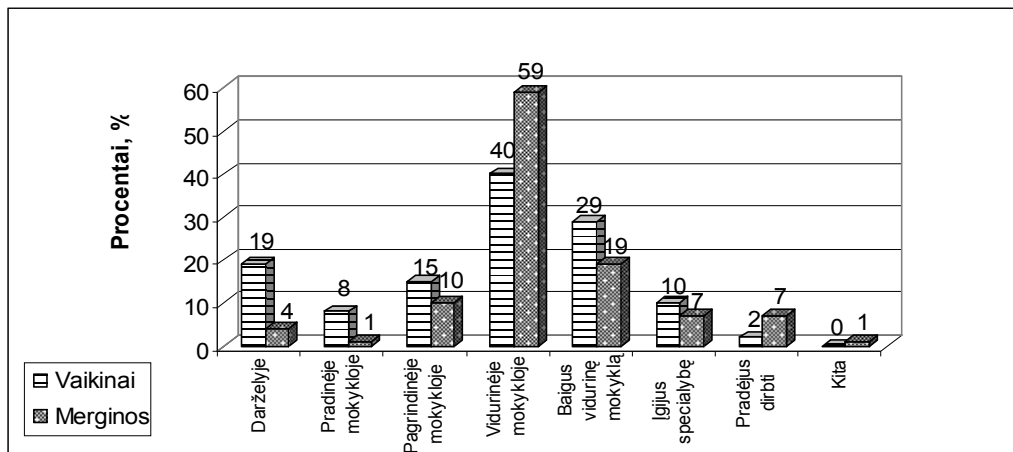
Profesija tai:
1. Kiekvieno žmogaus individualus pasirinkimas dirbti, atsižvelgiant į savo pomėgius. (9.0%)
2. Sritis, su kuria siejame savo gyvenimą baigę vidurinę mokyklą (19.0%)
3 Tam tikras socialinis vaidmuo (2.0%)
4. Tai pasirinkimo galimybė, kuria žmogus naudojasi rinkdamasis sau patinkančio pobūdžio darbą, studijas. (5.0%)
5. Žmogaus pasirinkta veikla, kuria jis užsiima ir gauna pajamas (18.0%)
6. Specialybė (19.0%)
7. Darbas (11.0%)
8. Žmogaus švietimosi ir mokymosi rezultatas (3.0%)
9. Mokslas, pašaukimas (4.0%)
10. Darbo sritis, kurioje jus jaučiatės savimi pasitikintys, gerai išmanote tą sritį (12.0%)

Žiūrint į 7 lentelėje pateiktas apklaustųjų mintis, išsiskiria net 5, dažniausiai pasitaikiusieji atsakymai, viršiję 10% ribą.

Daugiausia profesiją įvardija kaip specialybę bei sritį, su kuria siejamas gyvenimas, baigus mokyklą, - tokių net 19% visų respondentų. Tačiau čia pat net 18% respondentų išsakė savo mintis apie profesiją, teigdami, jog tai žmogaus veikla, kuria jis užsiima ir gauna pajamas. Ši mintis iš dalies sutampa su L. Jovaišos (1986) mintimis, kuris profesiją įvardijo kaip visuomenės veiklą, kuri atliekama pagal specialybę ir skiriama kurti materialinėms bei dvasinėms gėrybėms. Toliau matome, jog profesija neatsiejama nuo to, kas kelia pasitikėjimą, nesukelia diskomforto ir teikia malonumą - tokių pasisakiusių sudarė 12% visų atsakiusių į klausimą. Jog profesija – tai darbas teigė 11% visų atsakiusių respondentų.

Sužinojus respondentų mintis apie profesijos sąvoką, buvo pateiktas klausimas, kada jų manymu, žmogus pradeda ruoštis profesijai. Apklausiamųjų buvo prašoma pažymėti vieną variantą iš galimų: darželyje, pradinėse klasėse, pagrindinėje mokykloje, vidurinėje mokykloje, baigus vidurinę mokyklą, įgijus specialybę, pradėjus dirbti, kita.

Atsakymai į šį klausimą pateikti 19 paveiksle.

19 pav. Laikas, kada pradama ruoštis profesinei karjerai (N=125)

Žvelgiant į 11 paveiksle pateiktus duomenis, matome, jog vyrauja variantas *vidurinėje mokykloje*. Jog pradama profesinei karjerai ruoštis vidurinėje mokykloje mano net 59% merginų bei 40% vaikinių. Kitos nuomonės pasiskirstė taip: 29% vaikinių mano, jog baigus vidurinę mokyklą, kai tuo tarpu merginų taip mano 19%; 19% vaikinių dar mano, jog pasiruošimas pradamas darželyje, merginos šį variantą pasirinko ženkliai mažiau, t.y. 4% visų merginų.

Svarbūs ir svarūs kriterijai, renkantis profesiją bei tolimesnį profesinį kelią išskirti 8 lentelėje. Tiriamiesiems buvo pateikti kriterijai ir prašoma pagal svarbumą kiekvieną įvertinti, atsižvelgiant ar jiems tai: *svarbu, mažai svarbu, nesvarbu ar nežinau*.

8 lentelė

Mokinių išskirti kriterijai renkantis profesiją (N=125)

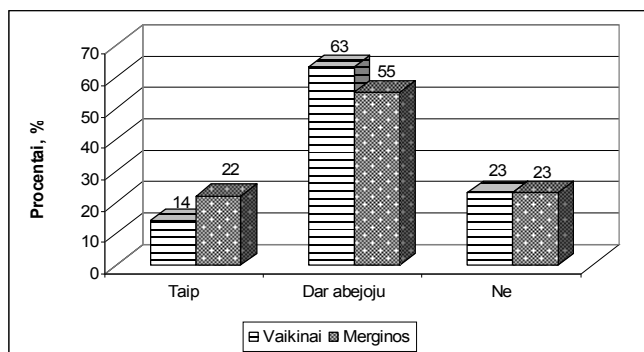
Kriterijai	Svarbu	Mažai svarbu	Nesvarbu	Nežinau
Pažinti save	91	6	2	1
Žinoti apie aukštąsias ar prof. mokyklas	81	16	1	2
Mokyklos prestižas	36	46	10	8
Isidarbinimo galimybės	90	7	2	1
Profesijos populiarumas	29	52	15	4
Mokslo kaina	72	24	2	2
Būsimo atlygio dydis	78	18	0	4
Vieta ir aplinka, kurioje praleisite savo darbo laiką.	66	27	6	1
Pašaukimas	67	22	7	4
Kita	0	0	0	0

Kaip respondentai suvokia profesijos pasirinkime svarbius kriterijus, lemiančius sėkmingą profesinį gyvenimą, matome pažvelgę į gautus rezultatus.

Galime išskirti 5 kriterijus, kuriuos apklausiamieji išskyrė kaip svarbius. Net 91% jų mano, jog pažinti save, t.y. žinoti savo sugebėjimus, interesų lygį, vertybes, yra svarbu. Taip pat

išsiskiria nuomonės, jog svarbios išsidarbinimo galimybės (90%), svarbu žinoti apie aukštąsias ar profesines mokyklas ir juose ruošiamus specialistus (81%) bei būsimo atlygio dydis (78%). 72% respondentų įvertino ir mokslo kainos kriterijų. Mažiausia dėmesio kreipiama į mokyklos, ruošiančios specialistus, prestižą (36%) bei profesijos populiarumą (29%).

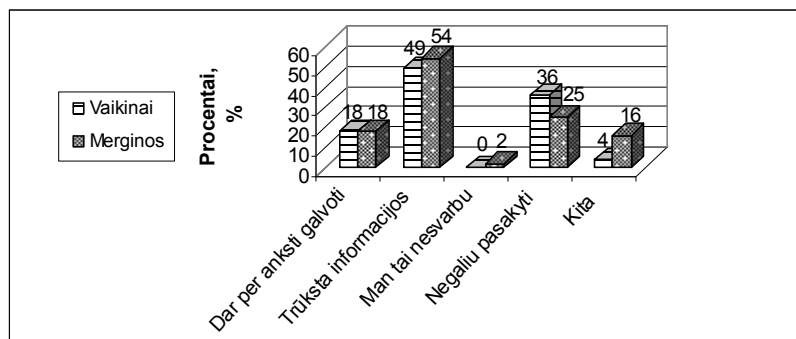
Anketos trečiasis blokas *Profesijos rinkimasis* baigiamas klausimu, ar respondentai jau nusprendę, kokią profesiją rinksis. 20 paveiksle pateikiama mokinių procentinė išraiška pagal tai, kiek jų jau apsisprendę, kokią profesiją atstovaus, o kiek dar abejoja.

20 pav. Respondentų apsisprendimas dėl profesijos pasirinkimo (N=125)

Rezultatai rodo, jog dauguma jų, tiek vaikinių (63%), tiek merginų (55%). Apsisprendusių profesijos pasirinkime - 22% merginų, kai tuo tarpu apsisprendusių vaikinių 14%. Visiškai neapsisprendusių apklaustųjų lyginant pagal lyties kriterijų, pasiskirstę vienodai - po 23% tiek vaikinių, tiek merginų.

Neapsisprendusių ar dvejojančių dėl apsisprendimo (N=122) buvo paprašyta įvardinti priežastis, kurios pateikiamos 21 paveiksle.

21 pav. Respondentų neapsisprendimo dėl profesijos pasirinkimo priežastys (N =122)

Žvelgiant į tiriamųjų išskirtas neapsisprendimo priežastis, matosi, jog tiek vaikinai (49%) tiek merginos (54%) teigia, jog trūksta informacijos. Net 36% vaikinių ir 25% merginų negali iš viso įvardinti priežasčių. 18% vaikinių ir tiek pat merginų, mano, jog dar per anksti galvoti.

16% merginų bei 4% pasirinko variantą *kita* ir parašė savo nuomonę, jog profesinį apsisprendimą sunkina rinkimasis iš keleto turimų variantų bei didelė dalis teigė, jog tai priklausys nuo egzaminų rezultatų.

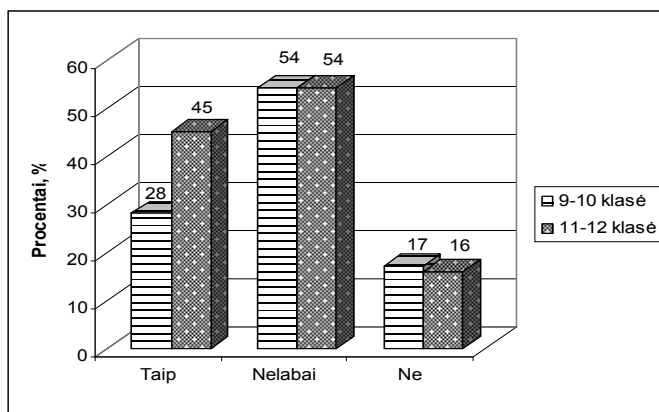
2.3. Mokinių profesinio pasirinkimo veiksnių analizė pagal demografinius kintamuosius.

Kadangi viena iš hipotezių susijusi su demografiniais kintamaisiais (klasė, pažangumu bei geografine padėtimi) šiame skyriuje analizuosime gautus duomenis šiais remiantis šiais kriterijais.

9-10 ir 11-12 klasių respondentų profesinio pasirinkimo veiksnių analizė.

Analizuoti pradėsime nuo antrojo anketos bloko – apie informacijos sklaidą mokykloje.

Atsakymai į klausimą ar pakanka tokios informacijos pateikti 22 paveiksle.

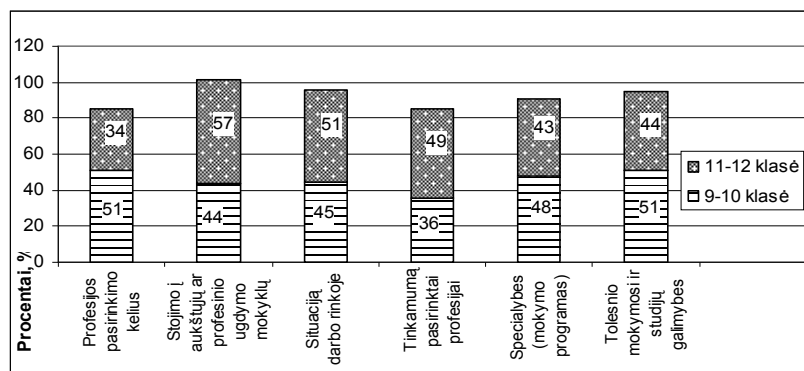

22 pav. Respondentų nuomonė apie profesinės informacijos sklaidą mokykloje (N=291)

22 paveiksle pateikti duomenys rodo, jog vyresniesiems respondentams net 45% informacijos užtenka, kai tuo tarpu jaunesniųjų tarpe tik 28% tokių respondentų. Apklaustųjų skaičius, kuriems jos nepakanka sudaro vienodą procentą lyginant pagal klases. Net 54% teigia, jog informacijos skaida nelabai tenkina juos. Kaip visišką informacijos nepakankamumą įvardijo taip pat panašus procentas apklaustųjų 17% (9-10) bei 16% (11-12) klasių mokinių.

Kadangi daugiau nei pusę respondentų teigia, jog informacijos renkantis profesijos mokykloje nepakanka, pabandysime išsiaiškinti kokios informacijos labiausia trūksta moksleiviams.

Gauti rezultatai apie trūkstamą informaciją pateikti 23 paveiksle.

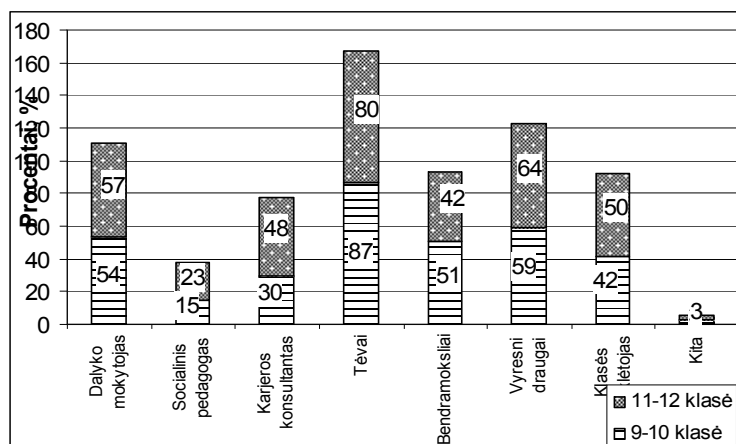
23 pav. Respondentų (9-10) ir (11-12) klasių atsakymų rezultatai informacijos trūksta (N=291)

Gauti rezultatai liudija, jog mokiniams informacijos trūkumas apima įvairias sritis – nuo profesijos pasirinkimo kelių, iki tolesnio mokymo ir studijų galimybių, ar situacijos darbo rinkoje.

Vyresniųjų klasių respondentams labiausia informacijos trūksta apie stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimus (57%), situaciją darbo rinkoje (51%), tinkamumą pasirinktai profesijai (49%). Mažiausia 11-12 klasių mokiniams reikia informacijos apie profesijos pasirinkimo kelius (34%)

Jaunesniųjų klasių mokiniams aktualiausia informacija apie profesijos pasirinkimo keliu (51%), tolesnio mokymo ir studijų galimybes (51%), stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimų bei tvarkos informacijos trūkumas (48%). Mažiausia informacijos trūksta apie tinkamumą pasirinktai profesijai (36%).

Į klausimą, kas konsultuoja profesinio pasirinkimo klausimais gauti atsakymai pateikti 15 paveiksle.

24 pav. Asmenys, dažniausia konsultuojantys profesijos pasirinkimo klausimais (N=291)

Pateiktame paveiksle matome, jog tiek 9-10 klasių jaunuoliai dažniausia konsultuojasi su tėvais (87%). Šiek tiek mažiau, tačiau ženkliai išsiskyręs iš kitų variantų šis dominuoja ir vyresniųjų klasių mokinių pasirinkime. Net 80% respondentų konsultuojasi su tėvais.

Sekančiai matome, jog tiek vienos amžiaus grupės, tiek kitos, respondentai po tėvų konsultuojasi su vyresniais draugais (59%) ir (64%) jaunuolių bei su dalyko mokytojais, atitinkamai (54%) ir (57%). Mažiausia 9-10 klasės mokinių konsultuojasi su socialiniu pedagogu (15%), bei karjeros konsultantu (30%). Tuo tarpu 11-12 klasės mokiniai mažiausia, profesijos rinkimosi klausimais, kreipiasi į socialinį pedagogą (23%) bei bendramokslis (42%).

Pasirinkusiųjų variantą *kita* buvo išskirti šie asmenys, konsultuojantys profesijos pasirinkimo klausimais: sesuo, pats skaitau ir domiuosi.

Svarbūs ir svarūs kriterijai, renkantis profesiją bei tolimesnį profesinį kelią išskirti 9 lentelėje. Apklausiamiesiems buvo pateikti tokie kriterijai ir prašoma pagal svarbumą kiekvieną įvertinti, atsižvelgiant jiems tai: *svarbu, mažai svarbu, nesvarbu ar nežinau*.

9 lentelė

Mokinių (9-10) klasių išskirti kriterijai renkantis profesiją (N=113)

Kriterijai	Svarbu	Mažai svarbu	Nesvarbu	Nežinau
	Procentai, %			
Pažinti save	89	4	2	4
Žinoti apie aukštąsias ar prof. mokyklas	65	25	6	4
Mokyklos prestižas	37	49	6	8
Įsidarbinimo galimybės	81	13	1	5
Profesijos populiarumas	28	39	30	2
Mokslo kaina	54	32	7	6
Būsimo atlygio dydis	72	23	1	4
Vieta ir aplinka, kurioje praleisite savo darbo laiką.	54	33	8	4
Pašaukimas	62	23	6	9
Kita	0	0	0	96

Kaip respondentai suvokia profesijos pasirinkime svarbius kriterijus, lemiančius sėkmingą profesinį gyvenimą, matome pažvelgę į gautus rezultatus.

Galime išskirti kriterijus, kuriuos 9-10 klasių apklausiamieji išskyrė kaip svarbius. Net 89% jų, mano, jog pažinti save, t.y. žinoti savo sugebėjimus, interesų lygį, vertybes, yra svarbu, kaip ir svarbios įsidarbinimo galimybės 81% bei būsimo atlygio dydis 78% . Pašaukimą įvertino 62% respondentų bei 54% jų, kaip svarbų, išskyrė mokslo kainos kriterijų. Mažiausia dėmesio kreipiamą į mokyklos, ruošiančios specialistus, prestižą (36%) bei profesijos populiarumą (29%).

10 lentelėje pateikti 11-12 klasių jaunuolių svarbūs, mažai svarbūs, ar visai nesvarbūs kriterijai renkantis profesiją.

Mokinių (11-12) klasių išskirti kriterijai renkantis profesiją (N=178)

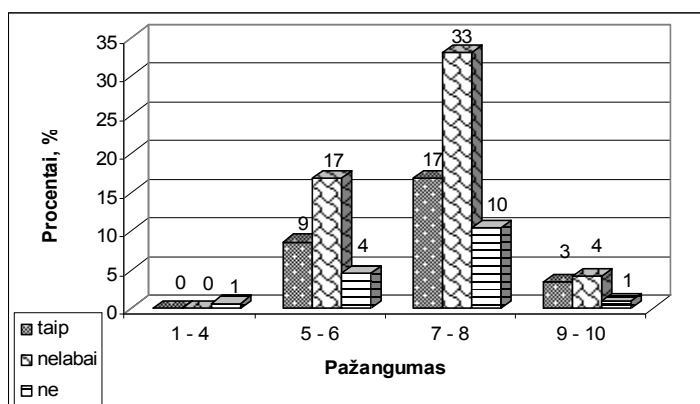
Kriterijai	Svarbu	Mažai svarbu	Nesvarbu	Nežinau
	Procentai, %			
Pažinti save	94	4	1	1
Žinoti apie aukštąsias ar prof. mokyklas	79	18	1	1
Mokyklos prestižas	32	47	14	7
Įsidarbinimo galimybės	90	7	2	1
Profesijos populiarumas	32	44	21	3
Mokslo kaina	69	26	3	1
Būsimo atlygio dydis	72	23	1	3
Vieta ir aplinka, kurioje praleisite savo darbo laiką.	67	26	5	1
Pašaukimas	68	21	6	5
Kita	0	0	0	0

Kaip svarbius kriterijus vyresnieji mokiniai išskyrė šiuos: pažinti save (94%), įsidarbinimo galimybės (90%) bei žinojimas apie aukštąsias ar prof. mokyklas (79%). Ne daug atsilieka ir būsimo atlygio dydžio svarba - šis faktorius identiška sutampa ir su jaunesniųjų respondentų išskirta nuomone, jį kaip svarbų pasirinko taip pat 72% mokinių .

Nesvarbūs lieka profesijos populiarumas (21%) ir mokyklos prestižas (14%).

Respondentų profesinio pasirinkimo veiksnių analizė, remiantis pažangumo kriterijumi

Pirmajame šios dalies klausime norima išsiaiškinti, ar pakankamas kiekis informacijos pasiekia respondentus mokykloje. 24 paveiksle matome, kaip pasiskirstė respondentų nuomonės į klausimą ar pakanka informacijos mokykloje renkantis profesiją.

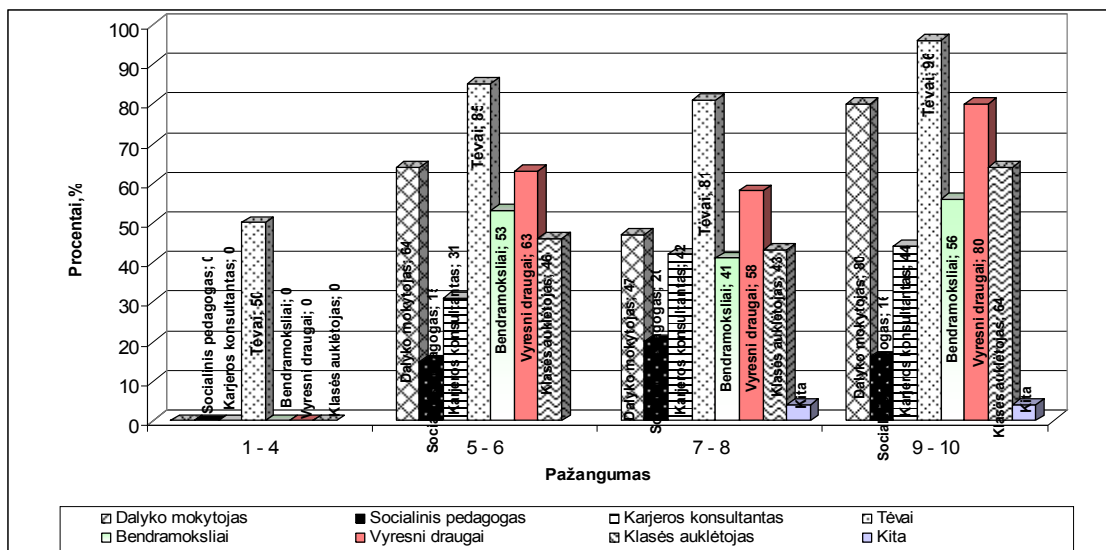
24 pav. **Profesinės informacijos pakankamumas mokykloje (N=291)**

Žvelgiant į gautus rezultatus, matome, jog daugiausia respondentų pusmečio vidurkis svyruoja nuo 7 iki 8. Net 33% jų teigia, jog informacijos nelabai pakanka, 17% informacijos užtenka ir 10% jos visiškai nepakanka. Lyginant aptartą pažangumo intervalą su 5-6 rezultatu

intervalu, duomenys respondentų pasiskirstę panašiai, tik mažesniu procentu. Iš jų 17% jų teigia, jog informacijos nelabai pakanka, 9% informacijos užtenka ir 4% jos visiškai nepakanka

Labai gerai ir puikiai besimokančiųjų didžioji dalis teigia, jog informacijos nelabai pakanka.

25 paveiksle pateikti respondentų atsakymų variantai į klausimą kas konsultuoja profesijos pasirinkimo klausimais.

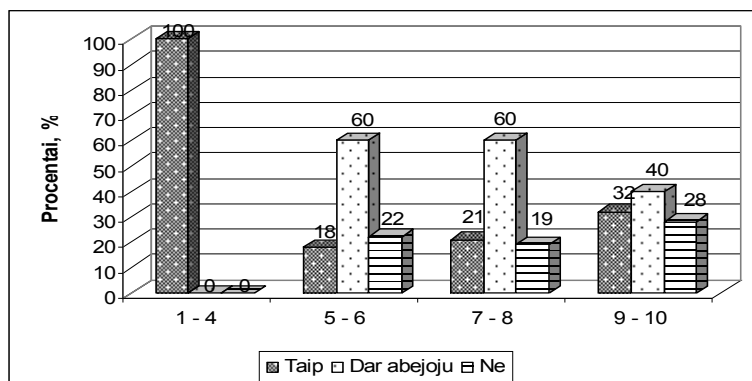
25 pav. Respondentus, profesijos rinkimosi klausimais, konsultuojantys asmenys (N =291)

Matome, jog aukščiausiais balais besimokantiems respondentams dažniausia profesinį konsultavimą suteikia tėvai (96%), dalyko mokytojas (80%), vyresni draugai (80%) bei klasės auklėtojas (64%).

Mokiniai, kurių pusmečio vidurkis 7-8 balai, taip pat konsultuojasi su tėvais (81%), sekančiai su vyresniais draugais (58%), dalyko mokytoju (47%) bei klasės auklėtoju (43%).

Pažvelgus į 5-6 balais besimokančiuosius, matoma ta pati tendencija.

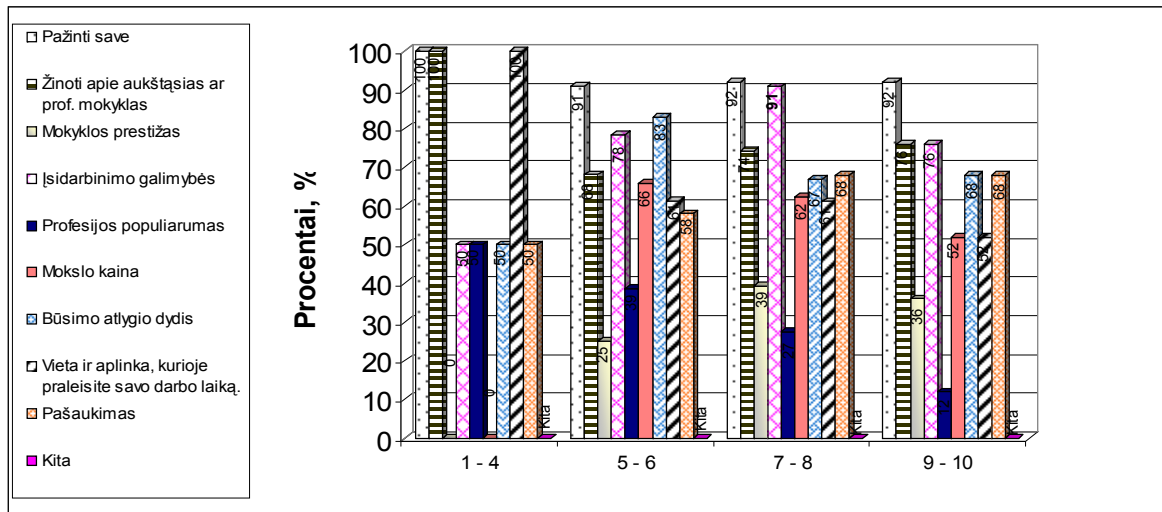
Anketos trečiasis blokas *Profesijos rinkimasis* baigiamas klausimu ar respondentai jau nusprendę kokią profesiją rinksis. 26 paveiksle pateikiama mokinių procentinė išraiška pagal tai, kiek jų jau apsisprendę kokią profesiją atstovaus, o kiek dar abejoja, o kiek visai nenusprendę.

26 pav. Respondentų apsisprendimas dėl profesijos pasirinkimo (N=291)

Žvelgiant į 26 paveikslą, išryškėja vienas ryškus faktas, jog mokiniai, kurie mokosi 1-4 balais yra tvirtai nusprendę dėl ateities planų. Dar abejoja dėl profesijos pasirinkimo net 60% mokinių besimokančių 5-6 ir tiek pat procentų turinčių 7-8 pusmečio vidurkį. Tvirtai nusprendusių yra 18% respondentų su 5-6 vidurkiu, 21% su 7-8 vidurkiu bei 32% turintys 9-10 vidurkį.

Toliau pažvelgsime į 27 paveikslą, kuriame tiriamieji išsakė kas jų manymu, svarbiausia renkantis profesiją.

27 pav. Respondentų manymu svarbiausi kriterijai renkantis profesiją (N =291)

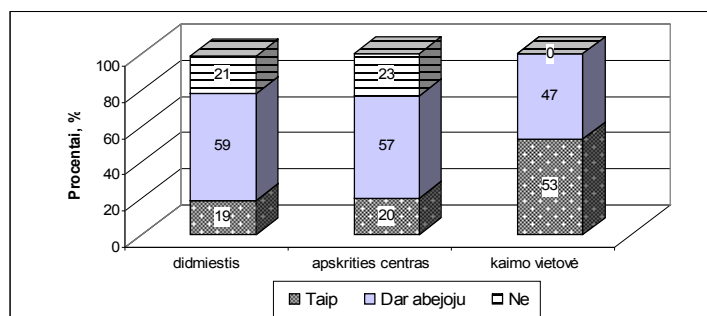
Patį svarbiausią, visų grupių respondentai, išskyrė – savęs pažinimo kriterijų. Kitas dominuojantis, taip pat visose grupėse – įsidarbinimo galimybių kriterijus. Sekančiai ženkliai išsiskiria būsimo atlygio aktualumas grupėje, kurių pusmečio vidurkis 5-6. Kaip tuo tarpu kitose grupėse šioje vietoje dominuoja pašaukimas, o tik po jo - žinių apie aukštąsias ar profesines mokyklas svarba.

Mažiausia svarbūs, visose grupėse dominuojantys kriterijai – tai profesijos populiarumas bei mokyklos prestižas.

Respondentų, profesinio pasirinkimo veiksmų analizė, remiantis geografinė padėtimi

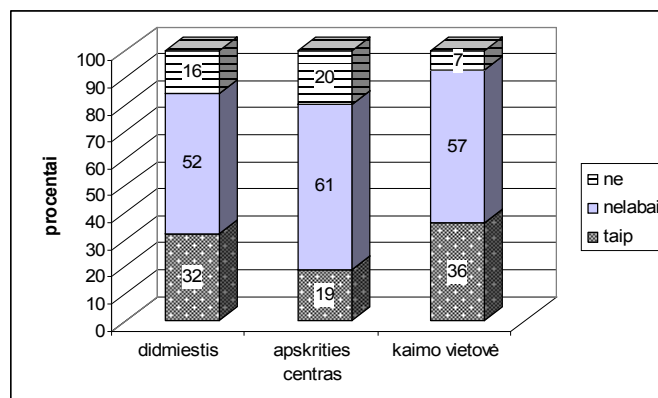
Kadangi tyrime dalyvavo respondentai iš miesto, apskrities centro bei kaimo vietovės, šioje vietoje pažvelgsime į jų profesinio rinkimosi veiksmus.

Į klausimą, ar tiriamieji jau apsisprendę dėl profesijos pasirinkimo, gauti atsakymai pateikti 28 paveiksle.

28 pav. Respondentų apsisprendimas dėl profesijos pasirinkimo (N=291)

Žvelgiant į gautus rezultatus, matome, jog didžioji dalis respondentų tiek mieste, tiek apskrityje dar abejoja dėl profesijos pasirinkimo. Įdomu tai, jog kaimo vietovėje daugiau nei pusė visų atsakiusių (53%) yra apsisprende, kai tuo tarpu tiek didmiestyje, tiek apskrities centre beveik vienodas procentas tiriamųjų sudaro tik 19% ir 20% visų tiriamųjų.

29 pav. Profesinės informacijos pakankumą mokykloje (N =291)

Tiek didmiestyje, tiek apskrityje, tiek kaimo vietovėje didžioji dalis respondentų teigia, jog informacijos renkantis profesiją mokykloje nelabai pakanka. Tokios informacijos užtenka tik 32% mokinių iš didmiesčio, 19% - iš apskrities bei 36% apklaustųjų iš kaimo vietovės.

Galime teigti, jog informacijos sklaida nėra pakankama.

2.4. Gautų rezultatų lyginamoji analizė

Išanalizavus tyrimo duomenis ir turint galutinius rezultatus atliksime lyginamąją analizę tarp mokinių, besimokančių mokyklose, kuriose yra PIT ir mokinių, besimokančių mokyklose, kuriose jo nėra.

Informacijos sklaida

Analizuoti pradėsime nuo klausimo, ar pakanka informacijos mokykloje.

Gauti duomenys rodo, jog mokyklose, kuriose yra PIT, 38% vaikų ir 28% merginų teigia, jog informacijos jiems užtenka. Tuo tarpu mokykloje, kur nėra PIT, 21% vaikų ir 24%

merginų teigia, jog informacijos užtenka. Akivaizdu, jog mokyklose, kurios turi PIT mokiniai labiau informuoti ir jaučia mažesnę informacijos stoką šioje srityje.

Tačiau ženkliai išsiskyrė respondentų skaičius, kuriems jos nepakanka - net 60% merginų bei 40% vaikinių, iš mokyklų turinčių PIT teigia, jog informacijos skaida nelabai tenkina jų. Tuo tarpu, net 55% merginų bei 60% vaikinių tą patį teigia mokykloje neturinčioje PIT.

Trūkstama informacija

Kadangi mokinių, teigiančių, jog informacijos pakanka sudaro tik maždaug trečdalį visų mokinių, akivaizdu, jog didesniajai daliai mokinių informacijos nepakanka. Sekančiu žingsniu pabandėme išsiaiškinti kokios informacijos labiausia trūksta moksleiviams.

Mokyklose, kuriose yra PIT vaikams labiausia informacijos trūksta apie situaciją darbo rinkoje (51%), profesijos pasirinkimo kelius (44%) bei stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimus (43%).

O tose, kur PIT nėra - trūksta informacijos apie stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimus (56%), po to visa informacija pasiskirto vienodai. Tiek apie situaciją darbo rinkoje (46%), tiek apie profesijos pasirinkimo kelius (44%) tiek apie tinkamumą pasirinktai profesijai (44%).

Žvelgiant į šiuos rezultatus galima daryti išvadą, jog vaikams, besimokantiems mokyklose, kur yra PIT nerimą kelia tokie dalykai kaip situacija darbo rinkoje, kuri nuolat keičiasi ir nėra jokio užtikrintumo. Tuo tarpu jiems informacijos apie tinkamumą, pasirinktai ar planuojamai rinktis, profesijai poreikis mažesnis nei tose mokyklose, kuriose PIT nėra.

Merginoms, besimokinančioms mokyklose, turinčiuose PIT aktualiausias stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimų bei tvarkos informacijos trūkumas (53%) bei tolesnio mokymo ir studijų galimybes (50%).

Tuo tarpu kitoje mokykloje esančioms, aktualiausias stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimų bei tvarkos informacijos trūkumas (55%), situaciją darbo rinkoje (55%), tinkamumą pasirinktai profesijai (56%), tolesnio mokymo ir studijų galimybes (55%).

Čia vėl išryškėja tendencija, jog mokiniai turintys mokyklose PIT labiau apsišvietę savianalizės bei savęs pažinimo srityse, kai tuo tarpu šie klausimai jaudina merginas iš mokyklų neturinčių PIT.

Konsultavimasis profesijos rinkimosi klausimu

Pažvelgsime su kuo mokiniai dažniausia konsultuojasi profesijos rinkimosi klausimais.

Tiek vienoje, tiek kitoje mokykloje mokiniai dažniausia konsultuojasi su tėvais. Mokyklose, turinčiuose PIT , vaikinių (88%), tiek merginų (81%) atsakymuose sutinkamas šis variantas. Tas pats vyrauja ir mokinių iš mokyklų, kuriose nėra PIT atsakymuose - tiek vaikinai (83%), tiek merginos(81%) dažniausia mokiniai konsultuojasi su tėvais.

Esminių skirtumų šioje vietoje neižvelgiame, kadangi tie patys variantai varijuoja tiek vienu, tiek kitų mokinių atsakymuose.

Merginos iš mokyklų, kur yra PIT konsultuojasi su vyresniais draugais (61%), bendramoksliais (49%), klasės auklėtoja(46%), dalyko mokytojais(48%) bei karjeros konsultantu (43%). Merginos iš mokyklų, kur nėra PIT konsultuojasi su vyresniais draugais (70%), dalyko mokytojais(53%) bendramoksliais (44%), klasės auklėtoja (41%), bei karjeros konsultantu (32%). Mažiausia merginų konsultuojasi su socialiniu pedagogu (21%) tiek vienoje, tiek kitoje mokykloje.

Vaikinai, sekančiai po tėvų, konsultuojasi su dalyko mokytojais(63%), vyresniais draugais (56%) bei bendramoksliais (49%). Mokykloje kur nėra PIT - konsultuojasi su dalyko mokytojais (58%), vyresniais draugais (58%) bei klasės auklėtoja (58%).

Profesinės informacijos paieška internete

Internetiniuose puslapiuose informacijos ieško 33% merginų ir 23% vaikinių iš mokyklų turinčių PIT. Tuo tarpu kitų mokyklų mokiniai pasiskirsto taip: informacijos ieško 44% merginų ir 30% vaikinių.

Akivaizdu, jog mokiniai turintys PIT savo mokykloje mažiau domisi informacija internete, kai kitų mokyklų tiriamieji dažniau ten apsilanko.

Profesinės informacijos paieška įstaigose, teikiančiose profesinį informavimą ir konsultavimą

Lyginant gautus rezultatus, matome, jog iš mokyklų, turinčių PIT - 12% merginų ir 7% vaikinių lankėsi tokiose įstaigose. Kitose mokyklose gauti tokie rezultatai: 21% merginų ir 10% vaikinių lankėsi tokiose įstaigose.

Galime daryti prielaidą, jog mokiniai turintys profesinio informavimo tašką mokykloje, informacijos randa jame ir mažesnis poreikis lankytis kitose, profesinį informavimą vykdančiose įstaigose.

Pasiruošimas profesijai prasideda

Mokyklose, kuriose yra PIT, 48% merginų ir 29% vaikinai, mano, jog profesijai ruoštis asmuo pradeda vidurinėje mokykloje. 19% merginų mano, jog pasiruošimas profesijai prasideda jau pagrindinėje mokykloje, o 29% vaikinių mano, jog baigus vidurinę mokyklą.

Tuo tarpu mokyklose kur nėra PIT net 59% merginų bei 40% vaikinių mano, jog profesinei karjerai pradėdama ruoštis vidurinėje mokykloje. 19% vaikinių dar mano, jog pasiruošimas pradėdamas darželyje, merginos šį variantą pasirinko ženkliai mažiau, t.y. 4% visų merginų.

Svarbiausi kriterijai renkantis profesiją

Lyginant svarbiausius kriterijus, kurie lemiami renkantis profesiją, tiek mokyklų, kuriose yra PIT, tiek mokyklų, kuriose jo nėra, išskyrė beveik vienodus: pažinti save, žinoti įsidarbinimo

galimybes, žinoti apie aukštąsias ar profesines mokyklas ir juose ruošiamus specialistus bei svarbus būsimo atlygio dydis. Skirtinga tik tai, jog mokiniai iš mokyklų turinčių PIT prie svarbių kriterijų priskyrė pašaukimą. Kai tuo tarpu mokslo kainą labiau akcentavo mokiniai iš mokyklų neturinčių PIT. Mažiausia abejojose mokyklose dėmesio kreipiama į mokyklos, ruošiančios specialistus, prestižą bei profesijos populiarumą.

Nedidelė dalis apklaustųjų (3%) išskyrė jiems dar svarbius, bet lentelėje nepateiktus kriterijus. Be visų čia išvardintų, profesijos pasirinkime atkreipiamas dėmesys ir į:

- būsimo darbo laiką;
- norą;
- karjeros galimybes;
- tėvų lūkesčius.

Profesinis apsisprendimas

Rezultatai rodo, jog tiek vienoje, tiek kitoje mokykloje vaikinai ir merginos panašiai pasiskirstę pagal profesinį apsisprendimą. Dauguma jų dar abejoja dėl profesijos rinkimosi, tokių net 56% merginų - 60% vaikinų, mokykloje neturinčiuose PIT pasiskirstymas atitinkamai - merginų 55%, vaikinų 63% visų atsakiusių.

Skirtumas išryškėja tik jau apsisprendusių jaunuolių tarpe, mokyklose kur yra PIT, apsisprendusių profesijos pasirinkime, beveik vienodas procentas vaikinų (23%) ir merginų (24%). Tuo tarpu, mokyklose kur nėra PIT, merginų sutinkame 22%, kai tuo tarpu apsisprendusių vaikinų tik 14%.

IŠVADOS

1. Išanalizavus pedagoginę ir psichologinę literatūrą bei švietimą reglamentuojančius dokumentus galime daryti išvadą, jog mokyklos atveriamos darbo rinkai, profesinio informavimo srityje vyksta nuolatinė kaita, ir toliau steigiami PIT bei gerinamos jau veikiančių informavimo teikimo sąlygos.

2. Remiantis tyrimo rezultatais galime teigti, jog tiek vienoje, tiek kitoje mokykloje vaikinai ir merginos panašiai pasiskirstę pagal profesinį apsisprendimą. Dauguma jų dar abejoja dėl profesijos rinkimosi, o to priežastį įvardija kaip profesinės informacijos trūkumą

3. Tiriamiesiems, besimokantiems mokyklose, kur yra PIT, nerimą kelia tokie dalykai kaip situacija darbo rinkoje, kuri nuolat keičiasi ir nėra jokio užtikrintumo, stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimų ir tvarkos informacijos trūkumas bei tolesnio mokymosi ir studijų galimybes. Tuo tarpu tose mokyklose, kuriose PIT nėra, mokiniams aktualus tinkamumo pasirinktai profesijai klausimas. Akivaizdu, jog mokinių iš mokyklų, kuriose yra PIT, žinios savęs pažinimo srityje platesnės.

4. Išanalizavus bei palyginus duomenis - esminių skirtumų, kas konsultuoja mokinius profesijos rinkimosi klausimais nėra, kadangi varijuoja vienodi atsakymai tiek vienu, tiek kitu mokinių pasisakymuose. Dažniausia mokiniai konsultuojasi su tėvais.

5. Kadangi mokyklose, kuriuose yra PIT mokiniai mažiau kreipiasi į įstaigas, teikiančias profesinį informavimą ir konsultavimą, tad galime teigti, jog jie šią informaciją gauna PIT. Tuo tarpu mokyklose, kuriuose profesinio informavimo taškų veikla nevykdoma, jaunuoliai dažniau kreipiasi į tokias įstaigas bei daugiau informacijos ieško internete.

6. Atlikus tyrimą, galime išskirti svarbiausius kriterijus, kurie yra lemiami renkantis profesiją. Skirtingų mokyklų tiriamieji, išskyrė beveik vienodus kriterijus: pažinti save, žinoti įsidarbinimo galimybes, žinoti apie aukštąsias ar profesines mokyklas ir juose ruošiamus specialistus bei svarbus yra būsimo atlygio dydis. Mažiausia dėmesio mokiniai kreipia į mokyklos, ruošiančios specialistus prestižą bei profesijos populiarumą. Išskirtina tai, jog mokiniai, kurie mokosi mokyklose, turinčiuose PIT prie svarbių kriterijų priskyrė pašaukimą, kai tuo tarpu kitos mokyklos tiriamieji šioje vietoje dėmesį skyrė būsimo atlygio svarbai.

7. Tyrimas atskleidė, jog vyresniųjų klasių respondentams labiausia informacijos trūksta apie stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimus, situaciją darbo rinkoje tinkamumą pasirinktai profesijai. Jaunesniųjų klasių mokiniams aktualiausia informacija apie profesijos pasirinkimo kelius, tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, stojimo į aukštąsias ar profesines mokyklas reikalavimai bei tvarka.

8. Išanalizavus respondentų profesinį apsisprendimą pagal pažangumo kriterijų, matome, jog didžioji dalis mokinių nėra apsisprendę dėl profesijos pasirinkimo, ir informacijos, teikiamos profesinio pasirinkimo klausimais jiems nepakanka. Išsiskiria tik labai gerai ir puikiai besimokantys respondentai, kurių net trečdalis yra tvirtai apsisprendę dėl profesijos. Galime sakyti, jog pastarieji deda daugiau pastangų savarankiškai susižinoti tai, kas jiems aktualu profesijos rinkimosi procese ir kryptingai siekti to.

9. Atlikus tyrimą ir gautus rezultatus išanalizavus pagal geografinę padėtį, galime teigti, jog didžioji dalis respondentų tiek mieste, tiek apskrityje dar abejoja dėl profesijos pasirinkimo. Įdomu tai, jog kaimo vietovėje daugiau nei pusė visų atsakiusių yra apsisprendę, kai tuo tarpu tiek didmiestyje, tiek apskrities centre tokie tiriamieji, kurie žino ko nori, sudaro tik penktadalį visų atsakiusių.

10. Tyrimas atskleidė, jog didelė dalis tiriamųjų, kaip svarbias jų profesiniam pasirinkimui, išskyrė įvairias profesinio informavimo paslaugų formas. Vyresnieji jaunuoliai vertino susitikimus su profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais, įvairių profesijų atstovais bei „atvirų durų“ dienas vykstančias mokymo įstaigose. Tuo tarpu, jaunesnio amžiaus tiriamieji didesnę dėmesį skyrė susitikimams su profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais bei aukštųjų ar profesinių mokyklų studentais. Mažiausia dėmesio sulaukė klasės valandėlės šia tema. Akivaizdu, jog mokiniams susidomėjimą kelia skirtingų profesinio informavimo formų derinimas. Ypač jei profesinis informavimas mokykloje vykdomas užklasiniuose, užmokykliniame ir visuomeniniame veikloje.

11. Nors konsultacijas su profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais, tiriamieji išskiria, kaip vieną svarbiausių renginių profesijos rinkimosi srityje, tačiau tyrimo duomenimis tik nedidelė dalis lankosi pas profesinio informavimo specialistus mokyklose.

12. Tyrimo hipotezės, iškeltos darbo pradžioje, pasitvirtino iš dalies:

- Mokyklose, kuriose yra profesinis informavimo taškas bei tose, kuriose jo nėra, didžioji dalis mokinių neapsisprendę dėl profesinio pasirinkimo. Tačiau apsisprendusių mokinių procentinė išraiška didesnė toje mokykloje, kurioje yra PIT. Jose, mokiniai labiau išprusę savęs pažinimo srityje, jaučia mažesnę profesinės informacijos poreikį. Tuo tarpu mokyklose, turinčiuose PIT mokiniai dažniau lankosi profesinį konsultavimą teikiančiose įstaigose bei daugiau naudojami internetinių puslapių informacija.
- Mokinių profesiniam pasirinkimui demografiniai kintamieji įtakos turi. Vyresnieji tiriamieji domisi ateities planams aktualiomis temomis – stojimo į aukštąsias mokyklas reikalavimais ir tvarka, situacija darbo rinkoje. Didesnė dalis šios amžiaus grupės respondentų dalis, lyginant su kita grupe, teigia, jog informacijos jiems

pakanka mokykloje. Tuo tarpu jaunesnieji tiriamieji atitinkamai domisi apie profesijos pasirinkimo kelius, tolesnio mokymosi ir studijų galimybes. Lyginant pagal pažangumo kriterijų, išryškėjo tendencija, jog mokiniai aukštesniais mokymosi rezultatais, labiau apsisprendę dėl profesijos pasirinkimo ir savo tolesnio profesinio kelio. Tiriamųjų iš didmiesčio, apskrities centro bei kaimo vietovės, gauti tyrimo duomenys, neišskiria akivaizdžių skirtumų. Įdomu tik tai, jog kaimo vietovėje daugiau nei pusė visų atsakiusių yra apsisprendę dėl profesijos pasirinkimo.

REKOMENDACIJOS

Apibendrinant Profesinių informavimo taškų veiklą bei jų įtaką mokinių profesiniam pasirinkimui rekomenduojama:

1. Ir toliau steigti profesinius informavimo taškus bei gerinti profesinio informavimo sistemą bei steigti profesijos patarėjo etatus mokykloje. Dabartinė situacija tokia, jog profesijos patarėjai profesinio informavimo funkcijas atlieka dirbdami papildomai šalia pagrindinio psichologo, socialinio pedagogo, bibliotekininko ar mokytojo darbo. Įsteigtas etatas suteiktų galimybę tos srities specialistui didinti ne tik informacijos apie profesijas sklaidą, bet ir apie pačio PIT buvimą mokyklos bendruomenėje.
2. Derinti skirtingas profesinio informavimo formas PIT veikloje. Ypač profesinį informavimą mokykloje vykdyti užklasiniame, užmokykliniame ir visuomeniniame veikloje, kadangi tyrime mokiniai įvairias informavimo formas išskyrė, kaip svarbias jų profesiniam pasirinkimui, kai tuo tarpu klasės valandėlės sulaukė mažiausia tiriamųjų dėmesio.
3. Aktyviau įtraukti mokinius į PIT veiklą, didinti susidomėjimą bei motyvaciją dalyvauti joje.
4. Organizuoti specialistų konsultacijas profesinio tinkamumo klausimais ne tik mokiniams, bet ir jų tėvams. Tyrimo duomenys rodo, jog tai žmonės, kurių patarimais dažniausia naudojami mokiniais, profesinio informavimo klausimais. Tad būtina tėvus įtraukti į šį procesą.
5. Pakeisti PIT veiklos prioritetus, kadangi šiuo metu PIT veiklos vienas iš prioritetų – orientacija į 10-12 klasių mokinius, kai tyrimo duomenys rodo, jog nemaža dalis mokinių mano, jog pasiruošimas profesinei karjerai prasideda pagrindinėje mokykloje ar darželyje.
6. Bendradarbiauti su panašias paslaugas teikiančiais socialiniais partneriais, kitų mokyklų PIT.

LITERATŪRA

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B. ir kt. (2003). Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika. Utena: Indra.
2. Augienė D. (2009). Karjera: nuo profesijos pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje. Šiauliai: ŠU.
3. Bartnikienė Z. (1989). Sunkiai auklėjamų mokinių profesinis orientavimas. Vilnius.
4. Bitinas B. (1961). Kaip padėti vaikams išsirinkti profesiją. Kaunas.
5. Brazauskas A., Buračienė R., Eidukas J. ir kt. (1981). Jaunimo socialinio – profesinio apsisprendimo etapai. Vilnius.
6. Bobrova L., Kazlauskienė A., Lukavičienė V. ir kt. (2008). Kursinių ir baigiamųjų (bakalauro, magistro, specialiųjų profesinių studijų) darbų rengimo ir gynimo metodinės rekomendacijos. Šiauliai: ŠU.
7. Career guidance and counselling efficacy studies: an international research agenda (2007) International Journal for Educational and Vocational Guidance (February 15, 2007).
[žiūrėta 2009-09-12]. Prieiga per internetą:
<http://www.springerlink.com/content/12k50k06226481p2/>
8. Carolin R. L.(2007) Getting Through to Them: Reaching Students Who Need Career Counseling. [žiūrėta 2009-09-12]. Prieiga per internetą:
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=12&hid=11&sid=355dd64b-bddb-44e1-ae92-4bfbc712f8ae%40sessionmgr4>
9. Charles C. M. (1999). Pedagoginio tyrimo įvadas. Vilnius.
10. Dereškevičius P. (1991). Jonas Laužikas: Asmenybė ir darbai. Kaunas: Šviesa.
11. Europos komisija: Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2000). [žiūrėta 2009-10-10]. Prieiga per internetą:
<http://www.euroguidance.lt/index.php?language=lt&page=70>
12. Galkytė H. (1977). Mokinių sugebėjimo analizuoti savo galimybes, renkantis profesiją, ugdymas. Vilnius.
13. Gudelis S. (1983). Mokinių profesinio orientavimo psichologiniai klausimai. Vilnius.
14. Indrašienė V., Grynytė L.(2007). Tėvų požiūris į profesinį orientavimą mokykloje. Pedagogika.
15. Indrašienė V., Rimkevičienė V. ir kt. (2006). Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas. Vilnius.
16. Jigau M., Luminita Ph.D., Tasica, Ph. D. (2008). Career Counselling. Compendium of methods and techniques. Profesinio konsultavimo metodikai ir technikos.

[žiūrėta 2009-11-04]. Prieiga per internetą:

<http://www.karjerosmokykla.europass.lt/get.php?f.107>

17. Jovaiša L. (1981). Asmenybė ir profesija. Kaunas: Šviesa.
18. Jovaiša L. (1968). Apie profesinį orientavimą mokykloje. Kaunas: Šviesa.
19. Jovaiša L. (1978). Profesinio orientavimo pedagogika. Kaunas: Šviesa.
20. Jovaiša L. (1975). Psichologinė diagnostika. Kaunas: Šviesa.
21. Jovaiša L. (1999). Profesinio konsultavimo psichologija. Vilnius: Agora.
22. Jovaiša L. (1993). Edukologijos pradžios pradmenys. Vilnius.
23. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas
24. Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos terminų žodynas. Vilnius.
25. Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex.
26. Kregždė S. (1988). Profesinio kryptingumo formavimosi psichologiniai pagrindai. Kaunas: Šviesa.
27. Kučinskienė R. (2003). Ugdymo karjerai metodologija. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla.
28. Laužackas R. (2005). Profesinio rengimo metodologija. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universiteto leidykla.
29. Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 82 Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metais nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo (Žin., 2005, Nr. 12-391).
30. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. liepos 18 d. įsakymas Nr. ISAK-1530 Dėl Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) internetinės svetainės aprašų standarto patvirtinimo.
31. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 13 d. įsakymas Nr. ISAK-362 Dėl profesinio informavimo standarto patvirtinimo (Žin., 2007, Nr. 32-1169).
32. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. liepos 12 d. įsakymas Nr. ISAK-1365 Dėl Respublikinių moksleivių techninės kūrybos rūmų pavadinimo pakeitimo ir Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro nuostatų patvirtinimo (Žin., 2007, Nr. 78-3162).
33. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-2332 Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo (Žin., 2008, Nr. 7-258).
34. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. ISAK-2795/A1-347 Dėl švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d.

- įsakymo Nr. ISAK-433/A1-83 “Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo“ pakeitimo (Žin., 2008, Nr. 122-4647).
35. Matulionis A., Mišys A. (1992). Jaunimo socialinė – profesinė orientacija. Vilnius.
36. Myers, D., G. (2000). Psichologija. Vilnius.
37. Nadya A. Fouad, Yung-Lung Chen Alexandra Novakovic (2007) Role Induction in Career Counseling. [Žiūrėta 2009-12-15]. Prieiga per internetą:
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=12&hid=11&sid=355dd64b-bddb-44e1-ae92-4bfb712f8ae%40sessionmgr4>
38. Profesinio konsultavimo metodinės rekomendacijos profesijos konsultantams, patvirtintos Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus 2008 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. V (4)-26.
39. Profesinio informavimo taškų bendrieji nuostatai 2008m. birželio 13d. įsakymu Nr.R1-239 [žiūrėta 2009-09-06]. Prieiga per internetą:
<http://www.kps.puslapiai.lt/images/Dokumentai/PIT%20bendrieji%20nuostatai.doc>
40. Profesinio informavimo veikla Panevėžio rajone. 2009m.
[žiūrėta 2009-10-06]. Prieiga per internetą:
[http://www.prpsc.lt/images/file/Geroji%20patiris/PIT_2009\(3\).pdf](http://www.prpsc.lt/images/file/Geroji%20patiris/PIT_2009(3).pdf)
41. Profesinio orientavimo sistemos kūrimas ir diegimas (NR. ESF-2.4.-065) Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodika. [žiūrėta 2009-10-25]. Prieiga per internetą:
http://www.vdu.lt/skc/downloads/prof_orient/profesines_karjeros_planavimo_gebejimu_ugdymo_d_metodika.pdf
42. Ryan Liz (2009) The Accidental Career. [Žiūrėta 2009-11-10]. Prieiga per internetą:
<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=11&sid=355dd64b-bddb-44e1-ae92-4bfb712f8ae%40sessionmgr4&bdata=JnNpdGU9ZWVhc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=f5h&AN=36360084db=f5h&AN=36360084>
43. Sakalas A., Šalčius A.(1997) Karjeros valdymas. Kaunas: Technologija.
44. Stanišauskienė V. (2004). Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai. Kaunas: Technologija.
45. Socialinis ugdymas. Socialinė pedagoginė pagalba. Nr.3(14) Straipsnių rinkinys.
[žiūrėta 2009-11-04]. Prieiga per internetą:
[http://www.vpu.lt/socpedagogika/leidiniai/3\(14\).pdf](http://www.vpu.lt/socpedagogika/leidiniai/3(14).pdf)
46. Švietimo situacija bei poreikiai Alytaus, Panevėžio regionuose ir Vilniaus mieste. 2007m. Vilnius. [žiūrėta 2009-10-25]. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/VK_tyrimo_analize_0319.pdf

PRIEDAI

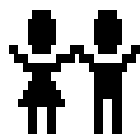

ANKETA MOKSLEIVIUI

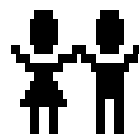
„Profesinis mokinių informavimas, jų rinkimosi ypatybės, profesinio taško įtaka mokinių profesinio pasirinkimo kelyje“

Mielas moksleivi,

<ul style="list-style-type: none">• Anketa siekiama sužinoti Jūsų nuomonę apie profesinio pasirinkimo motyvus, ypatybes, lūkesčius. Tyrimo sėkmė didžia dalimi priklauso nuo to, kaip Jūs užpildysite anketą.
<ul style="list-style-type: none">• Atsakydami į klausimą, pasirinkite Jums <u>tinkančio</u> atsakymo variantą, kai kuriuose klausimuose galite pažymėti <u>kelis</u> atsakymų variantus arba išsakyti <u>savo nuomonę</u>.
<ul style="list-style-type: none">• Anketa anoniminė. t.y. nei pavardės, nei vardo rašyti nereikia.
<ul style="list-style-type: none">• Iš anksto <u>dėkoju</u> už nuoširdžius atsakymus!

I - APIE JUS.

Atsakykite į klausimus pasirinkdami Jums tinkantį variantą ir pažymėkite:

1. Lytis:

- vaikinai
 - merginos

2. Klasė:

- 9
 - 10
 - 11
 - 12

3. Mokyklos tipas:

- pagrindinė mokykla
 - vidurinė mokykla
 - gimnazija

4. Vietovė, kurioje yra mokykla, tipas:

- didmiestis(Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)
 - apskrities/rajono centras
 - miestelis
 - kaimo vietovė

5. Jūsų pažangumas. Pusmečio vidurkis:

- 1-4 - 5-6 - 7-8 - 9-10

II. – PROFESINIS INFORMAVIMAS

6. Ar mokykloje yra profesinio informavimo taškas (PIT)?

Atsakykite į klausimą pasirinkdami Jums tinkantį variantą ir pažymėkite.

- taip - ne - nežinau

7. Jei TAIP , ar konsultavotės su profesinio informavimo taško (PIT) specialistais? (jei NE ar NEŽINOTE -pereikite prie 15klausimo)

Atsakykite į klausimą pasirinkdami Jums tinkantį variantą ir pažymėkite.

- ne kartą - vieną kartą - ne

8. Ar pakanka informacijos mokykloje renkantis profesiją?

Atsakykite į klausimą pasirinkdami Jums tinkantį variantą ir pažymėkite.

- taip - nelabai - ne

9. Kokios informacijos renkantis profesiją Jums trūksta?

Atsakykite į klausimus pasirinkdami Jums tinkančius variantus ir pažymėkite juos ir/arba išsakykite savo nuomonę.

Renkantis profesiją trūksta informacijos apie:

Profesijos pasirinkimo kelius

Tinkamumą pasirinktai profesijai

Stojimo į aukštųjų ar profesinio ugdymo mokyklų reikalavimus ir tvarką

Specialybes (mokymo programas)

Situaciją darbo rinkoje

Tolesnio mokymo ir studijų galimybes

Kita(Įrašykite).....

10. Kas Jus konsultuoja profesijos pasirinkimo klausimais?

Kiekvieną variantą įvertinkite ir pažymėkite eilutėje K arba N.

Kai **K** reiškia - konsultuoja, **N**- nekonsultuoja) ir/arba įrašykite savo nuomonę.

Variantai:	Įvertinimai
Dalyko mokytojas	☐
Socialinis pedagogas	☐
Karjeros konsultantas	☐
Tėvai	☐

Bendramoksliai	☐
Vyresni draugai	☐
Klasės auklėtojas	☐
Kita(įrašykite).....	

11. Ar naudojate profesinio informavimo internetinius tinklapius?

Atsakykite į klausimą pasirinkdami Jums tinkantį variantą ir pažymėkite

- taip - ne - nežinau tokių

12. Jei TAIP, tai dažniausia informacijos ieškote(jei NE ar NEŽINOTE pereikite prie 17 klausimo):

Atsakykite į klausimus pasirinkdami Jums tinkančius variantus ir pažymėkite juos ir/arba išsakykite savo nuomonę.

- www.euroguidance.lt
 - www.profesijupasaulis.lt
 - www.aikos.smm.lt
 - kita(įrašykite).....

13. Ar kreipėtės į įstaigas teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas?

Atsakykite į klausimą pasirinkdami Jums tinkantį variantą ir pažymėkite.

- taip - ne

14. Jei TAIP, tai kreipėtės į: (jei NE -pereikite prie 19 klausimo)

Atsakykite į klausimus pasirinkdami Jums tinkančius variantus ir pažymėkite juos ir/arba išsakykite savo nuomonę

- darbo biržą ir jos padalinius
 - darbo rinkos mokymo tarnybą ar jos padalinius
 - karjeros planavimo centrą
 - jaunimo karjeros centrą
 - kita(įrašykite).....

15. Jūsų nuomone, kurie renginiai svarbūs profesinio pasirinkimo srityje:

Atsakykite į klausimus pasirinkdami Jums tinkančius variantus ir pažymėkite juos ir/arba išsakykite savo nuomonę

Renginiai	Vertinimai
Susitikimai su karjeros konsultavimo specialistais	☐
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	☐
Ekskursijos į miesto, šalies įmones, organizacijas	☐
Susitikimai su aukštųjų ar profesinių mokyklų studentais	☐
„Atvirų durų dienos“ aukštosiose ar profesinėse mokyklose	☐
Klasės valandėlės profesinio informavimo temomis	☐
Kita(įrašykite).....	☐

III. – PROFESIJOS RINKIMASIS

16. Kas Jūsų nuomone, yra profesija? (Įrašykite savo nuomonę.).....

6. Kada Jūsų nuomone, žmogus pradeda ruoštis savo profesijai?

Atsakykite į klausimus pasirinkdami Jums tinkantį variantą ir pažymėkite arba išsakykite savo nuomonę.

☐ - darželyje	☐ - baigę vidurinę mokyklą
☐ - pradinėse klasėse	☐ - įgiję specialybę
☐ - pagrindinėje mokykloje	☐ - kai pradeda dirbti
☐ - vidurinėje mokykloje	☐ - kita (Įrašyk).....

17. Kokie, Jūsų nuomone, svarbūs kriterijai renkantis profesiją?

Kiekvieną kriterijų įvertinkite ir pažymėkite eilutėje atsižvelgdami ar Jums tai: svarbu, mažai svarbu, nesvarbu, nežinau.

Kriterijai	Svarbu	Mažai svarbu	Nesvarbu	Nežinau
Pažinti save (gabumus, interesus, vertybes)				
Žinoti apie aukštąsias ar profesines mokyklas ir jose ruošiamus specialistus				
Mokyklos, ruošiančios specialistus, prestižas				
Įsidarbinimo galimybės pagal specialybę				
Profesijos populiarumas				
Mokslo kaina				
Būsimo atlygio dydis				
Vieta ir aplinka, kurioje praleisite savo darbo laiką. (Pvz. statybos aikštelė, konstravimo biuras, salonas, posėdžių salė)				
Pašaukimas				
Kita (Įrašykite)				

18. Ar esate nusprendęs, kokią profesiją rinksitės?

Atsakykite į klausimą pasirinkdami Jums tinkantį variantą ir pažymėkite.

- taip - dar abejoju - ne

19. Jei neapsisprendėte ar abejojate dėl būsimos profesijos, nurodykite priežastis:

Atsakykite į klausimus pasirinkdami Jums tinkantį variantą ir pažymėkite arba išsakykite savo nuomonę.

- dar per anksti galvoti
 - trūksta informacijos
 - man tai nesvarbu
 - negaliu pasakyti
 - kita (įrašykite).....

Dėkoju už atsakymus ☺